T.C. ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI MEKÂNSAL PLANLAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ARDAHAN-KARS-IĞDIR-AĞRI PLANLAMA BÖLGESİ

1/100.000 ÖLÇEKLİ ÇEVRE DÜZENİ PLANI

PLAN AÇIKLAMA RAPORU

ARDAHAN – KARS – IĞDIR – AĞRI PLANLAMA BÖLGESİ

1/100.000 ÖLÇEKLİ ÇEVRE DÜZENİ PLANI

PLAN AÇIKLAMA RAPORU

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ 1

1.AMAÇ, KAPSAM, HEDEF VE STRATEJİLER 2

1.1.AMAÇ 2
1.2.KAPSAM 2
1.3.STRATEJİK AMAÇ, HEDEF VE STRATEJİLER 3

2.PLANLAMA KRİTERLERİ 10

2.1. ÇEVRESEL SORUNLAR VE ÇÖZÜM YAKLAŞIMLARI 10
2.2. EKONOMİK SORUNLAR VE ÇÖZÜM YAKLAŞIMLARI 11
2.3. SOSYAL SORUNLAR VE ÇÖZÜM YAKLAŞIMLARI 12

3.PLANLAMA YAKLAŞIMI 13

3.1. GENEL YAKLAŞIM 13
3.2. GELİŞME SENARYOSU 16
3.2.1. KIRSAL KALKINMA 16
3.2.2. KALKINMADA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE YEREL POTANSİYELLER 18
3.2.3. Gelişme Senaryosunun Kentsel Boyutu 19
3.2.3.1.Kentsel Tespitler 19
3.2.3.2.Kentlerin Gelişme Senaryosundaki Yeri 21

4.PLANLAMA VİZYONU 23

4.1.NÜFUS KABULLERİ VE SEKTÖREL GELİŞME 23
4.1.1.Nüfus Projeksiyonları 23
4.1.2.Sektörel Projeksiyonlar 25

5. GENEL ARAZİ KULLANIM KARARLARI 26

5.1. ARAZİ KULLANIMI 27
5.1.1.ÖZEL KANUNLARA TABİ ALANLAR 27
5.1.1.1.Turizm Merkezi 27
5.1.1.2.Milli Park 27
5.1.1.3.Tabiat Parkı 28
5.1.2.YERLEŞİM ALANLARI 28
5.1.2.1.Kentsel Yerleşme Alanı 28
5.1.2.2.Kırsal Yerleşme Alanı 30
5.1.2.2.1.Barajaltı Kırsal Yerleşim 30
5.1.2.3.Merkezi Yerleşim Yerleri 30
5.1.3.ÇALIŞMA ALANLARI 32
5.1.3.1.Büyük Alan Kullanımı Gerektiren Kamu Kuruluş Alanı 32

5.1.3.2.Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı 32
5.1.3.3.Küçük Sanayi Sitesi 32
5.1.3.4.Sanayi Alanı 32
5.1.3.5.Organize Sanayi Bölgesi 33
5.1.3.6.Organize Tarım/Hayvancılık Alanı 34
5.1.4.TURİZM ALANLARI 35
5.1.5.BÜYÜK VE AÇIK ALAN KULLANIŞLARI 37
5.1.5.1.Üniversite Alanı 37
5.1.5.2.Bölge Parkı/Büyük Kentsel Yeşil Alan 37
5.1.5.3.Bölgesel/Kentsel Spor Alanı 38
5.1.5.4.Temalı Park/Fuar Alanı 38
5.1.6.TARIMSAL ARAZİ KULLANIMLARI 38
5.1.6.1.Tarım Arazisi 38
5.1.6.2.Çayır-Mera 39
5.1.6.3.Sulama Alanı 39
5.1.7.DİĞER ARAZİ KULLANIM ALANLARI 40
5.1.7.1.Orman Alanı 40
5.1.7.2.Ağaçlandırılacak Alan 40
5.1.7.3.Mesire Alanı 41
5.1.7.4.Askeri Alan/Askeri Güvenlik Bölgeleri 41

5.2. KORUMA ALANLARI 41
5.2.1.SİT ALANLARI 41
5.2.2.SU KAYNAKLARI KORUMA ALANLARI 42
5.2.3.DOĞAL KARAKTERİ KORUNACAK ALANLAR 42
5.2.4.KORUMA STATÜSÜNE SAHİP DİĞER ALANLAR 42
5.2.4.1.Yaban Hayatı Koruma/Geliştirme Alanı 42
5.2.4.2.Sulak Alan 43
5.2.4.3.Ramsar Alanı 44
5.2.5.KULLANIM SINIRLAMASI GETİRİLEN ALANLAR 45
5.2.5.1.Önemli Doğa Alanı 45
5.2.5.2.Ekolojik Öneme Sahip Alan 49

5.3. ALTYAPI 50
5.3.1.ULAŞIM 50
5.3.1.1.Karayolları 50
5.3.1.2.Demiryolları 52
5.3.1.3.Havayolları 52
5.3.2.ENERJI-SULAMA 53
5.3.2.1.Baraj 53
5.3.2.2.Hidroelektrik Santral 53
5.3.2.3.Enerji İletim Hattı 53
5.3.2.4.Doğalgaz Boru Hattı ve Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı 53
5.3.3.SU YÜZEYLERİ 54
5.3.4.ATIK VE ARITMA TESİSLERİ 54

5.4. STRATEJİK GELİŞME KARARLARI 54
5.4.1.BÖLGE MERKEZİ 54
5.4.2.KENTSEL HİZMET MERKEZİ 55
5.4.3.LOJİSTİK MERKEZ 55
5.4.4.TARIM VE HAYVANCILIĞA DAYALI SANAYİ ALANI 56
5.4.5.ARICILIK FAALİYETLERİ VE BAL ÜRETİMİ 56

6. ÇEVRE SORUNLARINA İLİŞKİN KARARLAR 57

7. KENTSEL YERLEŞMELER BAZINDA PLAN KARARLARI 58

7.1. ARDAHAN 59
7.1.1.GELİŞME SENARYOSUNDAKİ YERİ 59
7.1.2.ARDAHAN İLİ NÜFUS VE İŞ GÜCÜ KABULLERİ 59
7.1.3.İÇMESUYU VE KATI ATIK PROJEKSİYONLARI 65
İçmesuyu ve Arıtma Tesisleri 65
Katı Atık 65
7.1.4.YERLEŞMELERE AİT DEĞERLENDİRME VE KARARLAR 66
7.1.4.1.Merkez İlçe 66
7.1.4.2.Çıldır 69
7.1.4.2.1.Aşıkşenlik 70
7.1.4.3.Damal 71
7.1.4.4.Hanak 72
7.1.4.5.Göle 74
7.1.4.5.1.Köprülü 76
7.1.4.6.Posof 77

7.2.KARS 78
7.2.1.GELİŞME SENARYOSUNDAKİ YERİ 78
7.2.2.KARS İLİ NÜFUS VE İŞGÜCÜ KABULLERİ 78
7.2.3.İÇMESUYU VE KATI ATIK PROJEKSİYONLARI 84
İçmesuyu ve Arıtma Tesisleri 84
Katı Atık 85
7.2.4.YERLEŞMELERE AİT DEĞERLENDİRME VE KARARLAR 86
7.2.4.1.Merkez İlçe 86
7.2.4.2.Akyaka 88
7.2.4.3.Digor 90
7.2.4.3.1.Dağpınar 91
7.2.4.4.Kağızman 92
7.2.4.5.Arpaçay 93
7.2.4.5.1.Koçköy 94
7.2.4.6.Sarıkamış 95
7.2.4.7.Selim 97
7.2.4.8.Susuz 98

7.3.IĞDIR 100
7.3.1.GELİŞME SENARYOSUNDAKİ YERİ 100
7.3.2.IĞDIR İLİ NÜFUS VE İŞGÜCÜ KABULLERİ 100
7.3.3.İÇMESUYU VE KATI ATIK PROJEKSİYONLARI 106
İçmesuyu ve Arıtma Tesisleri 106
Katı Atık 106
7.3.4.YERLEŞMELERE AİT DEĞERLENDİRME VE KARARLAR 107
7.3.4.1.Merkez İlçe 107
7.3.4.1.1.Halfeli 110
7.3.4.1.2.Hoşhaber 111
7.3.4.1.3.Melekli 112
7.3.4.2.Aralık 112
7.3.4.3.Tuzluca 114
7.3.4.4.Karakoyunlu 115
7.3.4.4.1.Taşburun 116

7.4.AĞRI 117
7.4.1.GELİŞME SENARYOSUNDAKİ YERİ 117
7.4.2.AĞRI İLİ NÜFUS VE İŞGÜCÜ KABULLERİ 117
7.4.3.İÇMESUYU VE KATI ATIK PROJEKSİYONLARI 125
İçmesuyu ve Arıtma Tesisleri 125
Katı Atık 126
7.4.4.YERLEŞMELERE AİT DEĞERLENDİRME VE KARARLAR 127
7.4.4.1.Merkez İlçe 127
7.4.4.2.Doğubeyazıt 129
7.4.4.3.Diyadin 131
7.4.4.4.Patnos 132
7.4.4.4.1.Dedeli 134
7.4.4.5.Tutak 135
7.4.4.6.Taşlıçay 136
7.4.4.7.Eleşkirt 137
7.4.4.7.1.Tahir 138
7.4.4.7.2.Yücekapı 140
7.4.4.7.3.Yayladüzü 141
7.4.4.8.Hamur 141

8.YÖNETİM VE ORGANİZASYON ŞEMASI 143

8.1. İLGİLİ İDARELERİN, KURUM VE KURULUŞLARIN KORUMA, GELİŞME VE PLANLAMA İLKELERİNE İLİŞKİN GÖREV VE SORUMLULUKLARI 143
8.2. DENETİMİN SAĞLANMASI VE ÖRGÜTSEL KARARLAR 145

TABLOLAR

Tablo 2 Planlama Bölgesi Nüfus Değişimi ve Nüfusun Ülkedeki Payı, 165-2010 23
Tablo 2 Planlama Bölgesi İllerinin Aldığı Göç, Verdiği Gçö, Net Göç ve Net Göç Hızı,2000-2009 24
Tablo 3 Planlama Bölgesi İlleri Nüfus Projeksiyonu 24
Tablo 4 Planlama Bölgesi 2040 Yılı İşgücü Projeksiyonu 25
Tablo 5 Ardahan İli'nde Yer Alan Önemli Doğa Alanları 46
Tablo 6 Kars İli'nde Yer Alan Önemli Doğa Alanları 47
Tablo 7 Iğdır ve Ağrı İlleri'nde Yer Alan Önemli Doğa Alanları 48
Tablo 8 Ardahan İli 1980-1990-2000-2010 Nüfus Hareketleri 61
Tablo 9 Ardahan İli 2040 Yılı Nüfus Projeksiyonu 62
Tablo 10 Ardahan İli Sektörel Dağılımı (1990-2000) 64
Tablo 11 Ardahan İli-İlçelere Göre Sektörel Dağılım Projeksiyonu 65
Tablo 12 Ardahan İli-İçme Suyu Projeksiyonu 66
Tablo 13 Ardahan İli Katı Atık Projeksiyonu 67
Tablo 14 Kars İli 1980-1990-2000-2010 Nüfus Hareketleri 80
Tablo 15 Kars İli 2040 Yılı Nüfus Projeksiyonu 81
Tablo 16 Kars İli Sektörel Dağılımı (1990-2000) 83
Tablo 17 Kars İli-İlçelere Göre Sektörel Dağılım Projeksiyonu 84
Tablo 18 Kars İli-İçme Suyu Projeksiyonu 85
Tablo 19 Kars İli Katı Atık Projeksiyonu 86
Tablo 20 Iğdır İli 1980-1990-2000-2010 Nüfus Hareketleri 102
Tablo 21 Iğdır İli 2040 Yılı Nüfus Projeksiyonu 103
Tablo 22 Iğdır İli Sektörel Dağılımı (1990-2000) 105
Tablo 23 Iğdır İli-İlçelere Göre Sektörel Dağılım Projeksiyonu 106
Tablo 24 Iğdır İli-İçme Suyu Projeksiyonu 107
Tablo 25 Iğdır İli Katı Atık Projeksiyonu 108
Tablo 26 Ağrı İli Hane Halkı Büyüklüğü 118
Tablo 27 Ağrı İli 1980-1990-2000-2010 Nüfus Hareketleri 119
Tablo 28 Ağrı İli 2040 Yılı Nüfus Projeksiyonu 120
Tablo 29 Ağrı İli Sektörel Dağılımı (1990-2000) 123
Tablo 30 Ağrı İli-İlçelere Göre Sektörel Dağılım Projeksiyonu 124
Tablo 31 Ağrı İli-İçme Suyu Projeksiyonu 125
Tablo 32 Ağrı İli Katı Atık Projeksiyonu 126

GİRİŞ

Ardahan-Kars-Iğdır-Ağrı Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı yapımı dört ana etaptan oluşmaktadır. Adı geçen illerin il sınırlarını kapsayan alanda yapılan planın I.Etabı dahilinde analiz ve sentez çalışmaları yürütülmüş, ilk bölümden elde edilen sonuçlar dahilinde II.Etap Taslak Planların Oluşturulması aşaması çalışmalarına başlanmıştır.

II.Etap aşamasında Planlama Bölgesi Güçlü-Zayıf Yönleri ile Potansiyel-Tehditleri saptanmış, bunun yanında doğal ve yapay eşikler tanımlanmıştır. Aynı zamanda sosyal, ekonomik ve fiziksel veriler doğrultusunda plan alternatifleri üretilmiştir.

II.Etapta hazırlanan iki taslak plan alternatiflerinin irdelenmesi sonucunda seçilen alternatif plan baz alınarak, III.Etap Nihai Planların Hazırlanması kapsamında, plana ait mekansal kararları, yönetim kararlarını içeren plan hükümleri ve plana ilişkin organizasyonel kararlar ile plan kararlarının açıklandığı plan açıklama raporu ile plan orjinali hazırlanmıştır. IV. Etap ise Askı Süreci ve Gelen İtirazların Değerlendirilmesi etabıdır.

Hazırlanan Çevre Düzeni Planı'nın; amacı, kapsamı ve hedeflerinin yanı sıra, planlama yaklaşımının ve planda üretilen kararların açıklandığı bu rapor, 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı'nın "Plan Hükümleri" ile birlikte ayrılmaz bir parçasıdır. Bu doğrultuda, bu Çevre Düzeni Planı; sosyal, ekonomik, demografik gelişim ve çevresel koruma-kullanma hedef ve politikaları çerçevesinde 2040 yılını projeksiyon hedefi almış olup hedeflenen yıl itibariyle iller bazında; Ardahan İli 156.600 kişi, Kars İli 413.900 kişi, Iğdır İli 279.000 ve Ağrı İli 667.600 kişi olmak üzere planlama bölgesi toplam nüfusunun 1,516.800 kişiye ulaşacağı kabul edilmiştir.

1.AMAÇ, KAPSAM, HEDEF VE STRATEJİLER

1.1.AMAÇ

Ülkenin küresel ekonomi anlamında yakaladığı kalkınma ivmesinin, kırsal kesime sınırlı etkisi düşünüldüğünde Ardahan, Kars, Iğdır, Ağrı Planlama Bölgesi'nin sahip olduğu diğer gelişme potansiyelleri ile bahsedilen kalkınma ivmesini yakalayabileceği beklenebilir.

Bu bağlamda bu planın temel amacı;

- *Planlama Bölgesi'nin hedef ve stratejilerinin belirlenmesi,*
- *Çevreyi sürdürülebilir kılma ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak üzere; arazi kullanım kararlarının belirlenmesi, farklı ekonomik sektörlerin gelişiminin sağlanması, kentsel ve kırsal gelişmelerin değerlendirilmesi ve yönlendirilmesi,*
- *Bölgenin sahip olduğu yerel potansiyel ve kaynakların değerlendirilmesi,*
- *Kırsal toplumun iş ve yaşam koşullarının kentsel alanlarla uyumlu olarak yerinde/yöresinde geliştirilmesi ve sürdürülebilir kılınmasının sağlanması*,
- *Doğal ve kültürel değerlerin korunması,*
- *Alt ölçeklerde hazırlanacak her türde fiziki ve sosyo-ekonomik plan ve projelere esas oluşturacak planlama kararlarının oluşturulması,*

olarak belirlenmiştir.

1.2.KAPSAM

Bu plan, Ardahan, Kars, Iğdır, Ağrı illeri il sınırları içinde, planın amacına yönelik mekânsal kararlar, politika ve stratejileri kapsamaktadır. Toplam olarak 2.998.800 hektarlık bir alanı kapsayan Planlama Bölgesi içerisinde 26 adet ilçe belediyesi, 12 belde belediyesi ve köy yerleşmeleri bulunmaktadır.

1.3.STRATEJİK AMAÇ, HEDEF VE STRATEJİLER

Planlama sürecinin analiz ve sentez aşamaları sonucunda ortaya çıkan planın vizyon ve amacı dahilinde belirlenen hedefler ve stratejiler aşağıdaki gibidir.

Stratejik Amaç 1: Doğal kaynakları ve kırsal çevreyi, çevre dengesini ve doğal eşikleri göz önünde bulundurarak korumak, sürdürülebilirliğini sağlamak

Hedef 1: Çevreyi korumayı esas alan tarım uygulamalarının geliştirilmesi ve toprak kaynaklarının etkin kullanımı

- Strateji 1: Yöre ekolojisine uygun tarımsal ürün planlamasının yaygınlaştırılması
- Strateji 2: Organik tarım, iyi tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması (iyi Tarım; çevre, insan ve hayvan sağlığına zarar vermeyen bir tarımsal üretimi yapmak, doğal kaynakları korumak, tarımda izlenebilirlik ve sürdürülebilirlik ile gıda güvenliğini sağlamak amacını taşır. GAP, tarımsal üretimin planlanması, kayıt altına alınarak geliştirilmesi, pazarlanması, güvenli ürünlerin gıda güvenlik zinciri içinde tüketicilere ulaştırılması ile ilgili bütün iş ve işlemler olarak tanımlanabilir. Bu anlamda GAP çevreye duyarlı, asgari hijyen standartlarını karşılayan, kimlik-kayıt sistemi olan ve yaygın kabul gören bir tarım biçimidir. Temelde, tarımsal üretime ilişkin çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasını hedefleyen bu uygulamalar çerçevesinde alt bölge içersinde ekonomik olarak yetiştirilen ve yığınlaşan ürünlerin öncelikli olarak GAP kapsamında üretiminin ve pazara sunumunun sağlanması önerilmektedir. Geçtiğimiz yıllarda öncelikle düşük dış girdili tarım ve organik tarım uygulamalarına yönelik çalışmalar yapılmış ve son yıllarda da iyi Tarım Uygulamaları (GAP) üzerinde yoğun çalışmalar başlatılmıştır.)
- Strateji 3: Tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan çevre kirliliğinin izlenmesi
- Strateji 4: Toprak kaynaklarının etkin kullanımı açısından; arazi kabiliyet sınıfları ile uyumlu arazi kullanımının sağlanması ile tarım arazilerinin küçük parçalara bölünmesinin engellenmesini ve küçük ve parçalı tarım arazilerinin toplulaştırılmasını teşvik etmek
- Strateji 5: Toprak potansiyelinin sistematik olarak değerlendirilerek arazinin amaca uygun kullanımı için gerekli ilke ve kurallarının oluşturulması, arazinin kullanım

yeteneğine ve çevresel koşullara uygun şekilde kullanımının ve sürdürülebilir yönetiminin sağlanması

Hedef 2: Su kaynaklarının ve biyo-çeşitliliğin korunması

- Strateji 1: İçme ve kullanma suyu kaynaklarının, su toplama havzalarının, yer üstü ve yeraltı sularının korunmasına yönelik arazi kullanım kararları geliştirmek ve korunması için gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamak

- Strateji 2:Bölgede yoğun olarak sürdürülen mandıracılık faaliyetlerinin kontrolsüz yürütülmesinin özellikle su kaynakları için yarattığı tehlikenin, bu faaliyetlerin ihtisas alanlarda yürütülmesini sağlayarak gidermek

- Strateji 3: Bölgenin biyo-çeşitliliğini ve endemik türleri korumak üzere ekolojik hassasiyeti olan bütün alt-bölgelerin mutlak korunmasını sağlamak

- Strateji 4: Baraj havzalarının ve gölet havzalarının erozyona karşı teraslama ve ağaçlandırma yapılarak ekonomik ömürlerini uzatmak

- Strateji 5: Suyun ekonomik kullanılabilmesi için tarım alanlarında teraslama yapılması, yağmurlama, damlama sulama sistemleri gibi verimli uygulamaların ilgili üretimlere göre yoğunlaştırılması

- Strateji 6: Nehirlerdeki evsel katı ve sıvı atıkların, sanayi ve zirai kaynaklı kirliliklerin önlenmesi

- Strateji 7: Suni gübre kullanımından kaynaklanan toprak ve yeraltı suyu kirliliğinin havza kullanımını kısıtlamasının önüne geçilmesi

- Strateji 8: Havzalarda yer alan illerin oluşturduğu bir komisyon kurulması ve endüstriyel, kimyasal, evsel, biyolojik ve tıbbi atıkların arıtılarak deşarj edilmesinin sağlaması, kirliliği önleyici her türlü tedbirin en hassas biçimde alınması

- Strateji 9: Bölgenin tamamına hizmet edebilecek, geri dönüşüm sağlayabilecek katı atık sistemi oluşturmak

Hedef 3: Korunan alanların sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda yönetimi ve geliştirilmesi

- Strateji 1: Uluslararası sözleşmeler ve doğal kaynak yönetimine ilişkin öncelikler doğrultusunda kırsal çevrenin sahip olduğu estetik değerlerin, biyolojik ve ekolojik kaynak zenginliğinin korunmasına yönelik tehdit unsurlarının ortadan kaldırılması

- Strateji 2: Milli parklar, RAMSAR alanı, sulak alanlar ve diğer koruma alanları içerisinde ve kıyısında bulunan yerleşim yerlerinin bu alanlar üzerinde oluşturduğu baskının yönetilmesi, bu alanların yakın çevrelerinin planlamasında ve korunmasında yöre halkının katılımcılıklarını arttırılarak geçim kaynaklarının güvence altına alınması

- Strateji 3: Mera ekosistemlerinin korunarak sürdürülebilir kullanımının sağlanması

- Strateji 4: Orman ekosistemlerinin korunması ve mera hayvancılığının ormanlar üzerindeki baskısının azaltılması ile orman kaynaklarının sürdürülebilir kullanımın sağlanması

Stratejik Amaç 2: Fiziki Altyapı Hizmetlerinin Geliştirilmesi ve Yaşam Kalitesinin Artırılması

Hedef 1: Altyapının geliştirilmesi ile kırsal yerleşmelerin entegresi

- Strateji 1: Bölgedeki kara-demir -havayolu ulaşımlarının entegrasyonunu sağlanarak , bu sayede erişilebilirliği arttırarak bölge içi ve dışı pazar entegrasyonunu, insan, mal, hammadde ve hizmet akışının gerçekleştirilmesi

- Strateji 2: Dengeli ve sürdürülebilir bölgesel/kentsel gelişmeyi sağlamak için merkez kademelenmesi gerçekleştirerek Planlama Bölgesi genelinde dengeli bir hizmet ve donatı rasyoneli sağlayacak, diğer bölgelerle olduğu kadar bölge içi ilişkileri de arttıracak, uzmanlaşma üzerine kurulmuş bir yerleşmeler kademelenmesi oluşturmak

- Strateji 3: Merkezi Yerleşim Yerleri uygulaması desteklenerek kırsal alanlardaki hizmet ve donatı eksikliğini gidermek, tarımsal ürünlerin depolama, pazarlama ve dağıtım sorunlarını çözmek ve dağınık küçük kırsal ünitelere periyodik, mobil hizmet taşımak

- Strateji 4: Kırsal yerleşimlerin civarlarındaki diğer yerleşimlerle ve bağlı bulundukları il, ilçe merkezleri ve/veya hizmet sunum ve gelişme potansiyeli açısından merkez niteliğindeki köylerle güvenli ve yeterli bir ulaşım ağına sahip olmalarının sağlanması

- Strateji 5: Doğal çevreyle uyumlu arıtma tesislerinin yapılması; evsel, ve tıbbi atıkların toplanması, taşınması ve düzenli depolanmasına yönelik atık yönetimi uygulamalarının gerçekleştirilmesi

- Strateji 6: Çevre yönetimi ve atık bertarafı ile ilgili yatırımlarda etkinliğinin sağlanması yönünde, kırsal yerleşim yerlerinde münferit tesisler yerine, uygun hallerde ortak yapılan ve işletilen tesislerin gerçekleştirilmesi suretiyle yerleşim yerlerinin altyapı ihtiyaçlarının karşılanmasının teşvik edilmesi

- Strateji 7: Kırsal yerleşmelerin ve belediyelerin birlikler halinde örgütlenmesi ve hizmetlerin ortaklaştırılması aracılığıyla hizmet yaygınlığı ve kalitesinin artırılmasını sağlamak.

- Strateji 8: Herhangi bir gereksinim için bölge insanının seyahat etme zorunluluğunu azaltmak; zorunluluğun devam ettiği yerlerde ise seyahat mesafesini/süresini azaltmak

- Strateji 9: Bölgesel istihdam, ticaret, boş zaman, sağlık ve eğitim faaliyetlerini bütün bölge insanlarının toplu taşıma araçları ile erişebileceği mesafeye getirmek

- Strateji 10: İlgili kamu kurumu/kurumları tarafından içme-kullanma suyu ve sulama için rasyonel çözümler geliştirecek, yapılan ihtiyaç tahminlerine uygun kapasitede su dağıtımı yapabilecek bölgesel bir Su Yönetim Sisteminin geliştirmek; bu Sistem çerçevesinde belirlenecek su kaynaklarının ve yatırımların ekolojik kaynakları ve insan yerleşimlerini olumsuz yönde etkilememesine dikkat edilmesi koşuluyla plana dahil etmek

Hedef 2: Kırsal yerleşimlerin geliştirilmesi ve korunması

- Strateji 1: Yerleşimlerin kalitesinin artırılması amacı ile yöre kültür ve ekolojisine uygun mimaride, yöresel ihtiyaçları karşılayabilen konut üretimini teşvik ederek, fen ve sağlık kurallarına uygun standart kalitedeki bu konut üretiminin sağlanabileceği alanlarda kırsal turizmi geliştirmek

- Strateji 2: Deprem, heyelan, toprak kayması ve sel gibi doğal afetlerin önemli tehdit oluşturduğu kırsal yerleşimlerde, afetlerden kaynaklanan risklerin azaltılması ve güvenli yerleşim koşullarının temin edilmesine yönelik faaliyetlerde etkinliğin artırılmasını teşvik etmek

Stratejik Amaç 3: Ekonominin Geliştirilmesi Ve İş İmkanlarının Artırılması

Hedef 1: İnsan kaynaklarının, örgütlenme düzeyinin ve yerel kalkınma kapasitesinin geliştirilmesi

- Strateji 1: Merkezi düzeydeki kırsal yerleşim birimlerinde ilköğretimden sonra eğitime devam edemeyen gençler için yörenin sosyo-ekonomik ihtiyaçlarına uygun beceri ve meslek kurslarının düzenlenmesi için kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliği imkanlarının artırılması

- Strateji 2: Kadınların okur-yazarlık ve eğitim düzeylerinin artırılmasının yanında toplumsal, yasal sorumluluklar ve haklar ile aile bilincinin geliştirilmesi bakımından da desteklenmesi

- Strateji 3: Kırsal işgücünün mesleki ve teknik bilgi açığını giderecek yaygın eğitim hizmetleri sunumu

- Strateji 4: Kırsal alanlarda, yoksul vatandaşların geçimlerini temin edici proje uygulamalarına ağırlık verilerek, bu kesimin yardım isteyen pasif durumdan çıkarılması ve üretken olmaya yöneltilmesi temel politikasının teşvik edilmesi

- Strateji 5: Özellikle yoksul hanelerin geçim kaynaklarının istikrara kavuşturulması ve dezavantajlı grupların bilgi ve becerilerinin artırılarak üretken kılınması amacıyla gelir getirici faaliyetlere yönlendirilmesi, bu amaçla gençlerin ve tarımdan ayrılan işgücünün girişimcilik kapasitelerinin ve istihdam edilebilirliğinin artırılmasına yönelik mesleki bilgi, girişimcilik eğitimi ve rehberlik hizmetlerinin hayata geçirilmesi

- Strateji 6: Sivil toplum kuruluşlarının etkinliğinin artırılarak kamu kesimi ile işbirliğinin sağlanması suretiyle yerel katılımcılık ve sahiplenmeyi artırmak

- Strateji 7: Yerelin, yerel kültürün, yerel ürün ve hizmetlerin tanıtımı, yerel kaynakların faydaya dönüştürülmesi

Hedef 2: Tarım-hayvancılık ve turizm sektörlerinin rekabetçi bir yapıya kavuşturulması

- Strateji 1: Arazi toplulaştırması, ürün ortaklaştırması ve yeni teknolojiler üzerinden tarımsal verimliliği arttırmak, tarımsal verimliliği uzun vadede düşüren kimyasalların kullanımını azaltmak

- Strateji 2: Bölgenin yüksek kesimlerinde, mera alanlarının yaygın olduğu bölgelerde hayvancılık faaliyetlerini geliştirmek; hayvansal ürün çeşitliliğini ve hayvansal üretimin bölge ekonomisine katkısını arttırmak

- Strateji 3: Bölgenin flora açısından zengin bölümlerinde arıcılık faaliyetlerini(Kafkas Arısı), buna dayalı üretim atölyelerini, sanayiyi ve pazarlama organizasyonunu geliştirmek

- Strateji 4: Parçalanmış tarım arazilerinde tarım üretimi düşüşünün önlenmesi için toplulaştırma yanında; küçük alanda yüksek gelir elde edilmesini sağlayabilen seracılık teşviki, bu yönde çiftçi eğitimi, kaynak ve destek sağlamak

- Strateji 5: Çiftçinin örgütlenmesinin önündeki engellerin kaldırılması ve çiftçi-sanayici entegrasyonunun her iki tarafın çıkarlarını koruyacak şekilde düzenlenmesini teşvik etmek

- Strateji 6: Bölgede baskın bulunan buğday, şekerpancarı, yem bitkileri üretimi de desteklenmekle birlikte; özellikle şekerpancarı ve Tütünde son yıllarda konulan devlet kotası ile birlikte üreticinin yem bitkisi ve yağlık bitkiler ve potansiyel ihraç ürünleri yetiştiriciliğine yönlendirmek

- Strateji 7: Ürün ekim alanlarının genişlemesi için taze ürünü pazarlayan tüccar ile üreticilerin işbirliğini geliştirmek veya kendi pazarlama örgütlerini kurmaya teşvik etmek.

- Strateji 8: Bölgede sürdürülen hayvancılık faaliyetlerinin örgütlü yapıya kavuşturulması ve organize hayvancılık bölgelerinin kurulması

- Strateji 9: Pazarlama ve kalite gibi alanlardaki yönetim becerisini geliştirmeye yönelik eğitim ve kalkınma programlarını hedef alan imalat ve hizmetlerdeki KOBİ sayılarının artırılması

- Strateji 10: Bölgesel turizmi geliştirme amaçlı paketler tanımlamak, yerel kapasiteleri entegre etmek ve ulusal, uluslararası turizme yönelik alternatifler yaratmak (Erzincan-Erzurum-Kars Kış Turizmi Koridoru gibi)

- Strateji 11: Kentsel ve arkeolojik alanlarda kültür turizmini geliştirmek, diğer turistik ürünlerle entegrasyonu sağlamak

- Strateji 12: Termal turizm, sağlık turizmi, kış turizmi, tarım turizmi ve eko turizmin geliştirilmesi

- Strateji 13: Bölge içerisinde çevresel tur güzergahlarına adapte edilebilecek turizm odaklarının geliştirilmesi (Örneğin Artvin'de biten Karadeniz tur güzergahlarına ekolojik benzerlik ve konum itibari ile Posof Ormanları dahil edilebilecek iken, devamında Kura Nehri, Yalnızçam Turizm Merkezi, Çıldır Gölü güzergahı geliştirilebilir.)

Hedef 3: Tarım dışı ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi

- Strateji 1: Sanayi, turizm, ticaret gibi gelişen sektörleri desteklemek; bu sayede hem kendine yeten, hem de bölge ekonomisini güçlendiren, çeşitlendiren bir iktisadi yapı oluşturmak.

- Strateji 2: Tarımsal istihdamdan kaynaklanan gizli işsizlik sorununu çözmek amacıyla; tarım-sanayi entegrasyonu oluşturulacak organize sanayi bölgelerinin ihtisaslaşması, tarımsal sanayi yatırımlarının teşvik edilmesi ve yeterli sayı ve büyüklükteki parsellerin hizmete sunulması

- Strateji 3: Yükseköğretim kurumlarının planlama bölgesinde bulunmasının getirdiği avantajla ilişkili olarak eğitim ile iş dünyası arasında bağlantı kurulmasını sağlamak, bu çerçevede eko-turizmin gelişmesini destekleyecek şekilde varolan ziraat fakültelerinin gelişimini desteklemek

- Strateji 4: Meyve-sebzecilik faaliyetlerini (özellikle Iğdır Ovası, Kağızman ve Posof'ta) organik tarım alanlarını teşvikle örnek proje uygulama alanları belirlemek

- Strateji 5: Verimli ve ürün çeşitliliğine uygun mutlak tarım alanları da dikkate alınarak tarımsal sanayiyi geliştirmek ve sanayi ile birlikte hizmetler sektörünün gelişimini sağlamak

- Strateji 6: Lojistik sektörünü güçlendirmek, üretim, depolama ve pazarlama faaliyetlerinin entegrasyonunu sağlamak

- Strateji 7: Sınır ticareti ilişkilerini dikkate ve özellikle demiryolu bağlantılarını dikkate alarak lojistik alanlar oluşturmak

2.PLANLAMA KRİTERLERİ

Bu bölümde planlama çalışmaları süresince tespit edilen genel sorunların ortaya konularak sorunların giderilmesine yönelik planlama yaklaşım ve yöntemlerine değinilecektir.

2.1. ÇEVRESEL SORUNLAR VE ÇÖZÜM YAKLAŞIMLARI

- Planlama sürecinde tespit edilen çevresel sorunların başında, bölgede yoğun olarak yürütülen tarımsal ve hayvansal faaliyetlerin doğal tahribata neden olması, bunun kaynağında ise, bu faaliyetlerin yürütülmesinde -sahip olunan tarım toprakları, mera alanları ya da hayvan varlığındaki büyük oranlara rağmen- halen uzmanlaşma boyutunda genel bir ilke ve uygulamanın benimsenmemiş olması yer almaktadır.
- Uzmanlaşma, beraberinde bilinçli üretim-tüketimi ve denetimi getireceğinden, doğal kaynakların etkin kullanımı sağlanırken de korumanın gerçekleştirilebileceği kabulü ile, öncelikli olarak tarım ve hayvancılık ile uğraşan kesimin eğitim anlamında bilinçlenmesi, sonrasında denetimin birey ölçeğinden ilgili kurum ölçeğine kadar etkin biçimde gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.
- Planlama bölgesinde yine tarım ve hayvancılık faaliyetleri başta olmak üzere, çevre kirliliği yaratan birçok faaliyet türü yer almaktadır. Bu konuda, özellikle önemli nehir kolları çevrelerinde yerleşme alanlarının yoğun olarak konumlanmış olması ve bölgenin altyapı sorununun halen ciddi boyutlarda devam ediyor olması, en önemli etkenler iken, sanayisi genel olarak gelişmemesine rağmen özellikle hayvancılık faaliyetlerinin yürütüldüğü çeşitli ölçeklerdeki birimlerin yarattığı kirlilik ve bu kirliliğin herhangi bir altyapı alanı (arıtma,bertaraf) kapsamında denetlenemiyor olması diğer önemli kirlilik etkeni olarak öne çıkmaktadır.

  Bu konuda bölgenin genelinde henüz sağlanmamış olan altyapı yeterliliğinin mutlak suretle sağlamak, akabinde hem kişileri, toplulukları sağlıklı ortamlarda, yüksek verimle ve maliyeti düşüren bir arada bulunma ekonomisine teşvik etmek gerekmektedir. Yani tarımsal ve hayvansal faaliyetlerin organize alanlarda yürütülmesinin sağlanması, hem üretim, hem istihdamın nitelikli biçimde geliştirilerek

sürdürülmesini, hem de çevreye verilen zararın kontrol altına alınarak giderilmesini beraberinde getirecektir.

- Planlama bölgesi kanunlar ve yasalar ile koruma altına alınmış Milli Park, Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, Ramsar Alanı, sulak alanlar gibi doğal değerlere ve yaşam alanlarına sahip iken, aynı zamanda henüz yasal zeminde koruma statüsüne kavuşmamış birçok alana da sahiptir. Dolayısı ile tüm bu koruma alanları üzerinde oluşan fiziki baskıların yönetilmesi adına, koruma yaklaşımlarının belirlenmesi gerekmektedir.

2.2. EKONOMİK SORUNLAR VE ÇÖZÜM YAKLAŞIMLARI

- Planlama bölgesinin genel olarak tarım ve hayvancılığa dayalı ekonomisinin gelişiminde, çiftçi eğitiminin yaygınlaştırılması, parçalanmış tarım arazilerinin toplulaştırılması, bilinçli faaliyetler sonucu verimin artması, artan verimle elde edilen kaliteli ürünlerin münferit tesisler yerine, ortak yapılan ve işletilen tesislerde organize işlenmesi ve devamında depolama, pazarlama ve dağıtım olanaklarının geliştirilmesi sisteminin hayata geçirilmesi önemli olacaktır.
- Bölgenin tamamında okur-yazarlık ve eğitim düzeylerinin artırılması, eğitime devam edemeyen özellikle gençlere, yörenin sosyo-ekonomik ihtiyaçlarına uygun beceri ve meslek kurslarının düzenlenmesi, kırsal işgücünün mesleki ve teknik bilgi açlığını giderecek yaygın eğitim hizmetlerinin verilmesi, dezavantajlı grupların bilgi ve becerilerinin artırılarak üretken kılınması amacı ile gelir getirici faaliyetlere yönlendirilmesi, böylelikle insan kaynaklarının ve yerel kalkınma kapasitesinin geliştirilmesi, sosyal boyutlu bir gelişimi sağlayacağı gibi ekonomik sorunların çözümünde de en temel faktör olacaktır.
- Bölge ekonomisinin tarım ve hayvancılık odaklı sürdürülmesi ve bu sektörlerde de henüz mesleki bilinç ve örgütlülüğün yaygınlaşmamış olması, faaliyetlerin küçük ölçekli birimlerde sürdürülmesi, pazarlama – kalite - çiftçi sanayici entegrasyonun sağlanamamış olması, ekonomik kalkınma ve doğal kaynakların korunarak gelişiminin sağlanmasında sorun teşkil etmekte iken, tarım dışı ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesi, ekonominin çeşitlenmesi ve iş imkanlarının artırılmasında etkili olacaktır.
- Bölgenin en büyük ihtiyaçlarından olan tarımsal ve hayvansal üretim, depolama, işleme, pazarlama gibi üretim-nihai ürün-kapital eldesi üçgenine ait faaliyetlerin organize alanlarda yürütülememesidir. Bu anlamda örgütlenme, maliyetin düşürülmesi,

kaliteli ürün eldesi ve pazarlama ayağının oluşturulması için bölgede belli başlı merkezlerde bu tip kompleks alanların yer alması gerekmektedir.

- Planlama bölgesinde sanayi genel olarak gelişmemiş iken, sanayide istihdam oranı ülke ortalamalarının oldukça altındadır. Bölgedeki sanayi gelişimi, ağırlıklı yerel üretim alanlarının yani tarım ve hayvancılığın desteklendiği sanayi kolları ile sağlanabileceği gibi, istihdam ve işsizlik konularının aşılmasında aktivatör görevi görebilecektir.
- Planlama bölgesinin sahip olduğu doğal, tarihi ve kültürel değerlerin turizm amaçlı değerlendirilmesinde birtakım sorunlar söz konusudur. Bu sorunların başında, bölgenin henüz yüksek erişilebilirliğe sahip olmaması gelmektedir. Erişimdeki bu sorun, bölgedeki çok önemli turistik alanların bile yeterince tanınmaması ve gelişememesine neden olmaktadır. Bu anlamda öncelikle Çıldır Gölü, Kura Nehri, Sarıkamış, Yalnızçam, Diyadin Turizm Merkezleri, Ağrı Dağı, Ani Harabeleri, İshak Paşa Sarayı gibi odak turizm noktalarının korunarak kullanımı ve reklamının yapılması, tur güzergahlarının oluşturulması gerekmektedir.

  Bölgedeki önemli turizm alanlarının 'diğer benzerleri arasında tercih edilen' olabilmesi için, yatırım ve tanıtım anlamında birçok desteğe ihtiyaçları söz konusudur. Bu anlamda bölgedeki turizm çeşitlerinin rekabetçi yapıya kavuşabilmeleri için öncelikle, erişim ve tanıtım engelleri aşılmalı, devamında turizm faaliyetlerinin çeşitlenmesi ve bütüncül anlamda 'ziyaretçileri bölge içerisinde tutan' sistemin oluşturulması gerekmektedir.

2.3. SOSYAL SORUNLAR VE ÇÖZÜM YAKLAŞIMLARI

- Bölgenin azalan nüfusu ve kırsal alandaki çok düşük yoğunluk, özellikle bölgenin toplam nüfusunun yarısından fazlasının belde ve köylerde yaşadığı düşünüldüğünde, kırsal nüfusu yerinde tutarak geliştirme ve ekonomik iyileşmenin sağlanması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.
- Bölgede son yıllarda eğitim ve sağlık alanında yapılan çalışma ve yatırımların artış göstermesine rağmen, hala göstergelerin ülke ortalamalarının oldukça altında olması ve özellikle ilköğretimden sonra öğrenime devam noktasında önemli düşüşlerin yaşanması bölgesel-yapısal faktörler ile ilişkili olmakla birlikte, gelişim ve kalkınmanın sağlanması için bu anlamda temel hizmetlere ulaşım ve yaşam kalitesinin artırılması zorunludur.

- Kırsal işgücünün mesleki ve teknik bilgiye ulaşması konusu sosyal ve ekonomik açıdan iyileşmeyi beraberinde getireceği gibi, özellikle kırsal yerleşmelerin birlikler halinde örgütlenmesi ve diğer hizmetlerin ortaklaştırılması gerekmektedir.
- Ağırlıklı olarak sürdürülen tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin örgütlü ve modern yürütülmesi hususunun getirileri bölge halkına aktarılmalı, bu anlamda bölgede görülen "girişimcilikte tereddütlü yaklaşımlar" giderilmelidir.

3.PLANLAMA YAKLAŞIMI

3.1. GENEL YAKLAŞIM

Ardahan, Kars, Iğdır, Ağrı Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı çalışmasında planlama bölgesinin ekonomik, sosyal ve fiziksel gelişmesi öngörülürken doğal, tarihi ve kültürel değerler ile bölgenin ekolojik yapısının korunması esastır. Sektörel ve fiziksel gelişme senaryoları ve plan kabulleri ile plan kararlarına ait açıklamalar aşağıda yer almaktadır.

Ardahan-Kars-Iğdır-Ağrı Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı yapım çalışmaları kapsamında, analiz-sentez sürecinin tamamlanması ile taslak plan kararlarının oluşturulmasından önce sentez bölümü sonuçları, arazi çalışmaları ile toplantılar ve istatistiki veriler bir arada değerlendirilerek plana ilişkin farklı senaryolar oluşmuş, bu farklı senaryoların tartışmalarının yapılmasının ardından iki farklı plan seçeneği elde edilmiştir.

Farklı plan seçeneklerinin oluşmasındaki temel husus, **"*planlama bölgesinin bugüne dek süregelen durumu ile bugüne dek henüz değerlendiremediği özellikle stratejik potansiyellerinin yarattığı görece çelişki*"** olarak öne çıkmıştır. Söz konusu potansiyellerin planlama alanına olası etkileri ayrıntılı olarak tartışılmış iken;

- Sadece stratejik potansiyellere ilişkin yatırımların, ulusal politik tercihlerin Çevre Düzeni Planı Dönemi içerisinde gerçekleşmeme olasılıkları, bu seçeneğin tek başına gerçekçi bir plan senaryosu oluşturamayacağı,
- Diğer temel husus olan planlama bölgesinin süregelen durumu ve temel varoluş kaynaklarının tek başına ve sadece korunarak bölgenin gelişimine katkısının olamayacağı şeklinde durum ortaya çıkmıştır.

Buna göre yapılan değerlendirmeler sonucu, Planlama Çalışmaları için üretilen iki seçenekten birinci seçenekte "Gelişmenin, mevcut eğilimlerin sürdürülebilir kalkınma ve yerel potansiyellerin harekete geçirilmesi şeklinde sağlanacağı" şeklinde korumacı ve yenilikçi varsayıma dayandırılması benimsenirken, ikinci seçeneğin " Gelişmenin mevcut eğilimler çerçevesinde süreceği" şeklinde kanaatkar ve tutucu bir varsayıma dayandırılması benimsenmiştir.

Seçeneklerin değerlendirilmesi sonucu, "Gelişmenin, mevcut eğilimlerin sürdürülebilir kalkınma ve yerel potansiyellerin harekete geçirilmesi şeklinde sağlanacağı" kabulü çerçevesinde oluşturulan Birinci Alternatif 'in temel olarak alınması kararlaştırılmış, gelişmenin sadece mevcut eğilimler çerçevesinde sürmesinin yeni yatırım kararları-potansiyeller ve olanaklar ile tam anlamıyla örtüşmeyeceği dolayısı ile önemli olan noktanın bu yerel potansiyelleri harekete geçirecek planlama yaklaşımının oluşturulması olduğu kabulüne ulaşılmıştır.

Planlama aşamasında, yerel potansiyellerin harekete geçirilmesi ilkesinin, sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde oluşturulması gerektiği, çünkü planlama bölgesinde her ne olursa olsun doğal varlıkların mutlak suretle korunması ve gelişmenin de bu ilkeye ters düşmeden sağlanması benimsenmiştir. Çevre Düzeni Planı yetki alanları ve çeşitli kamu kurumlarının yetki alanları arasında tutarlı ve ölçülü müdahale alanları olduğundan, plan kararlarının hayata geçirilmesinin yine bu tutarlı yaklaşımlar ile bütüncül yaklaşımlarla sağlanabileceği kabul edilmiştir.

Buna göre, "Gelişmenin, mevcut eğilimlerin sürdürülebilir kalkınma ve yerel potansiyellerin harekete geçirilmesi şeklinde sağlanacağı" kabulü aşağıdaki gibi özetlenebilecektir.

- Ardahan, Kars, Iğdır, Ağrı Planlama Bölgesi'nin, ağırlıklı olarak tarım ve hayvancılık ile bu alanlardan çıkacak sanayi kolları yönünde ekonomik ve sosyal faydayı sağlayacak şekilde geliştirilmesi, bu gelişimin bölgesel-yapısal faktörler de dikkate alınarak en olası biçimlerde sağlanması, bunun yanında bölgenin sahip olduğu çok önemli kalkınma potansiyellerinin dikkate alınarak, öngörülen gelişim senaryosuna strateji anlamında dahil edilmesi esastır.
- Kırsal alanın atıllaşmasının ve sosyo-ekonomik yönden gerilemesinin engellenmesi için, kırsal alanların kentlere alternatif ve partner olarak, iş olanakları sağlayan, sosyal ve ekolojik olarak yaşanabilir yerler haline dönüştürülmesi zorunludur.

- Tarımın yeniden yapılandırılması, çevresel kaynakların yönetilmesi ve kırsal ekonomilerin geliştirilmesi - çeşitlendirilmesi konusunda; tarım ve hayvancılığa ilişkin devlet yatırımları ve politikalarından, ekonomik-mesleki-sosyal örgütlenme yapılarının oluşturulmasına; tarımsal girdi sağlayıcılardan çiftçi organizasyonları ve üretim birliklerine kadar geniş bir sistemin tasarlanması ve kentlerin bu tasarlanan sistemde merkezi boyutu sağlayarak kırsala destek vermeleri gerekmektedir.
- Planlama Bölgesi'nin sosyal, ekonomik, kültürel ve mekansal açıdan koordineli bir şekilde büyümesi ve gelişmesi sağlanmalıdır.
- İhracata yönelik tarımsal üretimde artış yaşanacaktır. Bu artışa koşut olarak ürünlerin, üretildiği bölgede satışa hazır hale getirilmesi, işlenmesi, depolanması ve paketlenmesi amacıyla küçük ölçekli tarımsal sanayi alanlarına gereksinim artacaktır.
- Günümüzde yaygın bir kabul ile önemli merkezlerden uzak kırsal alan olarak tariflenen bu bölgenin, aslında başta güçlü ve kombine bir ulaşım sisteminin sağlanması ve potansiyellerin değerlendirilmesi ile önemli merkezlerden uzak olma dezavantajını, Kafkaslar, Orta Asya ve İran pazarlarına olan yakınlığı ile avantaja çevirebilmesi muhtemeldir.
- Politik anlayışların ve ilişkilerin olumlu olması kabulü, sınır kapılarının açılma olasılıkları, mevcut ve yatırım aşamasındaki projelerin varlığı ve ulaşımda kuvvetlendirme eğilimleri bir arada değerlendirildiğinde ortaya çıkan portrenin, özellikle tarım ve hayvancılığa bağlı sanayi, bunlarla ilişkili depolama alanlarının gelişmesi ile daha da anlamlı hale geleceği kabul edilmiştir. Bu anlamda mevcut ve projelendirilmiş karayolu ve havayolu hatlarının dışında, yeni sanayi alanları ile de ilişkilendirilerek karayolu bağlantıları önerilerine ihtiyaç duyulacaktır.
- Planlama Bölgesi'nde yer alan tüm kentsel gelişme alanlarının; su havzalarını, su kaynaklarını, ormanları, tarımsal alanlar ve kıyıları koruyacak biçimde geliştirilmesi esastır.
- Gelişmede koruma ve sürdürülebilirlik esastır. Bu anlamda Planlama Bölgesi bütünü için öngörülen gelişme senaryosuna bağlı olarak kentsel yerleşimlerin senaryodaki yerleri kapsamında, mevcut eğilimleri de dikkate alınarak ve koruma-kullanma dengesi gözetilerek nüfusları belirlenmelidir.
- Planlama Bölgesi kentlerinin genel olarak, kentsel gelişmede önlerindeki en büyük engelleri, kentsel mekanda kırsal alan faaliyetlerinin devam ettirilmesi ve yine fiziksel mekanın kırsal alan imajından kurtulamamasıdır. Dolayısı ile kentlerin onaylı planları bu anlamda da irdelenmeli ve gerekli öneriler/kısıtlamalar yapılmalıdır.

- Belirlenen kırsal kalkınma ve yerel potansiyellerin harekete geçirilmesi varsayımı kapsamında, tüm kentsel yerleşmelerin planlı alanları irdelenecektir. Plan öngörüsü doğrultusunda kentlerde yeni sanayi, depolama ve kentsel gelişme alanları ihtiyacı söz konusu olacaktır.
- Kentsel yerleşmelerde afet riski de dikkate alınarak nüfus gelişimin sürekli denetlenmesi, aşırı nüfus yığılmalarına ilişkin süreçlerde hızla önlem alınarak dengeli dağılım sağlanması esastır.
- Turizm potansiyeline sahip alanlarda, kamusal desteklerle yeni ve önemli gelişmeler beklenmelidir. Özellikle termal turizm konusunda, termal kaynakların yakınlarındaki alanlarda turizm alanlarının geliştirilmesi esastır.
- Bölgede yer alan Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları, Ramsar Alanı, Sulak Alanlar vb. koruma alanlarının yakın çevrelerindeki olumsuz faaliyetlerden etkilenmemeleri sağlanmalı ve tedbirler alınması gereklidir.

3.2. GELİŞME SENARYOSU

3.2.1. KIRSAL KALKINMA

Genel anlamda plana ait gelişme senaryosuna ait kurgu, ***ulusal tarım ve hayvancılık kaynakları içinde önemli oransal payı barındıran Ardahan, Kars, Iğdır, Ağrı Planlama Bölgesi'nin, ağırlıklı olarak bu yönde ekonomik ve sosyal faydayı sağlayacak şekilde geliştirilmesi, bu gelişimin bölgesel-yapısal faktörler de dikkate alınarak en olası biçimlerde sağlanması, bunun yanında bölgenin sahip olduğu çok önemli kalkınma potansiyellerinin dikkate alınarak öngörülen gelişime strateji anlamında dahil edilmesi,*** zemininde oluşturulmuştur.

Tarımın yeniden yapılandırılması, çevresel kaynakların yönetilmesi ve kırsal ekonomilerin geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi konusunda tutarlı öneriler gerekmekte iken, bu tutarlılığın sağlanmasında özellikle tarım ve hayvancılığa ilişkin devlet yatırımları ve politikalarından, ekonomik-mesleki-sosyal örgütlenme yapılarının oluşturulmasına, tarımsal girdi sağlayıcılardan çiftçi organizasyonları ve üretim birliklerine kadar bütünlüklü bir sistemin tasarlanması en anlamlı gelişim stratejisi olacaktır.

Bu kalkınma organizasyonunda temel amaç şunlara hizmet etmelidir:

- Ekonomik ve mesleki örgütlenmeler ile tarım ve hayvansal üretimin organize hale gelerek, üreticiye katma değer kazandırması,

- Üretici haklarının korunması,
- Üretim standardizasyonunun sağlanması,
- Çiftçiye alternatif pazarlama kanallarının oluşturulması,
- Üreticiye uluslar arası düzeyde haklarını arama imkanının sağlanması ,
- Kırsal alan eğitim düzeyinin artırılarak doğru yönlendirmeler yapılması ve üretim yöntemlerinin geliştirilmesi.

Bu noktada;

- Birlikte çalışma, yardımlaşma ve paylaşma ilkeleriyle gelişmekte olan ülkelerde kalkınma sorunlarının çözümünde ve tarımda yapısal politikaların belirlenmesinde görev üstlenen, üreticiye büyük katma değerler sağlayan **kooperatifler**inin kurulması,
- Üretim ve satış açısından ortak kurallar koyarak, tarım ürünleri üretiminin piyasasının ihtiyaçlarına uyumunu ve üreticinin güçlendirilmesini sağlayan **üretim birlikleri**nin kurulması,
- Çiftçi haklarını temsil eden, ortak tarım politikası geliştirmek için çalışan, genç çiftçiler için ortak programlar oluşturan **mesleki örgütlenmeler**in oluşturulması,
- Üretimi ve üreticiyi ekonomik anlamda dış etkenlere karşı destekleyen ve koruyan **tarımsal girdi sağlayıcıları**n, kalkınma organizasyonu içerisinde yer alması gerekecektir.

Türkiye'nin birçok yerinde olduğu gibi Planlama Bölgesi'nde de kentlerin ekonomik ve sosyal olarak birer çekim merkezi haline dönüşmesi, buna karşın kırsal alanların itici gücünün kırsal ve kentsel alanlardaki dengenin gittikçe bozulmasına, kırsal alanların tarım dışında iş imkanı yaratamaması nedeniyle sosyo-ekonomik yönden daha da gerilemesine neden olmuştur. Kırdan kente doğru dengesiz göç, kentlerde de artan sorunları beraberinde getirmiştir. Bu anlamda kırsal alanların kentlere alternatif ve partner olarak, iş olanakları sağlayan, sosyal ve ekolojik olarak yaşanabilir yerler haline dönüştürülmesi zorunludur. Bu nedenle planlama çalışmalarını ve plan kararlarını, kırsal alana yönelik çalışmalarımızda ağırlığı tarım ve hayvancılık konusunun yanında kırsal kalkınma alanına yönlendirmeye özen göstermek gerekliliği benimsenmiştir.

Bahse konu örgütlenme ve organizasyon yapısının öncü uygulamalarının 25.04.1997 tarih ve 22970 Mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Merkezi Yerleşim Yeri olarak tanımlanmış ve planda da ayrıca belirtilen köy merkezlerinde başlatılması ve tarımsal üretimin işleyişinde etkin rol almaları öngörülmüştür.

3.2.2. KALKINMADA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE YEREL POTANSİYELLER

Dünyada tüm planlama ve kalkınma programlarında, artan nüfus ve bu nüfusun kaynaklar üzerinde tahrip edici baskısı sebebiyle, doğal kaynak ve zenginlikleri koruyarak, olanaklar elverdiğince yenilenebilir ve sürdürülebilir ölçüde kalkınma ve refah için gelecek nesillerin ihtiyaçlarını da göz önünde tutma koşulu ile seferber etmek gereği hayati önem kazanmıştır. Bu nedenle kalkınmanın sağlanmasına yönelik yapılan tüm çalışmalarda ve belirlenen stratejilerde sürdürülebilir yaklaşımların kabul edilmesi gerekmektedir.

Öte yandan sürdürülebilirlik kavramının, demokratikleşme, küreselleşme gibi diğer önemli çağdaş kavramlar ile çelişmesi, sürdürülebilir toplum ve kentlerin kurulması ve yaşaması önünde büyük bir engel teşkil etmektedir. Bu anlamda kalkınma için öngörülen çeşitli faaliyetlerin, bu faaliyetler ile oluşacak nüfus artışının kontrolsüz gelişiminin, beraberinde getireceği teknik kirlenme ve global kirlenme, gelişmede sürdürülebilirlik kavramının türlü sorunsal boyutları ile ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Ardahan, Kars, Iğdır, Ağrı Planlama Bölgesi tarım ve hayvancılık sektörü ile öne çıkan, bu anlamda istihdamın (yüzde 64; 2009) çok büyük bir kısmını toprağa ve doğaya dayalı bu sektörler üzerinden sağlayan; öte yandan kış, termal, yayla turizmi gibi doğa turizmi kaynaklarına sahip; sulak alanları, önemli kuş ve önemli bitki alanları, yaban hayatı geliştirme sahaları, Ramsar Alanı gibi çok değerli doğal yaşam alanlarını barındıran bir bölgedir. Dolayısı ile sahip olduğu tüm bu doğal kaynakları- değerleri ve temelde bu kaynaklardan sağladığı istihdam kolları ile bulunduğu coğrafyada varlığını sürdürmektedir. Yani planlama bölgesinde, korumakla yükümlü olduğumuz doğa, aynı zamanda bölgenin kullandığı yaşam kaynağıdır denilebilir.

Öte yandan, yukarıda bahsedilenden oldukça farklı bir açıdan bakıldığında, planlama bölgesinin jeostratejik konumu, dolayısı ile ülkemiz üzerinden Kafkasya, Orta Asya ve İran üzerinden Ön Asya'ya açılma niteliği, enerji kaynaklarının batıya ulaşmasında, uluslar arası demiryolu koridorunun devamlılığının sağlanmasındaki payı, günümüzde çoğunlukla önemli merkezlerden uzak kırsal alan olarak tariflenen bu bölgenin, aslında başta güçlü ve kombine

bir ulaşım sisteminin sağlanması ve potansiyellerin değerlendirilmesi ile önemli merkezlerden uzak olma dezavantajını, Kafkaslar, Orta Asya ve İran pazarlarına olan yakınlığı ile avantaja çevirebilmesi muhtemeldir.

Görüldüğü üzere, süregelen kırsal alan imajının yanında planlama bölgesi illeri, çok önemli gelişim potansiyellerini de barındırır iken, aynı zamanda gelişim stratejilerinde koruma-geliştirme-kullanma dengesinin mutlak suretle sağlanması gerekliliğini ortaya çıkaran bir yaklaşıma ihtiyaç duymaktadır.

2010 yılı nüfus sayımına göre şehir nüfusunun bölge toplamında 560,100 kır nüfusunun ise bölge toplamında 573,560 olduğu ve 2000 yılı sektörel dağılımında bölge genelinde tarım sektöründe çalışanların oranının yaklaşık %70 olduğu dikkate alındığında, bölgenin tarım ve hayvancılıkta durduğu nokta öne çıkarken, aynı zamanda eğitim, sağlık, işgücü, gelir dağılımı, sosyal güvenlik göstergeleri açısından ülke ortalamalarının genel olarak altında kalmış olması, sosyo-ekonomik yapıda gelişimin sağlanabilmesi için ülkesel ve uluslararası ölçekte planlama bölgesinin yer aldığı noktaya ait potansiyellerin harekete geçirilmesi çözümünü gerektirmektedir.

Bu sebepler ile planlama çalışmalarının, çevresel değerleri ölçen bir sistem üzerine kurulması, sosyo-ekonomik yapının mutlak suretle geliştirilmesi ve bunun için yerel potansiyelin harekete geçirilmesi bu planın en geniş kapsamlı hedefidir.

3.2.3. GELİŞME SENARYOSUNUN KENTSEL BOYUTU

3.2.3.1.Kentsel Tespitler

Plan için öngörülen gelişme senaryosunun etki edeceği bazı kavramlara (kentsel alan, kentsel yaşam, kentsel gelişim, kentleşme, kentsel merkezler) ait genel tespitler aşağıda açıklanmıştır.

Planlama Bölgesi için kentsel alan kavramı genel olarak, kırdan kent alanlarına göçlerle birlikte özellikle genç nüfusun yoğun olduğu, ekonomik-sosyal altyapı kanallarını kent nüfusu ve göçle gelen nüfus için optimal düzeyde sağlayamamış, bu nüfus değişimlerini amorti edecek ekonomi çeşitlenmesine sahip olmayan, fiziksel çevre olarak kentten uzak ama içerik anlamında kent olma potansiyeline sahip alanlar olarak nitelendirilebilir.

Ekonomik koşullar sebebiyle topraktan fiilen ve hukuken kopan nüfusun kentlere göç etmesiyle, kentlerde yoğunlaşma meydana gelmektedir. Kırsal alanda kendi içinde görece

düzenli, sakin ve mütevazı bir yaşam süren nüfusun kentlere düzensiz ve yoğun göçleri, kentlerin aşırı ve dengesiz büyümesine yol açmaktadır. Kentlerin kırsal göçlere hazırlıksız yakalanmaları, kentlerin kırsal alan için kullanabilecek kaynakları da hızla tüketerek, kırsal alan aleyhine çarpık ve düzensiz olarak büyümesine neden olmaktadır. Bu büyüme kırsal ve kentsel mirasın korunmasında da sorunlar yaratmaktadır.

Planlama bölgesinde, hemen tüm bölgelerde kırsal ve kentsel yapılar sağlık ve fen şartları ile sağlam zemin gözetilmeden yapılmaktadır. Taşıma kapasitesi düşük, taşkın, çığ ve heyelan tehlikesi olan zeminler de hatta fay hatları üzerinde yapılaşmalar hiçbir fen ve sağlık şartları gözetilmeden inşa edilmektedir. Ayrıca bu yapılaşmalarda geleneksel mimari teknikler ve kullanılan malzemede terk edilmiş durumdadır. Geleneksel yapılaşmanın doğal malzemesi olan ve iklim yapısına uygun malzemeler, yerini betonarmeye bırakmıştır.

Kırsal alandan kentlere olan hareketliliğin kontrolsüz ve düzensiz olması, bu hareketliliğin bir “erozyon” niteliği kazanmasına neden olmaktadır. Bu erozyonun kırsal alandaki yansıması, yaşam şartları ağırlaşan, geçim sıkıntısı çeken köylünün kentlere göç etmesidir. Göç eden kitlenin çoğunlukla “atılgan, genç, becerikli ve girişimci” insanlardan oluşması, kırsal yerleşmelerin yetenekli ve nitelikli insan kaynağını büyük ölçüde kaybetmesine yol açmakta iken, göç eden kitlelere beklenen imkanları sağlayamayan kentler ise hızlı, plansız ve çevreye duyarsız oluşumlar ile gereksiz ölçüde fiziki bozulmaya uğramaktadırlar.

Planlama bölgesi merkez ilçe ve bazı belediyeler dışında küçük belediyeleri içermektedir. Bu küçük belediyeler önderlik, sorunlar, ihtiyaçlar, mahalli kaynaklar, halk-belediye ilişkileri, toplumsal özellikler, ölçek ve geçim kaynakları açısından büyük belediyelerden önemli farklılıklar göstermektedirler. Bu belediyelerin çok yönlü hizmetleri yerine getirebilmesi için gerekli ihtisası yapmış çeşitli uzman personele ihtiyaçları vardır. Küçük bir belediyenin bu uzman personeli bulması, istihdam etmesi, istihdam etse bile bunları ekonomik ve verimli bir şekilde çalıştırması genellikle mümkün değildir. Küçük belediyeler, nüfus azlığından kaynaklanan bu sorunların yanında, görev paylaşımındaki tutarsızlıklar, iç örgütlenme aksaklıkları ve eğitim noksanlığı gibi sorunlardan da muzdariptiler.

Bu belediyelerin kentsel mekanı, içerisinde barındırdığı sosyal yapı ve bu yapının mekansal ihtiyaçlarını organize etme anlamında düzenleme eksiklikleri yaşarken, alt ölçek plan yapım yetkilerini uygulamada çeşitli durumlardan ötürü verimli ve bilimsel biçimde

kullanamamaktadırlar. Kentsel mekan ihtiyaçları genel anlamda çok dinamik olmayan, dış etkenlere bağımlı olmayan, ihtiyaçları önceden kestirilebilir bu tip yerleşimlerde fiziksel mekanın düzenlenmesinin aslen tam manası ile verimli yapılabilmesi gerekirken, imar planlarının bu verimli yapıya ulaşamadığı görülmektedir.

3.2.3.2.Kentlerin Gelişme Senaryosundaki Yeri

Planlama Bölgesi'ne ilişkin gelişme senaryosu oluşturulur iken, yukarıda da yer aldığı üzere saha tespitleri oldukça önem kazanmaktadır. Çünkü planlama bölgesi kentleri yerinde gözlem ile anlaşılabilecek bir mekansal psikolojiye sahiptirler.

Önceki başlıklar altında açıklandığı üzere kalkınma organizasyonunda kırsal boyutun tek başına ele alınamayacağı, her anlamda bağlı oldukları kentler ile birlikte değerlendirilmesi gerekliliği ortadadır. Çünkü plana ilişkin kalkınma modelini sadece bir strateji olarak düşünmek, yerleşim birimlerinin ilişkilerini, bağımlılıklarını ve birbirlerine etkilerini göz ardı etmek olacaktır. Kır ve kent etkileşimini ilk planda ele alan sürdürülebilir fiziki planlama hangi uçtan başlarsa başlasın kent ve kır alanlarını ana yerleşme ve kullanma sorunları ile bir bütün olarak kapsar, etkileşimde denge sağlar.

Kırsal kalkınma stratejisi kapsamında kırsal toplum, eğitim, üretim, bilinçlenme yolu ile özellikle tarım ve hayvancılıkta beklenen gelişme düzeyine kavuşabilecek iken, üretici haklarının korunması, üretimde standardizasyonun sağlanması, üreticiye pazar olanakları sunmak adına, devlet kanalları ile çalışmalar yapacak örgütlenmeler, birlikler, kooperatifler varlıklarını kentsel alanda hissettireceklerdir.

Kırsal kalkınma gibi zor ve karmaşık bir uygulama biçimini gerçekçi kılabilmek adına, planlama bölgesi kentlerinin kırsal imajlarını terk ederek, çeşitli devlet kanalları ile kentsel alan tanımına uygun olarak kırsal kalkınmaya destek vermeleri zorunludur.

Kentlerdeki kırsal imajın özellikle arazi kullanım kararlarının yeniden ele alınması ile değiştirilmesi gerekmektedir. Sürdürülebilir bütüncül planlama ile kentlerin mücavir alanları içerisindeki tarım topraklarını korumanın esas alınması tartışma götürmez bir kabul iken, kentsel alan içerisinde ihtisaslaşmadan uzak, rastgele, sağlıksız ve tahripkar tarım ve hayvancılık faaliyetlerin yürütülmesi tüm planlama anlayışlarına aykırı bir durumdur.

Dolayısı ile planlama bölgesi kentlerinde, kentsel alanda yürütülen bu tip faaliyetler yukarıda bahsedildiği gibi kırsal kalkınmaya destek verebilme ve kentleşme olgusunu hayata geçirebilmek adına, imar planlarında ayrılan organize alanlarda sürdürülmelidir.

Ekonomik ve sosyal anlamda bütünleşmenin sağlanacağı kent ve kırsal alanlar arasında mekansal düzenlemelerde pozitif ayrımlar oluşturulmalıdır. Aksi taktirde gelişme potansiyellerini harekete geçirmek çokta gerçekçi olmayacaktır.

Fiziksel mekanın doğru planlanması, bölgede yoğun olarak sürdürülen özellikle tarım ve hayvancılık ile bunlara bağlı sanayilerin tahripkar etkisini ortadan kaldırabilecek, savruk kentleşme, sanayileşmenin geri dönülmez tahribatı, atık kirliliği vs. büyük ölçüde önlenecektir. Tarım alanları, ormanlar, kır ağırlıklı eko sistemler korunduğu gibi, geri dönüşümlü ekonomik kullanımlar kırda ve kentte sürdürülebilir ekonomik kazanımları sağlayacaktır.

Gelişme senaryosunun kırsal kalkınma dışındaki diğer ana başlığı olan, kalkınmada sürdürülebilirlik ve yerel potansiyellerin harekete geçirilmesi kapsamında ise, yukarıda bahsedilen kentleşme ve kırdan belirli konularda ayrılmanın sağlanması, kentlileşme olgusunun hayata geçirilmesi, tarım ve hayvancılığa bağlı faaliyetlerin dışında yerel potansiyellerin gelişmesi ile desteklenecektir.

Bu potansiyellerin değerlendirilmesi bazı üst ölçek yaklaşım ve politikalar ile uzun vadede sağlanabilecek ise de, planlama çalışmalarında planlama bölgesi kentlerinin gelişimi için dikkate alınması gereken hususlardır.

Planlama bölgesi illerinin ülkenin önemli kent merkezlerine uzak konumu, kentsel ilişkilerin özellikle ekonomi anlamında paylaşılmasında bir dezavantaj olarak görünse de, uluslar arası bağlantıların sağlanması noktasında bölgenin geçiş alanı olması ve komşu ülkelere yakınlığı bu dezavantajın uzun vadede giderilebileceği konusunda da ümit vaat etmektedir.

Buna göre planlama alanı bütününde uluslar arası yol (E yolu) bağlantıları, havaalanı projeleri, demiryolu projeleri ve sınır kapılarının varlığının kombinasyonundan ortaya çıkması muhtemel erişim, taşımacılık gibi potansiyellerin, planlama alanında yer alan yerleşimlerin karakteristikleri ile bir arada değerlendirilmesi ile bazı kentsel merkezler, güçlü ulaşım bağlantıları ve sanayi potansiyellerinin gelişmesi ile ön plana çıkabilecektir.

Söz konusu kent merkezlerin bu anlamda hizmet verebilecek kapasiteye bugün itibari ile sahip olmaları (sanayisinde gelişme ya da potansiyelinin olması, ulaşım bağlantısının uluslararası yollar üzerinde ve/ve ya mevcut/proje demiryolu bağlantısının olması, faal sınır kapılarının olması), planlama bölgesinin bu anlamda ulusal ve uluslar arası düzeyde ilişkileri ile bağlantılı olarak gelişme potansiyeline sahip olduğu da dikkate alınmalıdır.

Tüm anlatılanlar kapsamında, Plana ilişkin gelişme senaryosunda kentler; süregelen tarım ve hayvancılık odaklı gelişiminin kentleşme olgusu altında, kentsel mekana uygun standartlarda artarak sürdürüldüğü, tarım dışı üretim denetim ve dağıtım işlevlerinin yer aldığı, teknolojik gelişme derecelerine göre belirli bir büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeyine varmış, sosyal ve ekonomik düzeydeki iyileşmenin fiziksel mekana da yansıtıldığı, toplumsal farklılaşma,uzmanlaşma ve hareketliliğin yaygın olduğu; uzun vadede özellikle önemli ulaşım bağlantıları ve sınır kapıları ile ülkenin batısı ile doğusundaki sınır ülkeler arasında stratejik konumu gereği bölgesel kalkınmasına katkı sağlayacak olası gelişmeler için gerekli dinamiklere sahip yerleşim alanı olarak tanımlanmış iken, plan kararları bu tanıma uygun şekilde oluşturulmuştur.

4.PLANLAMA VİZYONU

4.1.NÜFUS KABULLERİ VE SEKTÖREL GELİŞME

4.1.1.NÜFUS PROJEKSİYONLARI

Bölgenin nüfusu 1965 yılından 1985 yılına dek yaşadığı artıştan sonra durağanlaşmış ve 1985 yılından itibaren dalgalanmalar göstermekle beraber geçen 25 yılda bölgenin nüfusu artmamıştır. Öyle ki, bölgenin 2010 yılı nüfusu 1985 yılı nüfusundan azdır. Bölge nüfusunun ülke nüfusu içindeki payı da sürekli azalmaktadır.

Tablo:1 Planlama Bölgesi Nüfus Değişimi ve Nüfusun Ülkedeki Payı 1965-2010

	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2010
Planlama Bölgesi	853,274	950,329	1,037,590	1,068,240	1,143,560	1,099,240	1,156,150	1,133,660
Türkiye	31,370,368	35,592,846	40,373,152	44,696,234	50,600,000	56,371,282	67,611,111	73,722,988
Planlama Bölgesi/ Türkiye (%)	2.72	2.67	2.57	2.39	2.26	1.95	1.71	1.53

Kaynak TUİK, Nüfus İstatistikleri ve Projeksiyonlar, 2010

Bölgede 2000 yılında -59.431 olan net göç 2009 yılında -23.195'e gerilemesine rağmen, 2009 yılı net göç hızı sıralamasında TRA2 binde -20,2'lik oranıyla Düzey 2 bölgeleri arasında önemli bir fark ile son sırada yer almaktadır. Ağrı, Kars ve Ardahan'da net göç yavaşlamış olmakla birlikte üç il 2009 yılında 45.000'den fazla göç vermiştir . Planlama Bölgesi'nin verdiği net göç, azalma eğiliminde olmasına rağmen, doğal nüfus artışından fazladır.

Tablo 2: Planlama Bölgesi İllerinin aldığı göç, verdiği göç, net göç ve net göç hızı, 2000-2009

		AĞRI	KARS	IĞDIR	ARDAHAN
ALDIĞI GÖÇ	2000	24,586	28,934	11,944	8,791
	2009	12,115	9,028	5,179	3,775
VERDİĞİ GÖÇ	2000	50,799	47,268	13,305	22,317
	2009	22,613	15,660	7,986	7,033
NET GÖÇ	2000	-26,213	-18,331	-1,361	-13,526
	2009	-10,498	-6,632	-1,807	-3,258
NET GÖÇ HIZI	2000	-56.45	-61.15	-9.3	-106.72
	2009	-19.34	-21.4	-15.18	-29.67

Kaynak: TÜİK, Göç İstatistikleri.

Yukarıdaki veriler göz önünde bulundurulduğunda Planlama Bölgesi'nin doğal nüfus artış hızı kullanılarak önümüzdeki 30 yıl boyunca nüfusunun çok artmayacağı,özellikle Ardahan ve Kars ilinde nüfus kaybedeceği projeksiyon sonuçlarında da görülmüştür. Ancak bölgenin potansiyel gelişim kaynakları, bu kaynaklara yönelik proje ve yatırım kararları göz önüne alınarak, bölgede hizmet, tarım ve sanayi sektörlerinin geliştirilerek istihdamın artırılması, teknik ve sosyal yapının geliştirilmesi ile verilen göçün durdurulması ve dışarıdan göç alarak gelişmesi düşünüldüğünde Kabul Nüfusun artış göstereceği sonucuna varılmıştır.

Tablo 3: Planlama Bölgesi İlleri Nüfus Projeksiyonu

	2010 YILI NÜFUSLARI			2040 KABUL NÜFUS		
	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	TOPLAM NÜFUS	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	TOPLAM NÜFUS
ARDAHAN	36,615	68,839	105,454	80,200	76,400	156,600
KARS	127,947	173,819	301,766	208,100	205,800	413,900
IĞDIR	111,231	73,187	184,418	200,000	79,000	279,000
AĞRI	284,307	257,715	542,022	414,000	253,600	667,600
TOPLAM	560,100	573,560	1,133,660	902,300	614,800	1,517,100

Kaynak : Kent Yapı Planlama Ltd. Şti. bünyesinde hazırlanmıştır.

-Planlama Bölgesi 2040 Yılı kabul Nüfusu Sonuçlarına göre, 2010 yılında 560.100 kişi ile % 49,4 olan kentleşme oranı, 902.300 kişi ile % 59,5'e çıkarılmıştır. Toplam Nüfus 1,133,660 kişiden 1,517,100 kişiye çıkarak yıllık % 1,09'luk bir artış göstermiştir.

4.1.2.SEKTÖREL PROJEKSİYONLAR

Planlama bölgesindeki illerin sektörel projeksiyonları hazırlanırken öncelikle TUIK in 1990-2000 yılları Genel Sayım Sonuçlarına göre belirlenen iktisadi faaliyet kollarının (tarım-sanayi-hizmet-diğer) il ve ilçelere göre dağılımları incelenmiştir.

Planlama bölgesi il ve ilçelerinde 1990 ve 2000 yıllarında ana sektörlerde çalışan kadın, erkek ve toplam nüfusları ve oranları çıkarılmış ve 2040 yılı sektörel dağılım oranlarının bulunması için "Demografik Yapı" başlığı altında hazırlanan Nüfus Projeksiyonları ile bağlantılı olarak 3 farklı yöntem kullanılmıştır (Lineer, Üstel ve İller Bankası Yöntemi). Nüfus projeksiyonları sonuçlarında kabul edilen 2040 yılı nüfusuna göre ve aynı zamanda 3 farklı yöntemle çıkan oranlar göz önünde bulundurularak 2040 yılı için kabul sektörel dağılım oranları belirlenmiştir. Buna göre 2000 yılında Planlama Bölgesi genelinde tüm sektörlerde çalışan sayısı 459.280 kişiyken, 2040 yılında bu sayı yaklaşık 787.400 kişiye çıkacaktır.

Tablo 4: Planlama Bölgesi 2040 Yılı İşgücü Projeksiyonu

2000 YILI SEKTÖREL DAĞILIM									
	TARIM		SANAYİ		HİZMET		DİĞER		TOPLAM
	KİŞİ	YÜZDE	KİŞİ	YÜZDE	KİŞİ	YÜZDE	KİŞİ	YÜZDE	
ARDAHAN	54,125	77.79	631	0.91	13,935	20.03	891	1.28	69,582
KARS	96,519	68.14	2,717	1.92	38,378	27.09	4,036	2.85	141,650
IĞDIR	43,889	68.37	1,278	1.99	16,774	26.13	2,251	3.51	64,192
AĞRI	135,028	73.44	2,365	1.29	39,293	21.37	7,170	3.90	183,856
TOPLAM	329,561	71.76	6,991	1.52	108,380	23.60	14,348	3.12	459,280
2040 YILI SEKTÖREL DAĞILIM									
	TARIM		SANAYİ		HİZMET		DİĞER		TOPLAM
	KİŞİ	YÜZDE	KİŞİ	YÜZDE	KİŞİ	YÜZDE	KİŞİ	YÜZDE	
ARDAHAN	81,200	71.23	2,330	2.04	28,480	24.98	1,990	1.75	114,000
KARS	134,610	63.05	6,650	3.11	67,250	31.50	4,990	2.34	213,500
IĞDIR	85,680	57.12	6,720	4.48	52,100	34.73	5,500	3.67	150,000
AĞRI	190,750	61.14	9,550	3.06	99,700	31.96	12,000	3.85	312,000
TOPLAM	492,240	62.35	25,250	3.20	247,530	31.35	24,480	3.10	789,500

Kaynak: TUIK, 2000 Genel Sayım Sonuçları

5. GENEL ARAZİ KULLANIM KARARLARI

Planlama Bölgesi bütünü temel arazi kullanım büyüklükleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

ARAZİ KULLANIM GRUBU	ARAZİ KULLANIM	ALAN (Hektar)
Orman ve Ağaçlandırılacak Alan	Ağaçlandırılacak Alan	23,828.59
	Orman	65,582.22
Su Yüzeyleri	Akarsu	9,339.09
	Baraj	5,977.76
	Göl	19,890.01
	Gölet	146.07
Yerleşim Alanları	Kentsel Yerleşik Alan	11,280.42
	Kentsel Gelişme Alanı	8,708.69
	Kentsel Gelişme Alanı (Düşük Yoğunluk)	381.42
	Kırsal Yerleşme Alanı	28,861.37
Diğer Arazi Kullanım Alanları	Askeri Alan	2,779.96
Büyük ve Açık Alan Kullanışları	Bölge Parkı/Büyük Kentsel Yeşil Alan	2,367.49
	Bölgesel Kentsel Spor Alanı	171.24
	Temalı Park/Fuar Alanı	95.09
	Üniversite	1,242.35
Altyapı	Arıtma Tesisi	26.49
	Katı Atık Bertaraf ve Geri Kazanım Tesisi	47.41
Doğal Karakteri Korunacak Alanlar	Kayalık/Taşlık	155,894.42
	Sazlık/Bataklık	35,143.36
Ulaşım	Havaalanı	791.26
Çalışma Alanları	Büyük Alan Kullanımı Gerektiren Kamu Kuruluş Alanı	263.88
	Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı	962.70
	Küçük Sanayi Sitesi	269.62
	Organize Sanayi Bölgesi	615.09
	Organize Tarım/Hayvancılık Alanı	445.76
	Sanayi Alanı	889.70
Tarımsal Arazi Kullanımları	Tarım Arazisi ve Çayır-Mera	2,601,908.51
Turizm Alanları	Turizm Tesis Alanı	174.68
	TOPLAM	**2,978,084.63**

5.1. ARAZİ KULLANIMI

5.1.1.ÖZEL KANUNLARA TABİ ALANLAR

5.1.1.1.Turizm Merkezi

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından "Turizm Merkezi" olarak belirlenmiş olan alanlarda, ilgili mevzuat gereği Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanmış ve onaylanmış olan planlar kabul edilerek plana aktarılmıştır. Bu alanlarda uygulama, alt ölçekte hazırlanarak ilgili kurumlar tarafından onaylanacak plan kararları doğrultusunda gerçekleştirilecektir.

Kars Sarıkamış Kış Sporları Turizm Merkezi (Kars Sarıkamış Süphan Cıbıltepe Balıkdağ Çamurludağ Turizm Merkezi adı 23/06/2010 tarih ve 2010/647 karar sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile değiştirilmiştir.), Diyadin Termal Turizm Merkezi ve Ardahan Yalnızçam Uğurludağ Kış Sporları Turizm Merkezi Planlama Bölgesi'nde yer alan Turizm Merkezleri'dir.

5.1.1.2.Milli Park

Planlama Bölgesi içinde bulunan iki Milli Park bulunmaktadır. Bunlar;Ağrı Dağı Milli Parkı ve Allahuekber Dağları Milli Parkı'dır.

Ağrı Dağı Milli Parkı olarak ilan edilen alan, flora ve fauna zenginliği, ilginç peyzaj özellikleri, jeolojik-jeomorfolojik oluşumları, sulak alanları, rekreasyonel potansiyeli gibi ulusal ve uluslararası düzeyde kaynak değerlerine sahip, korumaya değer bir alan olması nedeniyle 01.11.2004 tarih ve 2004/ 8078 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile "Ağrı Dağı Milli Parkı" olarak ilan edilmiştir.

Ağrı Dağı Milli Parkı üç bölümden oluşmaktadır. Bunlar; Büyük Ağrı Dağı ve Küçük Ağrı Dağı'nın bulunduğu alan ile Meteor Çukuru ve Nuh'un Gemisinin bulunduğu alanlardır.

Ağrı Dağı'nın etekleri rekreatif kullanımlar açısından oldukça elverişlidir. Büyük Ağrı ve Küçük Ağrı Dağı'nın kuzey yamacında yer alan devlet ormanını takiben Bilican Mahallesi yakınındaki Sağım Yurdu Mağarası mevkiinde günübirlik kullanımlar için oldukça elverişli bir alan bulunmaktadır. Ulaşım imkânlarının elverişsiz olmasına rağmen üstün peyzaj özellikleri ve manzara güzelliklerinin yanı sıra ulusal ve uluslararası bir üne sahip Ağrı Dağı ve çevresi doğaseverler ve dağcılar için vazgeçilmez bir tutkudur.

Doğu Anadolu Bölgesinde, Kars ve Erzurum illeri sınırları içerisinde yer alan Sarıkamış Ormanları ile Allahuekber Dağlarını kapsayan 22.980 ha. büyüklüğündeki alan 19.11.2004 tarih ve 25618 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak Sarıkamış-Allahuekber Dağları Milli Parkı olarak ilan edilmiştir.

Milli Park alanının iki kaynak değeri bulunmaktadır. Bunlardan ilki; sarıçam ağaç türünün ülkemizde en yüksek rakımda yayılış göstererek saf sarıçam meşcereleri oluşturmasıdır. Milli Park'ın ikinci ve en önemli kaynak değeri ise Allahuekber Dağlarında 1914 – 1915 yıllarında "Sarıkamış Harekâtı" olarak bilinen harekâtın gerçekleştiği alanları oluşturmasıdır.

2873 sayılı Milli Parklar Kanunu milli park olarak belirlenen yerlerin özellik ve nitelikleri göz önünde tutularak, koruma ve kullanma amaçlarını gerçekleştirmek üzere, kuruluş, geliştirme ve işletilmelerini kapsayan gelişme planları hazırlanmasını öngörmektedir. Bu hükme göre Kars ve Erzurum İlleri sınırları içerisinde yer alan toplam 22.980 ha. büyüklüğündeki Sarıkamış-Allahuekber Dağları Milli Parkı'nın sahip olduğu biyolojik çeşitliliğin ve diğer kaynak değerlerinin uzun dönemde korunması, alandaki doğal kaynakların koruma-kullanma dengesi içinde sürdürülebilirliğini sağlamak için gereken kararları ortaya koymak amacıyla Uzun Devreli Gelişme Planı yapım çalışmaları 04.11.2009 tarihinde Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğünce başlatılmıştır.

5.1.1.3.Tabiat Parkı

Planlama Bölgesi'nde 2011 yılında ilan edilen Ardahan Tabiat Parkı Ardahan Merkez yerleşiminin doğusunda, Putka Gölü ve sulak alanının güneyinde yer almaktadır. Bahsedilen tabiat parçası orman bitki örtüsü ve manzarası ile ön plana çıkmaktadır.

5.1.2.YERLEŞİM ALANLARI

5.1.2.1.Kentsel Yerleşme Alanı

Planlama Bölgesi içinde **Kentsel Yerleşme Alanları** iki farklı tanımlamayla yer almıştır. Mevcut durumda planlı ya da plansız olarak var olan yerleşik alanlar güncel uydu görüntüleri kullanılarak, ölçeğin gerektirdiği detayda yerleşik alan olarak tanımlanmış ve Kentsel Yerleşik Alanlar olarak planda yer almıştır. Kentsel yerleşmelere ilişkin planlarda yer alan bir diğer tanımlama ise Kentsel Gelişme Alanlarıdır.

Kentsel yerleşik alanlar, Planlama Bölgesi'ni oluşturan illerin sınırları içinde var olan yerleşmelerden belediye statüsüne sahip olan belde, ilçe ve il merkezleridir. Kentsel yerleşik alanlar, güncel uydu görüntüleri kullanılarak uzaktan algılama yöntemi ile belirlenmiştir. Kentsel yerleşik alanlarının, onaylı imar planı bulunan bölümlerinin nazım ve uygulama imar planı kararlarına uygun olarak gelişmesi önerilirken, onaylı imar planlarına aykırı olarak gelişmiş alanların ise mevcut planlarda verilmiş olan 2040 yılı nüfusuna uygun olarak yenilenmesi, yapılaşması önerilmiştir.

Kentsel gelişme alanları, plan kararları aşamasında hesaplamalar doğrultusunda tasarlanarak oluşturulmuş olan alanlardır. Kentsel gelişme alanlarına ilişkin genel yaklaşım, mevcut imar planı bulunan alanların öncelikli olarak korunmasıdır.Yapılan hesaplamalar doğrultusunda, planlı gelişme alanları hedef yıl için yeterli olmayan yerleşmelerde, gereksinim duyulan ilave alanlar nüfus hesaplamaları doğrultusunda düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra, onaylı planları gereksinim duyulan alanın oldukça üzerinde olan planlı gelişme alanı kararları gözden geçirilmiş ve diğer verilerle karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda; Çevre Düzeni Planı kararlarına göre korunması gereken alanlar üzerinde (orman, tarım, sazlık-bataklık vb.) geliştirilmiş olan ve henüz yapılaşmasını tamamlamamış, gereksinim fazlası olduğu belirlenen planlarda küçültmeye gidilmiştir.

Düşük Yoğunluklu Kentsel Gelişme Alanı, Planlama Bölgesi içerisinde Kars Belediyesi onanlı imar planında belirlenmiş Bağ-Bahçe nizamı gelişme alanını da içerisine alan, alt ölçek planlama çalışmalarında doğal yapının dikkate alınarak, düşük yoğunluklu gelişmenin planlanacağı alanlardır.

Planlama Bölgesinde Belediye Statüsüne sahip olup imar planı bulunmayan Yayladüzü Beldesinin kentsel yerleşik alanı uydu görüntüsü üzerinden belirlenmiş olup, nüfus ve işgücü projeksiyonları akabinde öngörülen 2040 yılı nüfusu için bu alanın yeterliliği sınanmış ve gerekli büyüklükte kentsel gelişme alanı belirlenmiştir. Bu beldenin en kısa dönemde bu Plan öngörülerine uygun olarak imar planını yapması/yaptırması esastır.

Ardahan-Kars-Iğdır-Ağrı Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı'nda yer alan gelişme kararları ilerleyen konu başlıklarında illere ve kentsel yerleşmelere göre açıklanacaktır.

5.1.2.2.Kırsal Yerleşme Alanı

Planlama Bölgesi içinde yer alan köy statüsünü koruyan yerleşmeler ile bu yerleşmelere bağlı mahalle ve mezralar kırsal yerleşmeler olarak tanımlanmış ve bu yerleşmeler, plan üzerinde "**Kırsal Yerleşme Alanı**" olarak gösterilmiştir. Genel yaklaşım olarak tüm kırsal yerleşmelerin, sahip oldukları özgün dokuları korunarak gelişmesini sağlayacak alt ölçekli planlarının hazırlanması esas kabul edilmiştir.

5.1.2.2.1.Barajaltı Kırsal Yerleşim

Bu planda projesi kesinleşmiş barajların altında kalan köyler planda belirlenerek "Baraj Altı Kırsal Yerleşim" olarak adlandırılmışlardır. Bunlar;

Yazıcı Barajı altında kalan; Başçavuş Köyü,

Bayburt Barajı altında kalan; Ortakale Köyü ve Söğütlü Köyü* (*Söğütlü Köyü yeni yerleşim alanı belirlenmiş olduğundan, eski yerleşim kaldırılmış ve kırsal yerleşme alanına yeni yerleşim alanı eklenmiştir.)

Kars Barajı altında kalan; Boğazköy ve Çamçavuş Köyleri

Ünlendi Barajı; Ünlendi Köyü ve Kayaören Köyleri'dir.

5.1.2.3.Merkezi Yerleşim Yerleri

Merkezi Yerleşim Yerleri: Planlama bölgesi kırsal nüfus toplamı, kentsel nüfus toplamına neredeyse denktir. Önceki bölümlerde gelişme senaryosunda ayrıntılı olarak ele alınan kırsal alanın önemi ve yeri bu anlamda, bölgenin ekonomik varlığını sürdürmesinde öne çıkmaktadır.

Plan öngörüsü olarak benimsenen kırsal alanın kentlere alternatif partner olması, 25.04.1997 tarih ve 22970 mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Merkezi Yerleşim Yerleri" bu noktada plan öngörüsünü destekler niteliktedir. Bakanlar Kurulu Kararı'na göre merkezi yerleşim yerleri " kırsal alana yönelik hizmetlerin, icracı kuruluşlarca belli öncelikli yerleşim merkezleri aracılığı ile çevre yerleşim yerlerine zamanında ve eksiksiz olarak ulaştırılmasında birliğin sağlanması amacıyla" tespit edilen yerleşimlerdir.

Buna göre Planlama Bölgesi İllerinde Yer Alan Merkezi Yerleşim Yerleri aşağıdaki gibidir.

Ardahan İli

- Merkez İlçe: Yalnızçam, Tunçoluk, Çamlıçatak, Sulakyurt, Edegül, Tepeler Köyleri
- Çıldır: Doğruyol, Kurtkale, Gülyüzü, Eski Beyrehatun Köyleri
- Damal: Burmadere, Yukarı Gündeş, Obrucak Köyleri
- Göle: Kayaaltı, Yiğitkonağı, Uğurtaşı, Çayırbaşı, Yanatlı, Ağılyolu, Mollahasan, Koyunlu, Yeni Demirkapı, Esenboğaz Köyleri
- Hanak: Çiçeklidağ, Arıkonak, Koyunpınarı Köyleri
- Posof: Aşıkzülali, Günlüce, Yeniköy, Gönülaçan Köyleri

Kars İli

- Merkez İlçe: Subatan, Başgedikler, Karaçoban, Bozkale, Çağlayan, Akbaba, Kocabahçe, Azat Köyleri
- Akyaka: Şahnalar, Cebeci, Kalkankale Köyleri
- Arpaçay: Büyükçatma, Kardeştepe Köyleri
- Digor: Bacalı, Başköy Köyleri
- Kağızman: Akçay, Çayarası, Çengilli, Kötek, Paslı Köyleri
- Sarıkamış: Başköy, Belencik, Karakurt, Karaurgan, Kazıkkaya, Yayıklı, Yeniköy Köyleri
- Selim: Akçakale, Bölükbaş, Baykara, Yalnızçam, Gelinalan Köyleri
- Susuz: Büyükçatak Köyü

Iğdır İli

- Merkez İlçe: Karaçomak, Suveren, Yaycı, Yüzbaşılar Köyleri
- Aralık: Hasanhan Köyü
- Karakoyunlu: Kaçardoğanşalı Köyü
- Tuzluca: Gaziler, Üçkaya, Unbulak, Nahırkıran, Güllüce Köyleri

Ağrı İli

- Merkez İlçe: Anakaya, Cumaçay, Eskiharman, Taştekne, Murat, Murathan, Tezeren Yazılı Köyleri
- Diyadin: Ulukent, Davut, Günbuldu, Karapazar, Boyalan, Tazekent, Satıcılar Köyleri
- Doğubeyazıt: Suluçam, Çetenli, Karabulak, Gürbulak, Telçeker Köyleri
- Eleşkirt: Güvence, Toprakkale, Aşağıkopuz Köyleri
- Hamur: Kaçmaz, Yukarı Gözlüce, Gültepe, Karakazan, Tükenmez Köyleri
- Patnos: Özdemir, Yukarı Göçmez, Doğansu, Akdilek, Ürküt, Koçaklar, Dizginkale, Ortadamla Köyleri
- Taşlıçay: Yukarı Düzmeydan, Kumluca, Yukarı Toklu, Çökelge, Yukarı Esen Köyleri
- Tutak: Oğlaksuyu, Dorukdibi, Karacan, Atabindi, Akyele Köyleri

5.1.3.ÇALIŞMA ALANLARI

5.1.3.1.Büyük Alan Kullanımı Gerektiren Kamu Kuruluş Alanı

Kent bütününe veya bölgeye hizmet eden ve içerisinde kamu kuruluşları ile kamu hizmeti amaçlı yapıların yer aldığı alanlar olan, onaylı imar planında bu yönde kullanım kararı getirilmiş ve/ve ya bu Plan kararlarında önerilmiş- mevcut üzerinden alanı büyütülmüş Büyük Alan Kullanımı Gerektiren Kamu Kuruluş Alanı bulunan ilçeler aşağıda sıralanmıştır.

- Ardahan İli'nde; Merkez İlçe,
- Kars İli'nde; Merkez İlçe ve Sarıkamış,
- Iğdır İli'nde; Merkez İlçe ve Aralık,
- Ağrı İli'nde; Eleşkirt.

5.1.3.2.Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı

Genel olarak yerleşik alanların dış çeperlerinde konumlanan ve içerisinde ilgili hükümlerde belirlenen ve çevre sağlığı açısından tehlike yaratmayan faaliyetleri barındıran alanlardır. Aşağıda bu planda önerilen ve onaylı planında bu yönde kullanım kararı getirilmiş Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı bulunan ilçe ve beldeler sıralanmıştır.

- Ardahan İli'nde; Hanak, Çıldır, Göle ve Merkez İlçe,
- Kars İli'nde; Sarıkamış, Digor, Dağpınar, Arpaçay, Selim, Akyaka ve Merkez İlçe,
- Iğdır İli'nde; Tuzluca, Taşburun, Aralık, Karakoyunlu ve Merkez İlçe,
- Ağrı İli'nde; Eleşkirt, Patnos, Dedeli, Tahir, Tutak, Taşlıçay, Doğubeyazıt ve Merkez İlçe.

5.1.3.3.Küçük Sanayi Sitesi

Ardahan,Kars,Iğdır,Ağrı Merkez, Akyaka, Sarıkamış, Eleşkirt, Patnos ve Doğubeyazıt İlçelerinde onanlı imar planlarında belirlenmiş Küçük Sanayi Siteleri planda gösterilmiş iken, yerleşik alan içinde yer alan ve tekil olarak yapılmış mevzii imar planlarıyla yapılaşmış olan küçük sanayi tesisi alanları plan ölçeği gereğince gösterilmemiş ve kentsel yerleşik ve kentsel gelişme alanları içerisinde değerlendirilmiştir.

5.1.3.4.Sanayi Alanı

1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı içinde sanayi kullanımları genel olarak ayrıştırılarak gösterilmişse de, kentsel yerleşik alanlar ve gelişme alanları içinde kalan, onaylı

imar planlarına sahip, endüstriyel kirlilik sorunu yaratmayan alanlarda sanayi yapılaşmalarının planlarına uygun olarak sürmesi de kararlaştırılmıştır.

Mevcut sanayilerin kirliliğin önlenmesi amacıyla çevresel yatırım yapmaları önerilmiştir. Bu ilke doğrultusunda, sanayi tesislerinin tekil yapılaşmaları yerine, altyapı ve arıtma olanakları yaratılmış alanlarda, ihtisaslaşmış biçimde toplu biçimde yapılaşmalarının sağlanmasına yönelik düzenlemelere gidilmiştir.

Planlama Bölgesi içerisinde Ardahan, Kars, Ağrı Merkez İlçeler ve Doğubeyazıt'ta onanlı planlarında belirlenmiş sanayi alanları, ölçek ve plan öngörüleri gereği bu Planda gösterilmiş, bunun dışında Iğdır Tuzluca, Kars ve Doğubeyazıt ve Aralık'ta plan öngörüleri kapsamında sanayi alanları önerilmiştir.

Ardahan Merkez'de gösterilen sanayi alanı, onaylı imar planında belirlenmiş AR-ET Et Entegre Tesisi Alanı'dır. Bunun dışında yeni sanayi alanı önerilmemiştir.

Kars Merkez'de üç ayrı alanda sanayi alanı gösterilmiştir. Bunlar; onaylı imar planında belirlenmiş Kars Şeker Fabrikası, Çimento Fabrikası iken, öneri olarak Kars OSBye yakın konumda bulunan üniversite alanından ayrılan alan bu Plan'da Sanayi Alanı olarak önerilmiştir.

Ağrı Merkez'de iki ayrı alanda sanayi alanı gösterilmiştir. Bunlar; onaylı imar planında belirlenmiş Et ve Balık Kurumu'nun bulunduğu sanayi alanı ve Şeker Fabrikasıdır.

Doğubeyazıt 'ta iki ayrı alanda sanayi alanı gösterilmiştir. Bunlar;onaylı imar planında belirlenmiş sanayi alanı ile bu Plan ile kentin doğusunda önerilmiş sanayi alanıdır.

Iğdır Aralık'ta, ilçenin stratejik konumu ve gelişme potansiyelleri de dikkate alınarak sanayi Dilucu karayolu üzerinde sanayi alanı önerilmiştir. Tuzluca'da ise onaylı imar planında belirlenmiş tuz çıkarım ve işleme sanayi salanı korunmuştur.

5.1.3.5.Organize Sanayi Bölgesi

Planlama Bölgesi içinde yer alan, yapılaşmış olsun ya da olmasın, yer seçimi yapılmış ve kuruluşu gerçekleşmiş tüm organize sanayi bölgelerine planda yer verilmiştir. Bu alanlarda arazi kullanım kararları, organize sanayi bölgesi kararı dikkate alınarak geliştirilmiştir. Yeni sanayi taleplerinin en yakın organize sanayi bölgesi içine yönlendirilmesi esastır.

Buna göre, Kars OSB ve Kars OSB Tevsii Alanı, Ağrı OSB, Ardahan OSB, Iğdır OSB bölgedeki yer seçimi kesinleşmiş, inşaat halinde ve mevcut Organize Sanayi Bölgeleridir. Kars Besi OSB henüz yer seçimi kesinleşmediğinden bu Planda gösterilmemiştir.

5.1.3.6.Organize Tarım/Hayvancılık Alanı

Planlama Bölgesi içinde var olan verimli tarımsal havzalarda yetiştirilen tarımsal ürünleri işleyerek değerlendiren ve/veya pazara hazırlamaya yönelik faaliyette bulunan her türlü tarım işletmeleri ile ürün toplama, depolama, saklama alanları için düzenlemelerin yapıldığı; tarımsal alanlarda giderek yaygınlaşan hayvancılık ve besicilik tesislerinin organize hale getirilmesi için besicilik, sütçülük, yem üretimi ve ürün işleme tesislerinin gereğince toplu olarak yer alabileceği alanlardır. Bu alanlarda kırsal kalkınmayı amaçlayan ihtisaslaşmanın sağlanacağı öngörülmüştür.

Bölgede yaygın olarak faaliyet gösteren küçük, parçalı işletmelerin bu yapılarından kaynaklanan sorunlar çevre kirliliği açısından birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle hayvancılık işletmelerinin asgari, teknik, sağlık ve hijyenik şartlara uygun olarak kurulmasını ve çalışmasını temin ederek insan sağlığı, hayvan sağlığı ve hayvan refahına uygun olarak çalışmalarını sağlamak, hayvanlardan insanlara geçebilecek bulaşıcı hastalıklarla mücadeleyi mümkün kılmak ve tarım arazilerinin tarımsal üretim amacı dışında kullanımlarının önüne geçmek ve dolayısıyla amacına uygun kullanımları sağlamak ve teşvik etmek için, Planlama Bölgesinde Organize Tarım/ Hayvancılık Alanları belirlenmiştir.

Tarım ve Hayvancılık konusunda, tarımsal alanlarda giderek yaygınlaşan hayvancılık, besicilik ve tarımsal tesislerinin organize hale getirilmesini ve kırsal kalkınmayı amaçlayan ve bu anlamda ihtisaslaşmanın sağlanacağı alanlar;

- Ardahan İlinde; Merkez(planlı alan dışında), Göle, Damal, Hanak ilçeleri,
- Kars İlinde; Merkez, Selim, Akyaka ilçeleri, Dağpınar ve Koçköy Beldeleri,
- Iğdır İlinde; Merkez(planlı alan dışında) ve Hoşhaber Beldesi,
- Ağrı İlinde; Merkez, Eleşkirt, Tahir, Yücekapı, Hamur, Tutak, Patnos, Doğubeyazıt İlçelerinde düzenlenmiştir.

İmar planlarında mevcut hali ile hayvan pazarı, besi alanı gibi faaliyetler yürütülen alanlar olarak tariflenen bölgeler Organize Tarım/Hayvancılık Alanları olarak tanımlanmıştır.

5.1.4.TURİZM ALANLARI

Dünya turizm sektöründe dikkati çeken eğilim, klasik turizm anlayışıyla beraber turizmin kültürel, ekonomik ve toplumsal unsurlarının da yeni bir turizm anlayışı kazandırdığı yönündedir. Bu eğilim ile birlikte turizmin yerel halk, ekonomi, doğal ve beşeri yapılar üzerindeki etkisi çok daha önemli hale gelmiştir.

Planlama Bölgesinin Türkiye ve dünya çapında üne sahip önemli turizm değerleri bulunmaktadır. Ancak bölgedeki geceleme sayılarına bakıldığında bölgenin Türkiye içindeki turizm payının düşük olduğu görülmektedir. Yeterli gecelemenin yapılmamasının nedenleri arasında konaklamayı gerektirecek kadar bölgede uzun kalınmaması (Bölgede yapılabilecek turizm etkinliklerinin ve rotalarının net olmaması nedeniyle 1 günde faaliyetlerin tamamlanması), hizmet kalitesinin düşüklüğü, tanıtım yetersizliği ve ulaşım sorunları yer almaktadır. Bu nedenle turizm altyapısının iyileştirilmesi, bölgenin turizmden daha fazla pay alması için gerekli görülmektedir.

Planlama Bölgesinde akla gelen ilk turizm türü kış turizmidir. Ancak değişen turizm anlayışı yeni turizm türleri potansiyelinin fark edilmesini sağlamıştır. Bu açıdan kış turizminin yanı sıra doğa, kültür, inanç, sağlık turizmi Bölgenin sahip olduğu diğer potansiyellerdir.

Ekoturizm, planlama bölgesinin sahip olduğu zengin biyoçeşitlilik içeren ekosistemler ile zengin flora ve fauna yapısı eko-turizm faaliyetlerini olanaklı kılmaktadır. Doğa gezisi, avcılık, kuş gözlemciliği, balık tutma gibi faaliyetleri içermektedir. Ayrıca eko-turizm yerel halka girişim olanakları ve istihdam sağlamaktadır. Bölgedeki debisi yüksek akarsuların varlığı rafting için uygun ortamı sunmaktadır(Kura Nehri gibi).

Ardahan Kura Nehri ve Posof, Kars Kuyucuk Gölü çevresi ve Ağrı Balık Gölü ise zengin flora ve fauna yapısı ile öne çıkan Eko turizm alanlarıdır.

Sağlık turizmi, Sağlık turizmi açısından Iğdır ili Tuzluca ilçesinde yer alan tuz mağaraları önemli bir potansiyel olarak dikkat çekmektedir. Kaya tuzunda yer alan iyot, bulunulan ortamdaki havayı nemlendirmekte ve ferah bir ortam sağlamaktadır. Bu nedenle dünyanın birçok yerinde (Polonya-Wieliczka Tuz Madeni) tuz mağaraları astım hastalarının tedavisinde kullanılmaktadır.

Kültür turizmi, Planlama Bölgesi tarihi ve arkeolojik önemi olan, sanat tarihi açısından önem taşıyan, mimari özelliği ya da yapıldığı dönem nedeniyle türünün önemli

örneklerinden olan kültür varlıklarını barındırmaktadır. Osmanlı'nın doğuya açılan kapısı Doğubayazıt'ta, muhteşem mimarisiyle İshak Paşa Sarayı bölgenin en önemli turizm varlıklarındandır. Kars Kalesi, Ani ören yeri, İshak Paşa Sarayı ile Ardahan Kalesi kültür turizmi potansiyeline sahip alanlardır.

İnanç turizmi, dini yönden önemi bulunan ve büyük oranda ziyaret edilen belirli merkezlerin sahip olduğu turizm potansiyelinin hizmete sunulmasına yönelik turizm türüdür. Hz. Nuh'un Gemisi, Ani ören yeri, Harakani ve Ahmedî Hani türbeleri önemli kültür ve inanç turizmi değerleri olarak göze çarpmaktadır.

Kış turizmi, Planlama Bölgesi iklim ve rakımdan dolayı kış turizmi konusunda elverişli imkânlara sahiptir. Ardahan Yalnızçam ile Kars Sarıkamış bu anlamda Turizm Merkezi statüsü almış kış turizmi merkezleri iken, Ağrı Dağı ve Iğdır Pamuk Dağı ve Korhan Yaylası kış turizminde potansiyel alanlar olarak öne çıkmaktadır.

Iğdır/Pamuk Dağı, Çilli Mevkisi-Bezirhane Bölgesinde, IPA Programı (Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı) kapsamında, Iğdır İl Özel İdare tarafından geliştirilen, turizm sektörü bazında rekabet edebilirliğinin artırılmasını ve bu yolla bölgesel düzeyde sosyo-ekonomik gelişmenin sağlanmasını amaçlayan kayak turizmi konsepti çerçevesinde Pamuk Dağı projesi yürütülmektedir.

Günübirlik Alan**,** turizm sektörü açısından potansiyel oluşturabilecek kültürel ve doğal güzelliklerin yer aldığı bölgelerde, baraj kenarlarında yapılması planlanan rekreatif (piknik ve eğlence) alanlardır. Bu planda alan olarak tanımlanmamış olup, "G" sembolü ile gösterilmiş olan noktasal günübirlik yerlerdir. Ardahan Kura Nehri, Çıldır Gölü ve Akçakale-Doğruyol Köyleri civarı, Sarıkamış, Ani Harabeleri Günübirlik Alan olarak belirlenmiştir.

Planlama Bölgesinde birkaç noktada ***Turizm Tesis Alanı*** düzenlemeleri yapılmıştır. Plan kararlarına uygun olan ve onaylı imar planlarında da belirlenmiş Turizm Tesis Alanları da planda gösterilmiş olmakla birlikte Kars Merkez ve Sarıkamış, Iğdır Merkez, Diyadin ve Doğubeyazıt İlçelerinde Turizm Tesis Alanları belirlenmiştir.

Sarıkamış'ta iki ayrı alanda, iki ayrı onanlı plan ile belirlenmiş Turizm Tesis Alanı gösterilmiştir. Bunlar; Sarıkamış Nazım İmar Planı ile kent içerisinde belirlenmiş Turizm Tesis Alanı ile Sarıkamış Turizm Merkezi Nazım İmar Planı'nda belirlenmiş Turizm Tesis Alanı'dır.

5.1.5.BÜYÜK VE AÇIK ALAN KULLANIŞLARI

5.1.5.1.Üniversite Alanı

Onaylı imar planlarından alındığı şekli ile dört il merkezi, Çıldır, Kağızman ve Sarıkamış'ta mevcut üniversite alanları gösterilmiştir. Çevre Düzeni Planı'nda gösterilen üniversite alanları dışında öneri alan belirlenmemiştir. Yer seçimi kesinleşmiş, Iğdır Suveren Köyü yakınındaki Üniversite Alanı, Çıldır İlçesi'nde Ardahan Üniversitesine tahsisli Çıldır Meslek Yüksekokulu alanı da bu Planda gösterilmiştir.

Ardahan Üniversitesi'nin Belediye sınırları dışında kalan yaklaşık 130 hektarlık alanda yer seçmiş üniversite kampüs alanı, Ardahan Merkez yerleşim alanının doğusunda Çamlıçatak Mevkii'nde Putka Gölü ve Sulak Alan Bölgesi'nin doğu kıyısında yer almaktadır. Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nce 2009 yılı II. Olağan toplantısında Putka Gölü'nün Sulak Alan Bölgesi, Sulak Alan Ekolojik Etkilenme Bölgesi ve Sulak Alan Tampon Bölgesi belirlenmiştir. Bu alanda ilgili kanun ve yönetmelikler kapsamında koruma alanlarını tehdit edici her türlü müdahaleden kaçınılmalıdır.

5.1.5.2.Bölge Parkı/Büyük Kentsel Yeşil Alan

Halkın eğlence ve dinlenme gereksinimlerini karşılamaya dönük, açık olarak düzenlenen, günübirlik ticari ihtiyaçları karşılamaya yönelik kısmi kapalı mekânlarında yer alabileceği, oturma ve yemek yerleri, yemek pişirme yerleri, çeşmeler, oyun ve spor alanları, gösteri alanları ve yeşil bitki örtüsü ile kaplı alanlardır. Planlama çalışmaları sırasında imar planları ile bütünleşen doğal kaynaklar bu alanlar şeklinde değerlendirilmiştir.

- Ardahan İli; Merkez(Kura Nehri çevresi), Damal, Çıldır Gölü(Akçakale köyü çevresi), Aşıkşenlik, Göle
- Kars İli; Merkez(Kars Çayı- Üniversite - Kars Barajı ile ilişkili) Koçköy (Alabalık Deresi çevresi), Çıldır Gölü(Doğruyol köyü çevresi)
- Iğdır İli; Merkez(Fuar Alanı ile ilişkili), Taşburun
- Ağrı İli; Tutak(Murat Nehri çevresi), Patnos(Patnos Barajı çevresi), Balık Gölü çevresi, Diyadin(Murat Nehri kenarı-Turizm Merkezi ile ilişkili)

5.1.5.3.Bölgesel/Kentsel Spor Alanı

Bölgenin doğal nitelikleri göz önüne alınarak kullanım ve yapılanma koşulları alt ölçekli planlarda belirlenmek üzere açık, kısmen kapalı olarak düzenlenen günübirlik ihtiyaçları karşılayacak tesisler, oyun alanları, açık spor ve su oyun alanları vb. ile yeşil bitki örtüsü bulunan alanlardır. Ardahan, Kars ve Ağrı Merkez ile Patnos ve Doğubeyazıt İlçelerinde mevcut veya öneri olarak plan kararına dönüşmüş Spor Alanları yer almaktadır.

5.1.5.4.Temalı Park/Fuar Alanı

Planlama Bölgesi'nde, Her türden ürün ya da hizmetlerin, teknolojik gelişmelerin, bilgi ve yeniliklerin tanıtımı, pazar bulunabilmesi ve satın alınabilmesi, teknik işbirliği, geleceğe yönelik ticari ilişki kurulması ve geliştirilmesi için, belirli bir takvime bağlı olarak gerçekleştirilen, zaman açısından sınırlandırılmış tanıtım etkinliklerinin gerçekleştirileceği açık ve kapalı sergileme ve satış tesislerinin yapılacağı alanlar olarak belirlenen Temalı Park/Fuar Alanları Kars ve Iğdır Merkez'de önerilmiştir.

5.1.6.TARIMSAL ARAZİ KULLANIMLARI

5.1.6.1.Tarım Arazisi

Planlama bölgesinin ekonomik yapısı açısından büyük önem taşıyan tarımsal ve hayvansal üretimin gerçekleştirildiği tarım arazilerinin korunması ve verimliliğinin artırılması planlama çalışmasının başta gelen hedeflerinden olup kırsal kalkınmanın sağlanmasında önemli role sahiptir. Bu nedenle tarım arazileri için alınması gereken önlemler ve yapılması gereken düzenlemeler; çiftçi eğitimi ve bilinçlendirilmesi, yeni teknolojilerin kullanımı ile tarımsal verimliliği arttırmak, tarımsal verimliliği uzun vadede düşüren kimyasalların kullanımını azaltmak, tarımsal ürün deseninin çeşitlendirilmesi, iktisadi açıdan verimli ürünlerin yetiştirilmesini desteklemek, organik tarım gibi yeni tarımsal ve hayvansal üretim modellerini teşvik etmek, mera alanlarının yaygın olduğu bölgelerde hayvancılık faaliyetlerini geliştirmek, hayvansal ürün çeşitliliğini ve verimi artırmak, bölgenin flora açısından zengin bölümlerinde arıcılık faaliyetlerini geliştirmek olarak belirlenmiştir.

Planda tek başlık altında ele alınan Tarım Arazileri kendi içerisinde, Mülga Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünce yapılan sınıflamaya göre 1. ve 2. sınıf tarım topraklarının bulunduğu alanlar ve sınıf ayrımı yapılmaksızın sulanabilen tüm tarım arazileri ile dikili tarım arazileri, statip projelerinde belirlenen tüm mutlak tarım arazilerini içermekte iken, bu mutlak korunması gereken tarım arazilerinin yanında planlama alanı içerisinde kalan diğer marjinal

tarım arazileri de Tarım Arazisi altında değerlendirilmiştir. Bunların yanında imar planları içerisinde Tarımsal Niteliği Korunacak Alan olarak yer alan alanlar da Tarım Arazisi olarak adlandırılmıştır.

Alt ölçekli plan çalışmalarında, tarım arazilerinin sınıflandırılması 5403 sayılı "Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu" kapsamında yapılacak olup başta ifraz koşulları olmak üzere, bu alanlardaki uygulama 5403 sayılı Kanun ve bu kanun uyarınca çıkarılan yönetmelikler uyarınca gerçekleştirilecektir. Tarım arazilerindeki ürün deseni ve alternatif tarım yöntemlerine ilişkin çalışmalar ise ilgili Bakanlığı'nın politikaları çerçevesinde uygulanabilecektir.

Tarım arazilerinde, ilgili mevzuat doğrultusunda yapılacak belirlemeler temel alınarak geçerli olacak koruma ve kullanım koşulları plan hükümleri arasında düzenlenmiştir.

5.1.6.2.Çayır-Mera

Planlama Bölgesi içindeki çayır- mera alanlarının doğal karakterleri ile korunmasına ilişkin kararlara plan hükümleri arasında yer verilmiş, bu tür alanların, bozulmadan hayvancılık amacıyla kullanılmasını sağlayacak düzenlemeler yapılmıştır.

5.1.6.3.Sulama Alanı

DSİ 24. Ve DSİ. 8. Bölge Müdürlükleri'nden elde edilen verilere göre planlama alanında sulama yatırımları gerçekleştirilmiş alanlar ile ilgili kuruluşların yatırım programında yer alan sulama alanları ve sulama kanalları bilgisine veri tabanında ayrıntılı olarak yer verilmişken, ilkeler ve plan hükümleri arasında düzenlenmiştir. İnşaat ve işletme aşamasında olan sulama alanları listesi aşağıda verilmiştir.

- Kars Merkez, Alabalık Regülatörü Sulaması
- Kars Merkez; Selim ilçesi, Bayburt Barajı Sulaması
- Kars ili, Kağızman ilçesi, Pompaj Sulaması
- Kars ili, Kağızman ilçesi, Bahçelerin Sulaması
- Kars ili, Arpaçay ilçesi; Susuz ilçesi, Çıldır II. Merhale Pri Arpaçay Ovası Sulaması I. Kısım
- Kars ili, Arpaçay ilçesi; Susuz ilçesi, Çıldır II. Merhale Pri Arpaçay Ovası Sulaması II. Kısım
- Kars ili, Akyaka ilçesi, Akyaka I. Merhale Sulaması
- Kars ili, Akyaka ilçesi, Akyaka Pompaj Sulaması II. Merhale
- Kars ili, Digor ilçesi, Dağpınar beldesi, Şirinköy Göleti Sulaması
- Iğdır Merkez; Karakoyunlu ilçesi, Batı Iğdır Sulaması

- Iğdır ili, Karakoyunlu ilçesi; Aralık ilçesi, Doğu Iğdır Sulaması
- Iğdır ili, Tuzluca ilçesi, Abbasgöl Göleti
- Ağrı Merkez; Eleşkirt ilçesi, Yazıcı Barajı Sulaması
- Ağrı ili, Patnos ilçesi, Patnos Barajı Sulaması
- Ağrı Merkez; Hamur ilçesi, Ekincik Ovası Sulaması
- Ağrı ili, Patnos ilçesi, Şekerova Sulaması

5.1.7.DİĞER ARAZİ KULLANIM ALANLARI

5.1.7.1.Orman Alanı

Planlama Bölgesi, Ardahan ve Sarıkamış Ormanları dışında genel olarak orman varlığı açısından fakir bir bölgedir, denilebilir.

Sarıkamış Ormanları, Kars il merkezinin güneybatısında Sarıkamış ilçesinden başlayarak kuzeyde Şenkaya sırtları ve güneyde Aras Vadisi arasında kalan Süphan Dağı çevresindeki ormanları kapsar. Güneydoğusundaki derin vadiden Aras Nehri akar. Sarıkamış Ormanları, Türkiye'de en yüksek irtifada yetişen sarıçamlardan oluşur. Sarıkamış ilçesi ve birçok köy ormanlık alan içinde veya yakınında bulunur. Alanda üretim amaçlı ağaç kesimi yapılmaktadır.

Ardahan il merkezinin kuzeydoğusundan başlayan Ardahan Ormanları, Kura Vadisi'nin etrafındaki parçalanmış Sarıçam Ormanlarından ve bu ormanları çevreleyen çayırlardan oluşur. Sarıkamış ile birlikte ülkemizde kara ikliminde yüksek irtifada bulunan tek sarıçam ormanı buradadır. Mevsimlik ot kesimi, hayvancılık ve kuru tarım bölgedeki insan faaliyetlerinin başında gelir.

Planlama Bölgesi içindeki orman alanları yasal eşik olarak kabul edilmiş, çevre düzeni planı sınırları içindeki alanlarda, Bakanlık görüşü olarak iletilen orman sınırları planda orman alanları olarak korunmuştur. Alt ölçekli plan çalışmaları sırasında, sınırlar konusunda tereddüt oluşması durumunda, orman kadastro sınırları esas alınacak olup ilgili kurum görüşünün alınması şarttır.

5.1.7.2.Ağaçlandırılacak Alan

Planlama bölgesi içinde İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüklerince yürütülen proje kapsamında belirlenmiş ağaçlandırma sahaları Çevre Düzeni Planında ağaçlandırılacak alanlar olarak gösterilmiştir.

Özellikle yoğun yapılaşmış kentsel yerleşmelerin çevresinde, yeşil kuşak oluşumlarının gerçekleştirilmesinin amaçlandığı alanlarda, orman alanlarına komşu ve boş alanların, ağaçlandırılarak orman ile bütünlük sağlanmasının amaçlandığı alanlarda ve erozyon olasılığı yüksek alanlarda erozyonun önlenmesi amacıyla planda ağaçlandırılacak alan düzenlemelerinin yapılması benimsenmiştir.

Bunun dışında onanlı imar planlarında belirlenmiş, büyüklükleri ve içerikleri gereği bu Planın kapsam ve öngörüleri ile örtüşen Ağaçlandırılacak Alanlar, planda gösterilmiştir.

5.1.7.3.Mesire Alanı

Planlama Bölgesinde yer alan Soğuksu Mesire alanı planda gösterilmiş ve ilgili plan hükümleri düzenlenmiştir.

5.1.7.4.Askeri Alan/Askeri Güvenlik Bölgeleri

Milli Savunma Bakanlığı'nın 19 Şubat 2009 tarih ve 4220-4299-09 sayılı ÇED ve Planlama Genel Müdürlüğü'ne yazdığı plan görüş yazısı ekinde göndermiş olduğu 83 Adet Pafta Suretinin sayısal ortama aktarılması ile oluşan Askeri Alan ve Askeri Güvenlik Bölgeleri veritabanı, belediyelerin onaylı imar planlarında sınırları belirlenmiş askeri alanlar ile karşılaştırılmıştır. Milli Savunma Bakanlığı'ndan temin edilen Planlama Bölgesi içinde bulunan askeri alanların ve askeri güvenlik bölgelerinin sınırlarının, onaylı imar planında belirlenmiş alanlar ile örtüşmemesi durumunda, onaylı imar planı verileri baz alınmıştır. Planlama Bölgesi'nde planda gösterilmiş ya da ölçeği gereği gösterilememiş olan tüm askeri alanlar ve güvenlik bölgeleri , 2565 Sayılı Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu ve bu kanuna ilişkin yönetmelik hükümleri çerçevesinde korunacaktır.

5.2. KORUMA ALANLARI

5.2.1.SİT ALANLARI

Planlama Bölgesi içerisinde yer alan sit alanları, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları'ndan temin edilerek sayısallaştırılmış ve veritabanında yer alması sağlanmıştır. Sit alanlarında, kurul kararları ile bu planın onanmasından önce onaylanmış koruma amaçlı imar planlarının yürürlükte olduğu kabul edilmiştir.

Çevre Düzeni Planı, sit alanları açısından, mevcut arazi kullanım durumu ve doğal özelliklerden yola çıkarak hazırlanan, bütüncül arazi kullanım kararlarının belirlendiği alt

ölçeklerde hazırlanacak koruma amaçlı imar planlarını yönlendirecek üst ölçekli plan kararı olarak ele alınır ise; Çevre Düzeni Planı'nda gösterilen mevcut sit alanları ve gelecekte ilan edilecek sit alanlarında, alt ölçekli koruma amaçlı imar planları hazırlanırken, Çevre Düzeni Planı'nda önerilen arazi kullanım kararları dikkate alınarak planların hazırlanması gerekmektedir.

Planlama Bölgesinin en değerli korunması gerekli alanlarından Ani Ören yerine ilişkin, Yönetim Alanı sınırı tespiti ve ilgili Koruma Amaçlı Planlarının yapımına ilişkin çalışmalar ilgili kurum tarafından sürdürülmektedir.

5.2.2.SU KAYNAKLARI KORUMA ALANLARI

Planlama Bölgesinde içme ve kullanma suyu temininde Bayburt Barajı kullanılmaktadır. DSİ 24. Bölge Müdürlüğü yetkisinde kalan Baraja ait mutlak, kısa ve orta mesafeli koruma alanları ilgili müdürlükçe belirlenmiş olup, uzun mesafeli koruma alanı sınırı henüz belirlenmediğinden bu Planda gösterilmemiş ve fakat fiziki plana ait plan lejantında su kaynakları koruma alanları başlığı altında anlamsal bütünlüğün kaybolmaması açısından uzun mesafeli koruma alanı sınırı da gösterilmiştir.

5.2.3.DOĞAL KARAKTERİ KORUNACAK ALANLAR

Planlama Bölgesinde Doğal Karakteri Korunacak Alanlar iki başlık altında ele alınmıştır. Bunlar; Kayalık Taşlık Alanlar ve Sazlık-Bataklık Alanlardır.

5.2.4.KORUMA STATÜSÜNE SAHİP DİĞER ALANLAR

5.2.4.1.Yaban Hayatı Koruma/Geliştirme Alanı

Planlama Bölgesi içinde var olan dört Yaban Hayatı Koruma ve Geliştirme Sahaları sınırları plan kararına dönüştürülürken, bu alanların içinde ve çevresinde, yaban hayatını etkileyecek gelişmelerin engellenmesine yönelik kararlar geliştirilmiştir. Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları'nda yapılacak her tür müdahale ve alt ölçeklerde hazırlanacak planlarda, ilgili mevzuat doğrultusunda Çevre ve Şehircilik Bakanlığı görüşünün alınması zorunludur.

Yaban Hayatı Koruma ve Geliştirme Sahaları ;

- Ardahan ili, Posof ilçesi; Damal ilçesi; Hanak ilçesi, Posof Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (Korunan Tür: Dağ Horozu)
- Kars ili, Kağızman ilçesi; Ağrı Merkez; Eleşkirt ilçesi, Kars Kağızman Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (Korunan Tür: Yaban Keçisi)

- Kars ili, Arpaçay ilçesi, Kuyucuk Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (Korunan Tür: Su Kuşları)
- Ağrı ili, Patnos ilçesi, Bitlis – Adilcevaz Süphandağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (Korunan Tür: Çengel Boynuzlu Dağ Keçisi)

5.2.4.2.Sulak Alan

Planlama Bölgesi içinde bulunan tüm sulak alanların korunmasını öngören kararlar, Çevre Düzeni Planı'nın ilkeleri ve kararları arasında yer almaktadır. Çevre Düzeni Planı sınırları içindeki sulak alanların bir bölümü birden fazla koruma statüsü ile koruma altına alınmışken, bir bölümüne yönelik koruma kararı ise bulunmamaktadır. Sulak alan koruma bölgelerine ilişkin düzenlemelere plan hükümleri arasında yer verilmiştir.

Planlama Bölgesi içerisindeki Sulak Alanlar;

- Ardahan Merkez; Putka Gölü
- Ardahan ili, Çıldır ilçesi; Çıldır Gölü
- Ardahan ili, Çıldır ilçesi; Aktaş Gölü
- Kars İli; Kuyucuk Gölü
- Kars ili, Susuz ilçesi; Aygır Gölü
- Iğdır Merkez-Tuzluca ilçesi-Karakoyunlu ilçesi-Aralık ilçesi; Aras ve Karasu Taşkınları
- Ağrı ili, Patnos ilçesi; Sarısu Ovası Sulak Alanları
- Ağrı ili, Doğubeyazıt ilçesi; Doğubeyazıt Sazlıkları
- Ağrı ili- Iğdır ili, Tuzluca ilçesi; Balık Gölü

Planlama bölgesi içinde yer alan sulak alanlarda Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği'ne uyulacaktır. Koruma bölgeleri; Mutlak Koruma Bölgesi, Sulak Alan Bölgesi, Ekolojik Etkilenme Bölgesi ve Tampon Bölgeyi kapsamaktadır.

Mutlak Koruma Bölgesi: Koruma Bölgeleri içerisinde yer alan, su kuşlarının yoğun ve toplu olarak kuluçka yaptığı ve gecelediği alanlar; nadir ve nesli tehlikedeki kuş türlerinin önemli üreme bölgeleri ile nesli tehlikede veya dar yayılışlı sulak alana bağımlı doğal bitki türlerinin bulunduğu alanları,

Sulak Alan Bölgesi: Açık su yüzeyleri, lagünler, nehir ağızları, tuzlalar, geçici ve sürekli tatlı ve tuzlu su bataklıkları, sulak çayırlar, sazlıklar ve turbalıklar gibi habitatların oluşturduğu bölgeyi,

Ekolojik Etkilenme Bölgesi: Sulak alan ekosistemi ile ilişkili ve sistemi destekleyen deniz, kumul, kumsal, çalılık, ağaçlık, orman, çayır, mera ve çeltik alanları gibi habitatların oluşturduğu bölgeyi,

Tampon Bölge: Sulak alan havzasının coğrafi durumu, topografik özellikleri ve arazinin mevcut kullanım durumuna göre; sulak alan ekosistemini korumak maksadı ile ayrılan ve su toplama havza sınırını geçmemek ve sınırları varsa ekolojik etkilenme bölgesinden yoksa sulak alan bölgesinden itibaren 2500 metreden az olmamak üzere ayrılan bölgeyi ifade etmektedir.

Putka Sulak Alanının Sulak Alan Bölgesi, Ekolojik Etkilenme Bölgesi ve Tampon Bölgesi ile Kuyucuk Sulak Alan Bölgesi, Ekolojik Etkilenme Bölgesi, Mutlak Koruma Bölgesi, Tampon Bölgesi ve Ramsar Alanı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nce belirlenmiştir.

5.2.4.3.Ramsar Alanı

Ramsar Alanı, Ramsar Sözleşmesi'nin 2'nci maddesi gereğince "Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Listesi"ne dahil edilen sulak alandır. Planlama Bölgesi'nde yer alan Kuyucuk Gölü Kars'ın en önemli sulak alanlarından biri iken, Kars-Akyaka platosunda küçük bir tatlı su gölüdür. Göl çevresinde sazlık alanlar ve sulak çayırlar bulunur. Yüzey bitki örtüsü seyrektir. Güney kısmında küçük sazlık alanlar bulunur. Alandaki insan faaliyetleri tarım ve hayvancılıktır. Gölün kuzey kısmından Kars-Akyaka yolu geçmektedir.

Kuyucuk Gölü'nün, bir zamanlar Anadolu'da yaygın olarak görülen ama çoğu yıpranmış ve yok olmuş step otlak-sulak alan ekosistemlerin geride kalan önemli ve ender örneklerinden biri olduğunu bilinmektedir. Tüm bu koruma nitelikleri gereği bu Plan kararlarında Kuyucuk Gölü Ramsar Alanı'nın korunması esas alınmıştır.

5.2.5.KULLANIM SINIRLAMASI GETİRİLEN ALANLAR

5.2.5.1.Önemli Doğa Alanı

Planlama Bölgesi içerisinde birçok önemli doğa alanını barındırmakta, bu özelliği ile özel önem taşıyan bir coğrafyayı kapsamaktadır. Doğa Derneği tarafından hazırlanan Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları adlı teknik envanter özelliği taşıyan yayınından yararlanarak, planlama bölgesi içerisinde yer alan Önemli Doğa Alanları'nın özellikleri iller bazında* aşağıdaki tabloda açıklanmıştır.(*Iğdır ve Ağrı ortak alanlara sahip olduğundan bir arada ele alınmıştır.) Özet olarak şu şekilde listelenmiştir.

- Ardahan Merkez; Çıldır ilçesi; Hanak ilçesi, Ardahan Ormanları Önemli Doğa Alanı
- Ardahan ili, Posof ilçesi; Damal ilçesi; Hanak ilçesi, Posof Ormanları Önemli Doğa Alanı
- Ardahan ili, Kars ili Allahuekber Dağları Önemli Doğa Alanı
- Ardahan ili, Çıldır İlçesi Çıldır Gölü Önemli Doğa Alanı
- Ardahan ili, Çıldır ilçesi Aktaş Gölü Önemli Doğa Alanı
- Kars Merkez; Arpaçay ilçesi; Akyaka ilçesi, Kuyucuk Gölü Önemli Doğa Alanı
- Kars Merkez; Arpaçay ilçesi; Kars Ovası Önemli Doğa Alanı
- Kars ili, Susuz ilçesi, Aygır Gölü Önemli Doğa Alanı
- Kars ili, Kağızman ilçesi; Sarıkamış ilçesi; Digor ilçesi; Iğdır ili, Tuzluca ilçesi, Aras Vadisi Önemli Doğa Alanı
- Kars ili, Sarıkamış ilçesi; Selim ilçesi, Sarıkamış Ormanları Önemli Doğa Alanlı
- Iğdır Merkez; Tuzluca ilçesi; Karakoyunlu ilçesi; Aralık ilçesi; Kars ili, Digor ilçesi, Iğdır Ovası Önemli Doğa Alanı
- Iğdır Merkez, Aralık ilçesi, Ağrı Doğubeyazıt İlçesi Ağrı Dağı Önemli Doğa Alanı
- Ağrı Merkez; Hamur ilçesi, Ağrı Ovası Önemli Doğa Alanı
- Ağrı ili, Doğubayazıt ilçesi, Doğubayazıt Sazlıkları Önemli Doğa Alanı
- Ağrı ili, Taşlıçay ilçesi; Doğubayazıt ilçesi; Iğdır ili, Tuzluca ilçesi, Balık Gölü Önemli Doğa Alanı
- Ağrı ili, Tutak ilçesi; Hamur ilçesi, Yukarı Murat Vadisi Önemli Doğa Alanı
- Ağrı ili, Patnos ilçesi, Patnos Ovası Önemli Doğa Alanı

Tablo 5: Ardahan İli'nde Yer Alan Önemli Doğa Alanları

ARDAHAN ÖNEMLİ DOĞA ALANLARI					
İlçe/Köy Adı	**Adı**	**Statü**	**Önerilen Statü**	**Özellikleri**	**Koruma Çalışmaları**
Merkez Hanak Çıldır	**Ardahan Ormanları**	Yok	**ÖDA**(Doğa Derneği)	Geniş bir platoda bulunan Ardahan Ormanları, çok sayıda kuş ve memeli için yuvalama ve barınma alanıdır. Nesli tehlike altındaki Delphinium İris adlı bitkinin dünyadaki tek yayılış alanıdır. Alanın bölgesel ölçekte ÖDA kriterlerini sağlamasına neden olan kuş türleri; kara akbaba, küçük orman kartalı, saz delicesi, tuma, küçük kartal ve orman toygandır. Ayrıca uzun tırnaklı köstebek faresinin Aşağı Kafkaslar populasyonunun önemli dağılış alanlarındandır.	BTC Çevresel Yatırım Programı kapsamında Aşağı Kafkas Ormanları Boşluk Analiz Projesi TEMA ODTÜ tarafından Çevre ve Orman Bakanlığı işbirliği ile yürütülmektedir.
Posof	**Posof Ormanları**	Var - YHGS	**ÖDA**(Doğa Derneği)	Alanda dört ana orman tipi görülür. Çoğunluğunu ladin, göknar ve kayın ağaçlarının oluşturduğu iğneli ormanlar bulunur. Sarıçam Ormanları ise tüm alan sathında yayılmıştır. Bitkiler açısından önemli bir zenginliğe sahip Posof Ormanları, yok olma sınırındaki Chaerophyllum Posoflanum türüne ev sahipliği yapan dünyda bilinen tek yayılış alanıdır. Dünyada sadece Kafkaslarda yaşamakta olan dağ horozu için önemli yaşam alanıdır.	Doğa Derneği, BTC Boru Hattı şirketinin desteğiyle ve Çevre ve Orman Bakanlığı ile işbirliği içinde Posof Ormanları YHGS nın yönetim planını hazırlamıştır.
Çıldır	**Aktaş Gölü**	Yok	**ÖDA**(Doğa Derneği)	Türkiye'de tepeli pelikan ve ak pelikanın bir arada ürediği tek yer olan göl, kadife ördeğin Türkiye'de bilinen en büyük populasyonunu barındırır. Ayrıca çayır delicesinin 10-15 çift ürediği tespit edilmiştir. Tepeli Pelikan, Türkiye'de sadece 7 sulak alanda kuluçkaya yatmaktadır. Ardahan İlindeki Aktaş Gölü de, Tepeli Pelikanların kuluçkaya yattığı bu sulak alanlardan biridir (20 çift). Burada, aynı zamanda akpelikanlar da kuluçkaya yatar (50 çift).	Doğa koruma veya arkeolojik amaçlı koruma statüsü bulunmamaktadır. Göl sınırda bir alan olduğu için birinci derece sınır güvenlik alanı kapsamındadır ve insan faaliyetleri sınırlıdır. Ancak yapımı büyük ölçüde bitmiş sınır kapısı alan için tehdit oluşturabilir.
Çıldır	**Çıldır Gölü**	Yok	**ÖDA**(Doğa Derneği)	Cirsium Ellasianum adlı bitki türü dünya üzerinde yalnızca Çıldır Gölü ve çevresinde Bulunmaktadır. Alanda bunun yanında bölgesel ölçekte tehdit altında 3 bitki türü daha bulunmaktadır. Tepeli pelikan, Angıt, Turna ve Van Gölü martısı küresel ve bölgesel ÖDA kriterlerini sağlayan kuş türleridir. Alan kuş göçü için önemli bir uğrak yerdir.	Alanda bilinen bir koruma çalışması yoktur.

Kaynak: "Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları", Doğa Derneği, 2006, Ankara.

Tablo 6: Kars İli'nde Yer Alan Önemli Doğa Alanları

ARDAHAN ÖNEMLİ DOĞA ALANLARI					
İlçe/Köy Adı	**Adı**	**Statüsü**	**Önerilen Statü**	**ÖZELLİKLERİ**	**KORUMA ÇALIŞMALARI**
Susuz	**Aygır Gölü**	Yok	**ÖDA** (Doğa Derneği)	ÖDA, göl ve platolardan oluşur. Ülkemizde sadece Kuzeydoğu Anadoludaki yüksek rakımlı derin göllerde üreyen kadife ördek nedeniyle ÖDA statüsü kazanmaktadır.	Alanda bilinen bir koruma çalışması yoktur. Doğa Derneği alanda kuş araştırma çalışmaları yürütmüştür.
Arpaçay	**Kuyucuk Gölü**	YHGS Ramsar Alanı	**ÖDA**(Doğa Derneği)	Kuyucuk gölü ülkemizde endemik ve nesli küresel ölçekte tehlike altında olan Elymus sosnouskyi adlı bitki türünü barındırır. Ayrıca nesli dünya ölçeğinde tehlike altında olan dikkuyruk üremektedir. Uzunbacak ve saz delicesi alanda üreyen diğer önemli kuş türleridir.	Alanda bilinen bir koruma çalışması yoktur.
Merkez Arpaçay Digor	**Kars Ovası**	Yok	**ÖDA**(Doğa Derneği)	Kars Çayı ve Arpaçay arasında, kuzeygüney doğrultusunda uzanan çayırlar, gölcükler, bozkırlar ve tarım alanlarından oluşan bir ovadır. Mişko ve Çalı göllerini de içine alan ÖDA , kuşlar açısından da öncelikli bir alandır. Alanda nesli dünya ölçeğinde tehlike altındaki dikkuyruk ve bölgesel ölçekteki turna üremektedir.	Alanda bilinen bir koruma çalışması yoktur.
Selim Sarıkamış	**Sarıkamış Ormanları**	YHGS Milli Park	**ÖDA**(Doğa Derneği)	ÖDA daki ormanlar, Türkiye'de en yüksek irtifada yetişen sarıçamlardan oluşur. Sarıçam ormanlık alanlarının kesildiği derin vadi yamaçları ve çukurları meşe, kavak , ve huş ağaçlarıyla kaplıdır ve öncü ormanlık özelliği gösterir. Üçü Türkiyede endemik 4 bitki türü için ÖDA kriterlerini sağlamaktadır. Bunlardan Astragalus eliasianus ve Hieracium sarykamyschense nesli küresel ölçekte yok olma noktasına gelmiştir. ÖDA özellikle yırtıcı kuşlar için Avrupa Birliği ölçeğinde önemlidir. Alanda karaakbaba, küçük orman kartalı, kızıl akbaba, bıyıklı doğan ve sakallı akbaba üremektedir.	Alan Sarıkamış-Allahuekber Dağları adıyla Milli Park İlan edilmiştir. BTC Çevresel Yatırım Programı kapsamında Aşağı Kafkas Ormanları Boşluk Analiz Projesi TEMA ODTÜ tarafından Çevre ve Orman Bakanlığı işbirliği ile yürütülmektedir.
Merkez Susuz Sarıkamış Selim **Göle** **Olur Şenkaya Oltu Narman**	**Allahüekber Dağları**	Milli Park	**ÖDA** (Doğa Derneği)	Büyük bir dağ silsilesi olan bu ÖDA, Erzurum, Kars, ve Ardahan illerinin kesiştiği yerde uzanır. Alandaki habitat çeşitliliği ve büyük bakır alanlardan oluşması farklı özelliklerdeki kuş türlerini bir arada barındırmasına sebep olmuştur. ÖDA daki ormanlarda üreyen küçük orman kartalı alanın kuzeyinde yoğunlaşırken, kadife ördek Şenlkaya Göletinde, kızıl akbaba, küçük akbaba, uludoğan, bıyıklıdoğan, gökdoğan ve kızıl gagalı dağ kargası Gaziler Çayı ve kollarındaki kayalık yamaçlarda üremektedir.Göle çayırlarında da turna üremektedir.	ÖDA 2003-2006 yılları arasında BTC Boru Hattı Önemli Kuş Alanları projesi kapsamında araştırılmış ve kuşlar için önemli üreme alanı olduğu tespit edilmiştir.
Sarıkamış Kağızman **Tuzluca**	**Aras Vadisi**	Yok	**ÖDA(**Doğa Derneği)	Kars platosunun güneyinde bulunan ÖDA, Erzurum-Iğdır anayolunu takiben doğubatı doğrultusunda uzanan Aras Nehrinin oluşturduğu vadiyi içine alır. Sarp kayalıklar, nehir kıyısı bitki örtüsü,kum çakıl akacıkları, tuzcul bitkilerin olduğu tuzlu ve alkali alanlardan oluşur. Nesli küresel ve bölgesel ölçekte tehlikedeki on dört bitki türünü barındırır. Bunlardan Sempervivum brevipetalum sadece bu alanda yaşamaktadır.	Alanda bilinen bir koruma çalışması yoktur.

Kaynak: "Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları", Doğa Derneği, 2006, Ankara.

Tablo 7: Iğdır ve Ağrı İlleri'nde Yer Alan Önemli Doğa Alanları

ÖNEMLİ DOĞA ALANLARI						
İl Adı	**İlçe/Köy Adı**	**Adı**	**Statüsü**	**Önerilen Statü**	**ÖZELLİKLERİ**	**KORUMA ÇALIŞMALARI**
Iğdır	**Tuzluca Merkez Karakoyunlu Aralık**	**Iğdır Ovası**	Yok	**ÖDA (**Doğa Derneği)	ÖDA nın tuzlu alkali topraklarında tuzcul bitkiler görülür. Özel coğrafi konumu nedeniyle canlı çeşitliliği yüksek bir bölgedir. Gypsophila brachypetala alandaki tek tehlike altındaki endemik bitki türüdür. Bunun dışında ovada büyük bir leylek kolonisi bulunur.Uludoğan ve küçük kerkenez gibi nesli tehlike altında doğan türleri de bu ovada yaşar. Nesli tükenmekte olan küçük engerek yılanı ve tosbaga türlerine ev sahipliği yapar.	Alanda bilinen bir koruma çalışması yoktur.
Ağrı	**Doğubeyazıt**					
Iğdır	**Merkez Aralık**	**Ağrı Dağı**	Milli Park	**ÖDA (**Doğa Derneği)	Yanyana yükselen Büyük Ağrı, Küçük Ağrı dağları ve aralarındaki küçük volkan kolonilerinden oluşur. ÖDA ağrı ilinin kuzeybatısında ve Iğdır ilinin güneyinde ili ilin sınırında yer alır. Çok sayıda tehlike altında bitki türü için önem taşır. Allium baytopiorum, Sedum hewillii ve Sesleria araratica tüm dünyada sadece Ağrı Dağında yaşar.Alan kelebekler açısından da büyük önem taşır. Ayrıca Süphan kertenkelesine ev sahipliği yapar.	Doğubeyazıt Çevreyi Koruma ve Güzelleştirme Derneğinin Birleşmiş Milletler Küresel Çevre Fonu küçük Destek Programı desteğiyle ilçe çevresinde, alandaki hayvan türlerinin, bu türlerin durumlarının ve tehditlerin belirlenmesi ve türlerin korunma ile ilgili bir çalışma gerçekleştirilmiştir.
Ağrı	**Doğubeyazıt**					
Iğdır	**Tuzluca**	**Balık Gölü**	Yok	**ÖDA** (Doğa Derneği)	Etrafı yüksek dağ çayırlarıyla çevrili tipik bir alpin göldür. üç bitki türü için ÖDA kriterlerini sağlamaktadır. Nesli dünya ölçeğinde tehlikede olan Tripleurospermum corymbosum tüm dünyada sadece Balık Gölü ÖDA sında yaşamaktadır.	2004 yılında Ağrı il Çevre ve Orman Müdürlüğünce alanın tabiat parkı olması önerilmiştir. Alan İçme suyu havzası olarak korunmaktadır.
Ağrı	**Doğubeyazıt Taşlıçay**					
Ağrı	**Tutak Hamur**	**Yukarı Murat Vadisi**	Yok	**ÖDA** (Doğa Derneği)	Murat Vadisi nin Ağrı ili ile Muş Malazgirt İlçesi arasında yer alan bölümüdür ve Ağrı ilinden güneybatısındaki Tutak ilçesine doğru uzanır. alan endemik ve nesli tehlike altında olan yedi bitki türü için ÖDA kriterlerini sağlamaktadır. Bugüne kadar bilinen dağılımı dünyada sadece bu alanla sınırlı iki ayrı bitki türü bulunmaktadır; Pergularia sezer-zenginii ve Thlaspi aghricum. Az sayıda toy ve telli turna üremektedir.	ÖDA, Toy Ulusal eylem Planına gör ebu türün önemli üreme alanlarından biri kabul edilmektedir. Alanda doğa Derneği tarafından toy araştırma ve bilinçlendirme çalışmaları yürütülmüştür.
Muş	**Malazgirt**					
Ağrı	**Doğubeyazıt**	**Doğubeyazıt Sazlığı**	Yok	**ÖDA** (Doğa Derneği)	Yoğun sazlık alanlar bulunan bir tatlısu gölleri kompleksidir. Campanula ahgrica, Cotoneaster meyeri, Gallium czerepenovili ve Oxytropis aucheri ÖDA kriterlerini sağlayan nesli tehlike altındaki ve dar yayılışlı bitki türleridir. Sazlıklar birçok kuş türüne ev sahipliği yapmaktadır. Doğu Anadoludaki en önemli uzunbacak, balaban, küçük balaban ve çayır delicesi üreme alanları arasında yer alır.Ülkemizdeki endemik Bendimahi kertenkelesi bu alanda üremektedir.	Doğubeyazıt Çevreyi Koruma ve Güzelleştirme Derneği bölgedeki yaban hayatının korunması konusunda çalışmalar yürütmüştür.
	Merkez Hamur	**Ağrı Ovası**	Yok	**ÖDA**(Doğa Derneği)	Ağrı il merkezinin güney kısmında, Yukarı Murat Vadisinin kuzey ucunda yer alan ovadır. Nesli küresel ölçekte tehlike altında olan sürmeli kızkuşu alanda göç döneminde önemli sayılarda konaklamaktadır. Ülkemizde teli turanın ürediği tahmin edilen son alanlardan biridir.	Alanda bilinen bir koruma çalışması yoktur.
	Patnos	**Patnos Ovası**	Yok	**ÖDA**(Doğa Derneği)	Süphan dağının kuzeyinde, Patnos ilçesinin batısında yer alır. Patnos Ovası Türkiye'nin kuzeydoğusunda endemik ve nesli tehlike altındaki iki ayrı bitki türü nedeniyle ÖDA statüsü kazanmaktadır. Galium basaticum ve marrubium vulcanicum. ÖDA'da aynı zamanda toy(Otis tarda) ve bağırtlağın (Plerocles orientalis) üremektedir.	ÖDA, Toy Ulusal eylem Planına göre bu türün önemli üreme alanlarından biri kabul edilmektedir. Alanda doğa Derneği tarafından toy araştırma ve bilinçlendirme çalışmaları yürütülmüştür.

Kaynak: "Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları", Doğa Derneği, 2006, Ankara.

5.2.5.2.Ekolojik Öneme Sahip Alan

Halihazırda Çıldır Gölü, güneyde bazaltlar üzerinde açılmış bir taşıma boğazı vasıtasıyla Arpaçay'a kavuşmaktadır.

Tepeli Pelikan, Türkiye'de sadece 7 sulak alanda kuluçkaya yatmaktadır. Ardahan İlindeki Çıldır ve Aktaş Gölleri de, Tepeli Pelikanların(Pelecanus crispus) kuluçkaya yattığı bu sulak alanlardan biridir. Burada, aynı zamanda Akpelikanlar (Pelecanus onocrotalus) da kuluçkaya yatar. Çıldır ve Aktaş Göllerinde gözlemlenen Tepeli Pelikan ve Ak Pelikanlar özellikle yöre halkı tarafından korunmaktadır. Göller, bu vasfıyla Önemli Kuş Alanı (ÖKA) statüsündedir. Çıldır Gölü Van Gölü'nden sonra Doğu Anadolu bölgesinin en büyük gölüdür. En derin yeri 22 metredir. Göl, ayrıca Angıt(Tadorna ferruginea) ve Van Gölü Martısının(Larus armenicus) ürediği bir alan olması nedeniyle Önemli Kuş Alanı (ÖKA) statüsündedir.

Bu göllerin daha çok Avrupa ve Asya'nın kuzey bölümlerine özgü, zengin florasında yer alan bitki türleri Türkiye'de çok lokal olarak bulunur: En önemlilerine örnek olarak, Türkiye'de en fazla üç yerde kayıtlı *Carex limosa, Potamogeton alpinus, Scolochloa festucacea* ve *Sparganium minimum* verilebilir.

Çıldır Gölü, özellikle Akçakale-Doğruyol arası yüksek görsel peyzaj değerleri ile de öne çıkmaktadır. Günübirlik turizm uğrak yeri olan/olabilecek bu alanda, bu potansiyeline rağmen ticaret ve hizmet birimleri gelişmemiştir. Bu durum alanın çekim gücü önünde önemli bir sorundur.

Ardahan-Çıldır demiryolu projesi proje güzergahı, Çıldır Gölü doğusundan geçecektir. Bu projenin özellikle biyolojik ve ekolojik yapı üzerindeki etkileri göz önünde bulundurularak koruma ilkeleri belirlenmelidir.

Yukarıda sayılan tüm özel durumlar uyarınca ortak yaşam alanları da olan bu iki göl ve diğer Önemli Doğa Alanları bu planda "Ekolojik Öneme Sahip Alan" olarak öngörülmüştür.

Bu bağlamda, özellikle 1/100 000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı'nda "Ekolojik Öneme Sahip Alan" olarak öngörülen bölgelerin biyo-çeşitlilik envanterinin (flora ve fauna), Planlama Bölgesinde bulunan üniversitelerin ilgili bölümleri tarafından çıkartılması gerekmektedir. Biyolojik çeşitliliğe ilişkin (flora ve fauna) listelerin sürekli güncel halde tutulması, özellikle tehdit altında bulunan ve endemik türlere ilişkin koruma çalışmalarının yapılması, yasal düzenlemelerle sürdürülebilirliklerinin sağlanması gereklidir.

Bu envanterin korunması, gerekli alanlar için özel koruma statülerinin ilgili kurumlarca ilan edilmesi, buna bağlı olarak "Koruma ve Geliştirme Amaçlı Yönetim Planları"nın yapılması önemle önerilmektedir.

5.3. ALTYAPI

5.3.1.ULAŞIM

5.3.1.1.Karayolları

Planda yer alan karayolları verisi, Karayolları Genel Müdürlüğü'nden temin edilen ve 1/25.000 Ölçekli Topoğrafik Haritalar üzerinde çizilerek tarafımıza gönderilen raster verinin sayısallaştırılması ile oluşturulmuştur. Bu veriler uydu görüntüleri ile de denetlenmiş, proje olarak belirlenmiş yollar bu planda plan kararı olarak yer almıştır.

Planlama Bölgesi konumu gereği Uluslar arası E yolları ile uluslar arası bağlantılar sağlamaktadır. Uluslar arası E-Yolları Ağı İkinci Dünya Savaşından sonra 16 Eylül 1950'de Cenevre'de "Uluslararası Ana Trafik Arterleri Oluşturulması Deklarasyonu" (AGR) Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (BM/AEK) (United Nations/Economic Commission for Europe (UN/ECE)) tarafından hazırlanmıştır. Planlama Bölgesindeki E Yolları aşağıda ayrıntılı olarak tariflenecektir.

B-sınıfı Avrupa E-yolları

E691: Ashtarak - Gümrü - Ashotsk - Vale - Türkgözü - Posof - Kars - Horasan

(Planlama Bölgesi Detaylı Güzergah: Türkgözü-Posof-Damal-Hanak-Susuz-Kars-Selim-Sarıkamış-Horasan)

Batı-Doğu referanslı yollar

E80: Lizbon – Valladolid – San Sebastián – Toulouse – Nice – Genova – Roma – Pescara …

Dubrovnik – Podgorica - Priştina – Niş - Sofya – Filibe - İstanbul – İzmit – Gerede – Amasya – Erzurum – Gürbulak – İran

(Planlama Bölgesi Detaylı Güzergah: Erzurum-Horasan-Tahir-Eleşkirt-Ağrı-Diyadin-Doğubeyazıt-Gürbulak-İran)

Kuzey-Güney referanslı yollar

E99: Şanlıurfa - Diyarbakır - Bitlis - Doğubeyazit - Iğdır - Dilucu - Sadarak

(Planlama Bölgesi Detaylı Güzergah: Van-Doğubeyazıt-Iğdır-Taşburun-Dilucu-Nahçıvan)

E-Yolları Planlama Bölgesinin, planda 1. Derece yollar olarak gösterilen yollar ile bütünleşerek bölgenin hem bölge içi, hem ülke bazında ulaşım ağı açısından ana ulaşım aksını oluşturmaktadır.

Planlama Bölgesindeki 1. derece yollar;

- Artvin-Ardahan bağlantı yolu
- Ardahan kuzey çevreyolu
- Erzurum-Göle-Ardahan bağlantı yolu
- Ardahan-Çıldır-Aşıkşenlik-Arpaçay-Koçköy bağlantı yolu
- Arpaçay-Susuz bağlantı yolu
- Göle-Susuz-Akyaka bağlantı yolu
- Sarıkamış-Selim bağlantı yolu
- Kars-Kağızman bağlantı yolu
- Kağızman ile Erzurum-Sarıkamış arası uluslararası yola bağlantı
- Kağızman-Tuzluca bağlantı yolu
- Kars-Dağpınar-Digor-Tuzluca-Iğdır bağlantı yolu
- Kağızman-Ağrı bağlantı yolu
- Ağrı-Hamur-Tutak-Patnos-Dedeli-Erciş-Van bağlantı yolu
- Patnos-Adilcevaz-Bitlis bağlantı yolu

Planlama Bölgesindeki 2. Derece yollar;

- Ardahan-Hanak-Çıldır bağlantı yolu
- Artvin-Yalnızçam istikameti ile devamında Ardahan-Göle arası 1. derece yola bağlantı
- Erzurum-Köprülü istikameti ile devamında Ardahan-Göle arası 1. derece yola bağlantı

- Çıldır-Aşıkşenlik bağlantı yolu
- Kars-Susuz bağlantı yolu
- Göle-Selim bağlantı yolu
- Kars-Akyaka bağlantı yolu
- Eleşkirt-Yücekapı istikameti ile devamında Ağrı-Eleşkirt Uluslararası yola askı niteliğinde bağlantı
- Diyadin ile Tuzluca-Iğdır arası 1. Derece yola bağlantı
- Karakoyunlu-Alican Sınır Kapı bağlantı yolu

Planlama Bölgesi'nde **3. Derece Yollar** köy yollarını içermekte olup, **Kent İçi Yollar** 1. Ve 2. Derece yolların kent içerisinde yer alan kısımlarına ilişkin yapılmış bir tanımdır. Fiziki plan gösteriminde kolaylık yaratması ve anlaşılabilir olması açısından oluşturulmuştur.

5.3.1.2.Demiryolları

Planlama Bölgesinde yer alan mevcut demiryolu ağı olan Haydarpaşa(İstanbul)-Kars arasında sefer yapan doğu ekspresi, bölgedeki tek demiryolu ulaşım vasıtası iken bu hattın uzunluğu 1.928 km olup, seyahat süresi yaklaşık 34 saattir.

Türkiye, Gürcistan , Azerbaycan Devletlerini birbirine bağlayacak Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu Projesi , 2014'te bitmesi planlanan, Nahcivan'ı İran'a, Türkmenistan ve Pakistan'ı Türkiye'ye bağlayacak Iğdır-Aralık-Dilucu-Nahcivan Demiryolu Projesi ve TCDD denetiminde yapımı devam eden Ankara-Sivas hızlı tren hattının uzatılarak Sivas –Erzurum – Kars etabının etüt ve projelerinin tamamlanması ve yapımı için ihale aşamasına gelinmesi şeklinde çeşitli aşamalarda projeler söz konusudur.

Tüm bu projelerin **lojistik sektörü** açısından bölgede bir potansiyel oluşmasına yol açacağı muhtemel iken, ulusal ölçekte de planlama bölgesinin önemli merkezler ile ilişkilerinin kuvvetlenmesi söz konusu olacaktır. Planlama çalışmalarında bu önemli projeler dikkate alınmış iken, bu projelerin olası getirileri plan kararlarına da ilgili alanlarda yansıtılmıştır.

5.3.1.3.Havayolları

Planlama bölgesinde 2 havaalanı bulunmaktadır. Bunlar Kars ve Ağrı havaalanlarıdır. Bölgedeki diğer bir önemli gelişme Iğdır havaalanı inşaatıdır. Ulaştırma Bakanlığı Demiryollar, Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğünce yapımı süren alanın

açılışı için 2013 tarihi öngörülmektedir. Havaalanı şehir merkezine 18 km uzaklıkta inşa edilmektedir. Bunların dışında Ardahan Merkez İlçede de yapımı öngörülen bir havaalanı projesi söz konusudur.

Ulaştırma Bakanlığı Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü tarafından belirlenen Kars ve Ağrı Havaalanı Mania Planları temin edilerek mania sınırı planda gösterilmiştir.

5.3.2.ENERJI-SULAMA

5.3.2.1.Baraj

Planlama Bölgesi içerisinde DSİ 24. Bölge Müdürlüğü(Ardahan, Kars, Iğdır) ve DSİ 85. Bölge Müdürlüğü(Ağrı) yetkili iken, planlama bölgesinde mevcut, inşaat ve projesi kesinleşmiş barajlar planda gösterilmiştir.

Barajlar

- Ardahan; Kayabeyi Barajı, Köroğlu Barajı
- Kars ; Kars Barajı, Arpaçay Barajı,Bayburt Barajı, Sefaköy Barajı
- Iğdır ; Ünlendi Barajı
- Ağrı ;Yazıcı Barajı, Patnos Barajı

5.3.2.2.Hidroelektrik Santral

DSİ Bölge Müdürlükleri'nin ilgili master planlarında yer alan ve mevcut Hidroelektrik Santrallere ilişkin veriler plan veri tabanında ayrıntılı olarak yer almaktadır. Tüm enerji üretim alanlarına ve tesislerine ilişkin yapılaşma kararlarının alt ölçekli planlarda verilmesi kararlaştırılmıştır.

5.3.2.3.Enerji İletim Hattı

Alt ölçekli planlar yapılırken TEİAŞ'ın (Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi) yetki ve sorumluluğunda bulunan 36 kv üstündeki enerji iletim tesisleri (İletim hatları ve trafo merkezleri) ile ilgili faaliyetlere ilişkin TEİAŞ Genel Müdürlüğü'nün görüşü alınacak ve Elektrik Kuvvetli Akım Tesisleri Yönetmeliği'ndeki hükümlere göre uygulama yapılacaktır.

5.3.2.4.Doğalgaz Boru Hattı ve Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı

Botaş Genel Müdürlüğü'nden alınan doğal gaz boru hatları ve petrol boru hatları plana işlenmiştir. Hazar Havzası enerji kaynaklarının batıya taşınmasını sağlayan Bakü- Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı ile Bakü-Tiflis-Erzurum ve İran-Ankara doğalgaz boru Hatları

geçiş güzergahında olan planlama bölgesinde, söz konusu hatlar plana ve plan hükümlerine yansıtılmıştır.

5.3.3.SU YÜZEYLERİ

Göletler

- Kars ili, Digor ilçesi, Şirinköy Göleti
- Iğdır ili, Tuzluca ilçesi, Abbasgöl Göleti

Göller

- Ardahan ; Putka Gölü**,** Çıldır Gölü,Aktaş Gölü
- Kars ; Çalı Gölü,Musko Gölü,Hergele Gölü,Turna Gölü,Ot Gölü,Lavaş Gölü,Kuyucuk Gölü,Deniz Gölü, Asboğa Gölü,Aygır Gölü
- Ağrı ; Balık Gölü

5.3.4.ATIK VE ARITMA TESİSLERİ

Planlama Bölgesi içinde kalan alanlar bir yandan ülkemizin önemli, verimli tarımsal havzaları olduğu gibi, diğer yenden önemli oranda kentleşme ve sanayileşme potansiyelinin olduğu alanlardır. Planlama Bölgesi içinde yaşanan kirlenme ve arıtma tesisi eksikliğinin özellikle su kirliliğine neden olduğu bilinmektedir. Çevre Düzeni Planı kararları arasında mevcut ve planlı arıtma tesislerine yer verilmiştir. Planlama Bölgesi'nde yer alan mevcut proje halindeki katı atık bertaraf ve depolama alanları planda gösterilmiştir.

Buna göre, Kars , Ardahan, Iğdır Merkez'de Arıtma Tesisi; Ardahan Merkez, Ağrı Merkez Küpkıran ve Doğubeyazıt Katı Atık Bertaraf ve Geri Kazanım Tesisi planda gösterilmiştir.

5.4. STRATEJİK GELİŞME KARARLARI

5.4.1.BÖLGE MERKEZİ

Kars Belediyesi planlama bölgesinin Bölge Merkezi olarak belirlenmiştir. Bu bölgedeki yerleşmelerin iktisadi, toplumsal ve mekansal gelişmeleri bağlamında bütünlüklü bir yapı oluşturduğu, bölgede kentsel hizmetlerin yoğunlaştığı ortaya çıkmıştır.

Bölge Merkezi, 1/25.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı yaptırımı olmayan stratejik bir göstergedir. Bu alanda yapılacak Nazım İmar Planı ve/ve ya diğer alt ölçek planların bütüncül olarak yapılması esastır. Üst ölçekte Erzurum ve Van İllerinin bölgesel merkez olduğu kabul

edilebilirse de, Planlama Bölgesi dahilinde, plan öngörüleri kapsamında Kars Belediyesi'nin bu niteliğe kavuşacağı esas alınmıştır.

Bu bağlamda, Kars ve çevresinin iletişim altyapısı güçlendirilecek; söz konusu yerleşmede yenilikçi endüstriler, yüksek katma değerli sanayi, üretici hizmetleri, lojistik sektörü, fuar ve kongre turizmi geliştirilecektir. Geliştirilen bu alan hem bölgenin dışarıya açılımında temel hizmetleri sağlarken hem de belirlenen iktisadi faaliyetler ve ulaşım aksları çerçevesinde kırsal bölgelerinin de kalkınmalarını gerçekleşecektir.

5.4.2.KENTSEL HİZMET MERKEZİ

Ardahan, Iğdır ve Ağrı Belediyeleri planlama bölgesinin Kentsel Hizmet Merkezleri olarak belirlenmiştir.

Geliştirilen ulaşım aksları ile bölgenin kuzey-güney ve doğu-batı bağlantıları üzerinde bulunmaları, iktisadi mal üretimi ve akışlarında etkin olması ve bölge genelinde donatı eksikliğinin daha yoğun olduğu kırsal alanlara yönelik hizmet verebilmesi kriterleri üzerinden birer hizmet birimi olarak geliştirilecek Kentsel Hizmet Merkezleri belirlenmiştir. Bunlar plan kapsamında belirlenen iktisadi faaliyetlere yönelik hizmet ve pazar alanlarını oluşturacak, aynı zamanda yakın çevrelerine yönelik donatı hizmetlerini sunacak yerleşmelerdir.

5.4.3.LOJİSTİK MERKEZ

Kars Merkez ilçesi bu planda Lojistik Merkez olarak belirlenmiştir. Kars köklü bir kenttir ve ekonomide çeşitlilik ve ihtisaslaşma söz konusudur. Halihazırda bölgesine de hizmet veren demiryolu, havaalanı, üniversitesi, turizm çeşitliliği bulunmaktadır. Bunun yanında bölgenin tek faal ve tam kapasite çalışan Organize Sanayi Bölgesi Kars'tadır. Bölge bütününe hizmet veren eğitim, sağlık ve hizmet imkanları bulunmakta iken, üniversite-sanayi işbirliğinin zemini vardır.

Planlama Bölgesi'nin sınır kapıları, uluslar arası merkezleri birbirine bağlayacak demiryolu ile ham petrol ve doğalgaz hatları taşımacılığı gibi proje ve öngörüler bir arada düşünüldüğünde, Orta Asya ve Kafkasya'dan gelerek Avrupaya taşınacak malların Avrupa Gümrüğü'ne girecek ilk noktanın Kars olması, sağlık ve diğer standardizasyon kontrollerinin yapılması gerekliliği de doğacaktır.

Bu anlamda mevcut durumu, altyapısı ve potansiyelleri gereği Kars, Lojistik Merkez şeklinde tariflenebilecektir.

Bu planda belirlenen Lojistik Merkez, bir alan tarifine denk düşmez, stratejik gelişme kararıdır.

5.4.4.TARIM VE HAYVANCILIĞA DAYALI SANAYİ ALANI

Planlama Bölgesi genelinde, sanayi birimlerinin tekil yapılaşma isteklerinin altında tarımsal üretimden kaynaklanan "Tarım Ve Hayvancılığa Dayalı Sanayi" alanı gereksinimi yatmaktadır. Bu nedenle, planlama çalışmasında tarımsal ürünlerin değerlendirilmesine yönelik alan gereksinimi giderilmesine ilişkin kararlar geliştirilmesi benimsenmiştir.

Çevre Düzeni Planında, Planlama Bölgesi içinde var olan verimli tarımsal havzalarda yetiştirilen tarımsal ürünleri işleyerek değerlendiren ve/veya pazara hazırlamaya yönelik faaliyette bulunan her türlü tarım işletmeleri ile soğuk hava depoları için, ihtisaslaşmış ve organize olabilecek sanayi alanları için düzenlemeler yapılarak bunlar için gerekli alanlar ayrılmıştır. Bu planda stratejik karar olarak tanımlanan Tarım ve Hayvancılığa Dayalı Sanayi Alanları onaylı imar planı bulunan/yapılaşmış veya öneri sanayi alanlarında öngörülmüştür. Bu alanlarda gelecekte de bölgede üretilen tarımsal/hayvansal ürünlerin değerlendirilmesine yönelik tesislerin yer alması ve bölgenin tarım ve hayvancılığa dayalı sanayi alanı olarak hizmet vermesi amaçlanmıştır.

Planda yer alan Tarım ve Hayvancılığa Dayalı Sanayi Alanları;

- Ardahan İlinde; Göle İlçesi
- Kars İlinde; Susuz İlçesi
- Ağrı İlinde; Patnos, Diyadin İlçeleri

Diyadin İlçesi'nde önerilen Tarım ve Hayvancılığa Dayalı Sanayi Alanı için jeotermal enerji kullanımı ile avantajlı konuma geçilebilecektir.

5.4.5.ARICILIK FAALİYETLERİ VE BAL ÜRETİMİ

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü'nce koruma altına alınan, Kafkas Arı Irkının Muhafazası ve Korunması projesi kapsamında, Ardahan İli Kafkas Arı Irkının Gen Merkezi, Posof İlçesi ise izole bölge ilan edilmiştir.

Planda şematik gösterim ile belirtilen özellikle Ardahan ve Kars İllerinde arıcılık faaliyetlerini, buna dayalı üretim atölyelerini, sanayiyi ve pazarlama organizasyonunu geliştirmek esastır.

6. ÇEVRE SORUNLARINA İLİŞKİN KARARLAR

Planlama Bölgesi'nde var olan çevre sorunları genel olarak şu başlıklar altında toplanabilecektir.

- Altyapı Yetersizliği ve Yatırım Eksikliği
- Bilinçsizce Yürütülen Tarım ve Hayvancılık Faaliyetleri
- Korunacak Alanlara ve Ormanlara Yönelen Tehtidler
- Su ve Toprak Kirliliği
- Plansız Şehirleşme
- Kullanımdan Kaynaklı Bozulmalar ve Görsel Kirlilik

Çevre düzeni planı ile korunması gerekli mutlak tarım alanlarının koruma altına alınması, yapılaşmanın engellenmesi, gereksinim duyulan alanların uygun alanlarda bütünlüklü olarak çözülmesi hedeflenmiştir.

Orman alanları, tarımsal ve hayvansal faaliyetler nedeni ile bozulmalarla, tarla açmalarla karşı karşıya kalmaktadır. Orman alanlarında bütünlüğün korunması planın önemli kararlarındandır.

Bölgede yoğun olarak yürütülen tarımsal ve hayvansal faaliyetlerin doğal tahribata neden olması, bunun kaynağında ise, bu faaliyetlerin yürütülmesinde -sahip olunan tarım toprakları, mera alanları ya da hayvan varlığındaki büyük oranlara rağmen- halen uzmanlaşma boyutunda genel bir ilke ve uygulamanın benimsenmemiş olması yer almaktadır. Öncelikli olarak tarım ve hayvancılık ile uğraşan kesimin eğitim anlamında bilinçlenmesi, sonrasında denetimin birey ölçeğinden ilgili kurum ölçeğine kadar etkin biçimde gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.

Atık suların arıtılması konusunda yaşanan altyapı eksikliği bölgedeki önemli çevre sorunlarından biridir. Planlama Bölgesi içindeki yerleşimlerin çok büyük bölümünde oluşan evsel atık suların arıtılmadan doğaya bırakılması sonrasında suyu ve sonuçta ulaştığı önemli nehirler ve gölleri kirlettiği, yaz aylarında atık suların ya doğrudan toprağa karışarak kaybolduğu, ya da tarımsal sulama amacıyla kullanılan akarsulara karışarak, sulama yoluyla da toprağa karışarak toprağı kirlettiği görülmektedir.

Sanayisi genel olarak gelişmemesine rağmen özellikle hayvancılık faaliyetlerinin yürütüldüğü çeşitli ölçeklerdeki birimlerin yarattığı kirlilik ve bu kirliliğin herhangi bir altyapı

alanı (arıtma,bertaraf) kapsamında denetlenemiyor olması diğer önemli kirlilik etkeni olarak öne çıkmaktadır. Gerek tüm yerleşmelerde ve gerekse endüstriyel tesislerde arıtma tesislerinin zorunlu hale getiren yasal düzenlemeler, planın temel kararları arasında yerini almıştır.

Bu anlamda tarımsal ve hayvansal faaliyetlerin organize alanlarda yürütülmesinin sağlanması, hem üretim, hem istihdamın nitelikli biçimde geliştirilerek sürdürülmesini, hem de çevreye verilen zararın kontrol altına alınarak giderilmesini hedefleyen plan kararları alınarak, plan kararlarına yönelik düzenlemeler yapılmıştır.

Planlama bölgesi kanunlar ve yasalar ile koruma altına alınmış Milli Park, Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, Ramsar Alanı, sulak alanlar gibi doğal değerlere ve yaşam alanlarına sahip iken , aynı zamanda henüz yasal zeminde koruma statüsüne kavuşmamış birçok alana da sahiptir. Dolayısı ile tüm bu koruma alanları üzerinde oluşan fiziki baskıların yönetilmesi adına koruma yaklaşımları, ilkeler ve plan kararlarında belirlenmiştir. Henüz koruma statüsüne sahip olmayan ve fakat planlama çalışmalarında tespiti yapılarak, ilgili plan hükümleri ile korunmasına yönelik düzenlemeler yapılmış alanlar bulunmaktadır.

7. KENTSEL YERLEŞMELER BAZINDA PLAN KARARLARI

Ardahan-Kars-Iğdır-Ağrı Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Plan kararları üretilirken, çalışmanın ölçeği ve niteliği kapsamında;

- Bölgenin ülke içerisindeki yeri, tanımı, sosyo-ekonomik yapısı, potansiyelleri, tehditleri,
- Bölgeye ilişkin verilmiş plan kararları (müdahale edilebilir ve edilemez kararlar)
- Kurumlarca üretilmiş proje ve kararlar,
- Yerleşimlere ait çeşitli ölçeklerdeki imar planları ayrı ayrı değerlendirilmiş, bölgede yürütülen arazi çalışmaları ve toplantılara ait gözlem ve tespitlerle bir araya getirilerek kapsamlı bir çalışma yürütülmüştür.

Yerleşimlere ait mekansal kararlar verilmeden önce, mevcut imar planları elde edilmiş, elde edilen planların yasallığı sınandıktan sonra, plan kararları ile mevcut durumun tutarlılığı karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma sırasında Spot Uydu Görüntülerinden yararlanılarak yerleşik alan ile gelişme alanları yeniden düzenlenmiştir. Yapılan düzenleme çalışmaları,

kamu kurum ve kuruluşlarından alınan proje ve yatırım kararları ile de tekrar ele alınmış, yapılan projeksiyon çalışmaları sonuçlarına göre mekansal ve fiziksel kararlar üretilmiştir.

7.1. ARDAHAN

7.1.1.GELİŞME SENARYOSUNDAKİ YERİ

Ardahan İli'nin genel anlamda gelişme senaryosunda; turizm ve hizmet sektörleri ile öne çıkan, bunun yanında tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin iyileştirilerek sürdürüleceği ve bu faaliyetlere dayalı sanayi alanlarının yer alacağı kabulü ile var olacağı kararlaştırılmış ve plan kararları bu yönde belirlenmiştir.

Tarım ve hayvancılığın bölgede yüksek oranda yürütüldüğü il olduğu düşünüldüğünde, gelişme eğilimlerinde bu sektörler bazında iyileştirme, geliştirme ve organize etme anlamında öngörüler yapılmıştır.

7.1.2.ARDAHAN İLİ NÜFUS VE İŞ GÜCÜ KABULLERİ

Nüfus Kabulleri

Ardahan İli 2040 yılı nüfus projeksiyonu için, öncelikle ilin son 30 yıl içerisindeki nüfus hareketleri incelenmiştir (Tablo 8). Bu veriler kapsamında ortalama yıllık nüfus artış hızlarının tespit edileceği yıl aralıkları belirlenmiştir.

Ardahan ili, 27 Mayıs 1992 tarihinde il statüsünü kazanmıştır. Bundan öncesinde Kars iline bağlıdır. Tablo 8'de 1980 ve 1990 yılları için Ardahan verileri kullanılırken Kars iline bağlı bulunan Ardahan, Hanak, Göle, Çıldır, ve Posof ilçeleri nüfus verileri kullanılmıştır. Damal ise 1980 yılında henüz ilçe statüsünde olmayıp Hanak ilçesine bağlıdır.

Tablo incelendiğinde Ardahan ilinin 1990 yılından sonra, il statüsüne kavuşmuş olmasına rağmen nüfus kaybettiği görülmektedir.

Merkez ilçenin nüfus kaybetmesine rağmen şehirde yaşayan nüfusunun arttığı görülmektedir. Bu da kentleşme oranın yıllara göre yükseldiğini ve bunun nüfus projeksiyonu yapılırken dikkate alınacağını göstermektedir.

Hanak ilçesinin yıllara göre yüksek derecede nüfus kaybettiği görülse de bunun sebebi 1980 de henüz ilçe olmamış Damal bucağının kendisinden ayrılmasıdır. Bu nedenle nüfus projeksiyonlarında bu azalan artış hızı göz önünde bulundurulmamış, 2000-2010 yıl aralıkları kullanılmıştır.

Tablo 8: Ardahan ili 1980-1990-2000-2010 Nüfus hareketleri

	1880			1990				2000				2010			
ARDAHAN	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	**TOPLAM**	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	**TOPLAM**	NÜFUS ARTIŞ HIZI (%)	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	**TOPLAM**	NÜFUS ARTIŞ HIZI (%)	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	**TOPLAM**	NÜFUS ARTIŞ HIZI (%)
MERKEZ	14,912	47,688	**62,600**	16,761	35,813	**52,574**	-1.60	17,274	27,520	44,794	-1.48	16,252	23,424	39,676	-1.27
ÇILDIR	2,391	29,707	**34,987**	2,119	20,418	**24,296**	-3.06	2,415	10,256	14,869	-3.88	1,522	8,128	10,546	-3.23
AŞIKŞENLİK (B)	2,889			1,759			-3.91	2,198			2.50	896			-5.92
DAMAL*	2,448	11,011	13,459	2,332	24,219	26,551	9.73	2,571	6,106	8,677	-6.73	3,672	3,065	6,737	-2.48
GÖLE	8,041	47,467	**58,168**	7,542	35,977	**44,953**	-2.27	10,478	25,687	37,814	-1.59	6,406	21,474	29,897	-2.33
KÖPRÜLÜ (B)	2,660			1,434			-4.61	1,649			1.50	2,017			2.23
HANAK	2,290	33,276	**35,566**	3,082	26,551	**29,633**	-1.67	4,432	10,441	14,873	-4.98	3,932	6,203	10,135	-3.54
POSOF	2,127	21,262	**23,389**	2,208	16,453	**18,661**	-2.02	2,555	10,174	12,729	-3.18	1,918	6,545	8,463	-3.72
TOPLAM	**37,758**	**142,723**	**228,169**	**37,237**	**159,431**	**196,668**	-1.38	**43,572**	**90,184**	**133,756**	-3.20	**36,615**	**68,839**	**105,454**	-2.35

Kaynak: TUIK, www.tuik.gov.tr

*Damal İlçesi, 1980 yılında henüz ilçe olmamıştır. Bu nedenle 1990 yılı nüfus artış hızı oldukça yüksek çıkmıştır. Nüfus projeksiyonu hesaplanırken bu artış oranı göz önünde bulundurulmayacaktır.

Şehir Nüfusu projeksiyonu yapılırken, Damal, Göle ve Köprülü için 1980-2010 yılı nüfus artış oranları, diğer ilçeler için 1990-2010 verileri kullanılmıştır.

Toplam Nüfus Projeksiyonunda daha doğru sonuçlar almak için genel olarak 2000-2010 nüfus artış oranları kullanılmıştır

-**Toplam Nüfus:** İlçe merkezleri ve köy nüfuslarından oluşmaktadır. Çıldır ilçesinin toplam nüfusu, kendisine bağlı olan Aşıksenlik beldesinin nüfusunu , Göle ilçesinin toplam nüfusu da kendisine bağlı olan Köprülü Beldesinin nüfusunu da içermektedir.

Tablo 9: Ardahan ili 2040 Yılı Nüfus Projeksiyonu

ARDAHAN	2010 NÜFUSU			2040 KABUL NÜFUS		
	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	TOPLAM NÜFUS	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	TOPLAM NÜFUS
MERKEZ	16,252	23,424	39,676	**45,000**	**24,500**	**69,500**
ÇILDIR	1,522	8,128	10,546	**2,800**	**9,500**	**13,500**
AŞIKŞENLİK (B)	896			**1,200**		
DAMAL*	3,672	3,065	6,737	**6,800**	**4,500**	**11,300**
GÖLE	6,406	21,474	29,897	**9,500**	**24,500**	**38,800**
KÖPRÜLÜ (B)	2,017			**4,800**		
HANAK	3,932	6,203	10,135	**7,500**	**6,500**	**14,000**
POSOF	1,918	6,545	8,463	**2,600**	**6,900**	**9,500**
TOPLAM**	**36,615**	**68,839**	**105,454**	**80,200**	**76,400**	**156,600**

Şehir Nüfusu projeksiyonu yapılırken, Damal, Göle ve Köprülü için 1980-2010yılı nüfus artış oranları, diğer ilçeler için 1990-2009 verileri kullanılmıştır.

Toplam Nüfus Projeksiyonunda daha doğru sonuçlar almak için genel olarak 2000-2010 nüfus artış oranları kullanılmıştır

-**Toplam Nüfus:** İlçe merkezleri ve köy nüfuslarından oluşmaktadır. Çıldır ilçesinin toplam nüfusu, kendisine bağlı olan Aşıksenlik beldesinin nüfusunu , Göle ilçesinin toplam nüfusu da kendisine bağlı olan Köprülü Beldesinin nüfusunu da içermektedir.

Son 30 yılın nüfus verileri kullanılarak hesaplanan ortalama yıllık artış oranları nüfusun sürekli azalacağı yönündedir. Ancak Ardahan ilinin gelecek nüfusunu etkileyecek ve bunun artış yönünde olmasını sağlayacak bazı diğer faktörler ise şu şekildedir;

- Posof ilçesinin kuzeyindeki, Gürcistan ile Türkiye arasındaki Türkgözü Sınır kapısının açılması durumunda bölgedeki ticaret faaliyetlerinin artması,
- Bölgedeki ulaşım bağlantılarını kuvvetlendirecek projelerin olması,
- Ardahan havalimanının etüt aşamasında olması ve aktif hale gelmesiyle ulaşımın kolaylaşması,
- Ardahan- Erzurum-Kars üçgeninde gelişen tarımsal ürün trafiğinin merkezi konumunda olması ve özellikle süt ürünleri ve tesislerinin geliştiği il haline gelmesi,

- Tarım için sulama ve baraj projelerinin artması, çiftçilikle uğraşanlar için teşvik programlarının hazırlanması ve halkın büyük illere göçünün engellenmesi,
- Ülkemizde azalan ve dışa bağımlılık yaratan tarımsal ve hayvansal ürünlerin kaynağı olması açısından bölgeye özel ilginin artacağının düşünülmesi,
- Henüz proje aşamasında olan Ardahan Organize Sanayi Bölgesinin faaliyete girmesiyle bölgede istihdam yaratması ve nüfus çekmesi,
- Ardahan Merkez'deki üniversitenin varlığı,
- Ardahan Yalnızçam'ın Turizm Merkezi ilan edilmesi ile turizm sektörünün canlanması.

2040 yılı Kabul Nüfusu etkileyecek faktörler göz önünde bulundurularak, İller Bankası Yöntemi ile 21.905 kişi çıkan Ardahan Merkez Nüfusunun ek 23.000 nüfus daha alarak 45000 kişiye, 24.618 çıkan Köy nüfusu için de yöntemin sonucundan çok farklı olmayacak şekilde 24.500 kişi olacağı varsayılmıştır.

Toplam Nüfusa bakıldığında 2010 yılında 36.615 kişi olan toplam şehir nüfusunun 80.200 kişiye, 105.454 kişi olan toplam nüfusun da 156.600 kişiye çıkacağı öngörülmüştür. Bu şekilde % 34,72 olan kentleşme oranının %51.2'ye çıkması hedeflenmektedir.

İşgücü Kabulleri

Ardahan ilinin sektörel projeksiyonları hazırlanırken öncelikle TUIK in 1990-2000 yılları Genel Sayım Sonuçlarına göre belirlenen iktisadi faaliyet kollarının (tarım-sanayi-hizmet-diğer) il ve ilçelere göre dağılımları incelenmiştir.

Tablo 10'da Ardahan ili ilçelerinde 1990 ve 2000 yıllarında ana sektörlerde çalışan kadın, erkek ve toplam nüfusları verilmiştir.

Tablonun incelenmesi sonucu Ardahan'ın 1990 ve 2000 yılı sektörlerin oranları çıkarılmış ve 2040 yılı sektörel dağılım oranlarının bulunması için "Demografik Yapı" başlığı altında hazırlanan Nüfus Projeksiyonları ile bağlantılı olarak 3 farklı yöntem kullanılmıştır. (lineer, Üstel ve İller Bankası Yöntemi). Nüfus projeksiyonları sonuçlarında kabul edilen 2040 yılı nüfusuna göre ve aynı zamanda 3 farklı yöntemle çıkan oranlar göz önünde bulundurularak 2040 yılı için Kabul sektörel dağılım oranları belirlenmiştir. Buna göre 2000 yılında Ardahan ilinde tüm sektörlerde çalışan sayısı 69.582 kişiyken, 2040 yılında bu sayı yaklaşık 114.000 kişiye çıkacaktır.

Tablo 10: Ardahan İli Sektörel Dağılımı (1990-2000)

ANA SEKTÖRLERE DAĞILIM																										
1990																										
Yerleşim	TARIM						SANAYİ						HİZMET						DİĞER						TOPLAM		
	Kişi			Yüzde			Kişi			Yüzde			Kişi			Yüzde			Kişi			Yüzde			Kişi		
	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K
MERKEZ	20875	9657	11218	80.7	69.2	94.2	534	211	323	2.1	1.5	2.7	4189	3827	362	16.2	27.4	3.0	260	255	5	1.0	1.8	0.0	25858	13950	11908
ÇILDIR	12963	5811	7152	86.7	79.0	94.3	393	61	332	2.6	0.8	4.4	1505	1407	98	10.1	19.1	1.3	82	76	6	0.5	1.0	0.1	14943	7355	7588
GÖLE	19650	9159	10491	84.9	75.1	95.7	388	165	223	1.7	1.4	2.0	2944	2699	245	12.7	22.1	2.2	175	167	8	0.8	1.4	0.1	23157	12190	10967
HANAK	14577	6701	7876	88.1	81.2	95.1	418	109	309	2.5	1.3	3.7	1370	1275	95	8.3	15.4	1.1	176	170	6	1.1	2.1	0.1	16541	8255	8286
POSOF	9427	3918	5509	87.9	76.5	98.5	98	75	23	0.9	1.5	0.4	1086	1026	60	10.1	20.0	1.1	108	105	3	1.0	2.0	0.1	10719	5124	5595
İL BÜTÜNÜ	77492	35246	42246	**85.0**	75.2	95.3	1831	621	1210	2.0	1.3	2.7	11094	10234	860	12.2	21.8	1.9	801	773	28	0.9	1.6	0.1	91218	46874	44344
2000																										
Yerleşim	TARIM						SANAYİ						HİZMET						DİĞER						TOPLAM		
	Kişi			Yüzde			Kişi			Yüzde			Kişi			Yüzde			Kişi			Yüzde			Kişi		
	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K
MERKEZ	14714	6669	8045	69.2	53.0	92.6	257	229	28	1.2	1.8	0.3	5794	5179	615	27.2	41.2	7.1	498	497	1	2.3	4.0	0.0	21263	12574	8689
ÇILDIR	7570	3461	4109	84.3	72.1	98.3	30	28	2	0.3	0.6	0.0	1324	1258	66	14.8	26.2	1.6	51	50	1	0.6	1.0	0.0	8975	4797	4178
DAMAL	3816	1725	2091	75.5	60.1	95.7	67	36	31	1.3	1.3	1.4	1132	1070	62	22.4	37.3	2.8	38	38	0	0.8	1.3	0.0	5053	2869	2184
GÖLE	15277	6976	8301	79.2	65.0	97.1	152	137	15	0.8	1.3	0.2	3686	3464	222	19.1	32.3	2.6	163	154	9	0.8	1.4	0.1	19278	10731	8547
HANAK	6722	3224	3498	88.2	80.8	96.3	79	60	19	1.0	1.5	0.5	729	615	114	9.6	15.4	3.1	92	92	0	1.2	2.3	0.0	7622	3991	3631
POSOF	6026	2486	3540	81.5	66.4	97.0	46	43	3	0.6	1.1	0.1	1270	1164	106	17.2	31.1	2.9	49	49	0	0.7	1.3	0.0	7391	3742	3649
İL BÜTÜNÜ	54125	24541	29584	77.8	63.4	95.8	631	533	98	0.9	1.4	0.3	13935	12750	118 5	20.0	32.9	3.8	891	880	11	1.3	2.3	0.0	69582	38704	30878

Kaynak: TUIK, Genel Sayım Sonuçları, 1990-200

NOT: Damal İlçesi 1990 yılında henüz ilçe statüsünde olmadığı için tabloda 1990 verisi görülmemektedir

Tablo 11: Ardahan İli ilçelere Göre Sektörel Dağılım Projeksiyonu

	1990 - %				2000- %				2040 -%			
YERLESİM	TARIM	SANAYİ	HİZMET	DİĞER	TARIM	SANAYİ	HİZMET	DİĞER	TARIM	SANAYİ	HİZMET	DİĞER
MERKEZ	80.73	2.07	16.20	1.01	69.20	1.21	27.25	2.34	59.52	2.26	35.71	2.50
ÇILDIR	86.75	2.63	10.07	0.55	84.35	0.33	14.75	0.57	76.00	1.60	21.44	0.96
DAMAL	-	-	-	-	75.52	1.33	22.40	0.75	75.29	2.12	21.18	1.41
GÖLE	84.86	1.68	12.71	0.76	79.25	0.79	19.12	0.85	76.67	2.00	19.83	1.50
HANAK	88.13	2.53	8.28	1.06	88.19	1.04	9.56	1.21	81.90	2.38	14.29	1.43
POSOF	87.95	0.91	10.13	1.01	81.53	0.62	17.18	0.66	82.86	1.43	14.76	0.95
İL BÜTÜNÜ	84.95	2.01	12.16	0.88	77.79	0.91	20.03	1.28	71.23	2.04	24.98	1.75

Ardahan ilinde 2000 yılında % 77,79 ile baskın sektör olan tarım sektörü, 2040 yılında da il genelinde ana sektör olmaya devam etmekle birlikte bu sektörde çalışan oranı %71'e düşecektir. 2000 ve 2040 yılı Ardahan ilçelerinin sektörel dağılımları incelendiğinde, 2000 yılında tamamında baskın olan tarım sektörü oranı, 2040 yılında azalacak ancak yine de tüm ilçelerde en büyük orana sahip olmaya devam edecektir. Tarım sektöründe azalan oranın yerini özellikle hizmet sektörü dolduracaktır.

2040 yılı için Merkez ilçede, kentleşme oranındaki artış, turizmin geliştirilmesi, üniversite varlığı, sağlık ve eğitim şartlarının geliştirilmesi gibi faktörler de göz önünde bulundurularak Hizmet sektöründe belirgin bir artış yaşanacağı ayrıca henüz tam faaliyette olmayan Organize Sanayi bölgesinin aktifleşmesi ile sanayi sektöründe çalışan oranının da artacağı sonucuna varılmıştır.

Özellikle Damal, Göle ve Hanak ilçelerinde gerçekleştirilen mandıra faaliyetlerinin geliştirilip daha organize bir şekilde yürütülmesi hedefinden yola çıkılarak bu ilçelerde sanayi sektörünün geliştirilmesi ve hayvancılık faaliyetleri ve yem bitkileri yetiştiriciliğiyle ile tarım sektöründe daha bilinçli ve kaliteli istihdam ortamı yaratılması da 2040 yılı için sektörlerde çıkan oranları etkilemiştir.

7.1.3.İÇMESUYU VE KATI ATIK PROJEKSİYONLARI

İçmesuyu ve Arıtma Tesisleri

DSİ'nin 2008-2012 yılları için hazırlamış olduğu "81 İl Merkezinin İçme, Kullanma ve Sanayi Suyu Temini Eylem Planı" na göre ; Ardahan Merkezinin 2007 yılı nüfusu 17.440 kişi ve bu nüfusa göre şehrin içmesuyu ihtiyacı 1,73 milyon m3/yıl (kişi başı 99,2 m³ /yıl) olup, mevcut kaynaklar toplamı 3,94 milyon m3/yıl dır. Yapılan nüfus ve su ihtiyacı tahminlerine göre mevcut kaynaklar ile şehrin 2027 yılına kadar olan su ihtiyacı karşılanmaktadır. Bu oranlarla Ardahan ilinin tamamının 2010 yılı içme suyu ihtiyacı ve 2040 yılı içme suyu ihtiyacı projeksiyonu hazırlanmıştır.

Tablo 12: Ardahan İli İçme Suyu Projeksiyonu

ARDAHAN	2010 YILI NÜFUSU (kişi)	MEVCUT SU İHTİYACI (hm^3/yıl)	2040 YILI PROJEKSİYON NÜFUSU (kişi)	2040 YILI SU İHTİYACI (hm^3/yıl)
MERKEZ	39,676	3.94	69,500	6.89
ÇILDIR	10,546	1,05	13,500	1.34
AŞIKŞENLİK (B)	896	0.09	1,200	0.12
DAMAL	6,737	0.67	11,300	1.12
GÖLE	29,897	2.97	38,000	3.77
KÖPRÜLÜ (B)	2,017	0.20	4,800	0.48
HANAK	10,135	1.01	14,000	1.39
POSOF	8,463	0.84	9,500	0.94
TOPLAM	**105,454**	10.46	156,600	15.53

Katı Atık

İlde bulunan katı atıkların çoğunu evsel atıklar oluşturmaktadır. Evsel atıklar, günlük faaliyetler sonucunda, ev ortamında üretilebilecek tehlikeli ve zararlı atıklardır. Bunlar genellikle yiyecek atıkları, ev eşyası atıkları, ambalaj malzemeleri (cam şişeler, kağıt-karton, teneke kutular) ve yakacak atıklarından (kül) oluşmaktadır.

Çevre ve Orman Bakanlığı'nın 2008-2012 yılları için hazırlamış olduğu Atık Yönetimi Eylem Planı'na göre belirlenen ildeki toplam atık miktarı 29.547 ton/yıl, kişi başına düşen atık miktarı ise 0,80 kg/kişi-gündür. Bu hesaplamalara göre ilin 2010 yılı nüfusu ve 2040 yılı projeksiyon nüfusuna göre belirlenen toplam katı atık miktarı ile mevcuttaki atık bertaraf alanı ve 2040 yılı için gerekli olana atık bertaraf alan miktarları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 13: Ardahan ili Katı Atık Projeksiyonu

ARDAHAN	2010			2040		
	2010 YILI NÜFUSU (kişi)	TOPLAM KATI ATIK MİKTARI (ton/yıl)	ATIK ALAN GENİŞLİĞİ (m^2)	2040 YILI PROJEKSİYON NÜFUSU (kişi)	2040 YILI - TAHMİNİ KATI ATIK MİKTARI (ton/yıl)	GEREKLİ OLACAK ATIK ALAN GENİŞLİĞİ (m^2)
MERKEZ	39,676	11,585	40,000	69,500	20,294	70,000
ÇILDIR	10,546	2,818	2,000	13,500	3,942	2,500
AŞIKŞENLİK (B)	896	262	1,000	1,200	350	1,500
DAMAL*	6,737	1,967	5,000	11,300	3,300	8,500
GÖLE	29,897	8,141	17,000	38,000	11,096	20,500
KÖPRÜLÜ (B)	2,017	589	2,000	4,800	1,402	5,000
HANAK	10,135	2,959	31,000	14,000	4,088	43,000
POSOF	8,463	2,471	5,000	9,500	2,774	5,500
TOPLAM	**105,454**	30,793	103,000	156,600	45,727	156,500

7.1.4.YERLEŞMELERE AİT DEĞERLENDİRME VE KARARLAR

7.1.4.1.Merkez İlçe

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Ardahan Merkez İlçe 2010 yılı şehir nüfusu 16,252, köy nüfusu 23,424 olmak üzere toplam nüfus 39,676'dır. 2040 yılı şehir nüfusu 45,000, köy nüfusu 24,500 olmak üzere toplam kabul nüfus 69,500 olarak belirlenmiştir.

TUİK 1990 ve 2000 sektörel dağılım verileri de dikkate alınarak oluşturulan 2040 yılı işgücü projeksiyon kabullerine göre Ardahan Merkez İlçe'de; yıllar itibari ile azalan tarım(ve hayvancılık) sektöründe çalışan kişi oranı %59.52 ile yine baskın sektör olmaya devam edecek iken, özellikle turizm sektörü ve tarım ile hayvancılığa dayalı sanayi kollarında, havaalanı ve demiryolu projeleri ile de gelişimin sağlanacağı, üniversitenin beklenen kapasitede eğitim vermesini takiben hizmet sektörünün ön plana çıkacağı kabul edilmiştir. Sanayi sektöründeki oranın artarak %2.26 ya ulaşacağı, hizmet sektörünün ilin merkez ilçesi olma sebebine uygun olarak %35.71'e ve buna bağlı olarak özellikle inşaat sektörü temelli olarak diğer sektörlerin payının %2.50'ye ulaşacağı kabul edilmiştir.

Sektörel gelişim açısından; Ardahan Merkez İlçe'de tarım sektörünün öncü sektör olarak devam edeceği ve hizmet sektörünün sanayi ile birlikte hızla ön plana çıkacağı kabul edilmiştir.

Plan Kararları

ARDAHAN MERKEZ					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
16252	23424	39676	45000	24500	69500

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
351.81	214.99	566.81	975.43
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Üniversite, Askeri Alan, Konut Dışı Kentsel Gelişme Alanı, Yeşil Alan, Küçük Sanayi Sitesi, Akarsu, Ağaçlandırılacak Alan ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/5000 Ölçekli N.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
352.63	276.76	629.40	1066.47
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Üniversite, Askeri Alan, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı, Büyük Alan Kullanımı Gerektiren Kamu Kuruluş Alanı, Bölge Parkı/Büyük Kentsel Yeşil Alan, Küçük Sanayi Sitesi, Bölgesel/Kentsel Spor Alanı, Akarsu, Ağaçlandırılacak Alan, Arıtma Tesisi, Katı Atık Bertaraf ve Geri Kazanım Tesisi ve diğer alanlar yer almaktadır.			

Ardahan Merkez Belediyesi yerleşim alanı güneybatı-kuzeydoğu aksı boyunca Kura Nehri ile hem fiziksel olarak ikiye bölünmekte hem de özellikle güneybatı kısmında yerleşim alanı için bu nehir eşik olmaktadır. İkinci bir fiziksel eşik ise bu Plan öngörüleri doğrultusunda yerleşme alanının güneyinden geçen D959 Göle-Ardahan-Çıldır 1. Derece Karayoludur. Ardahan-Çıldır Demiryolu proje güzergahının da yaklaşık olarak bu karayoluna paralel geçtiği ve İstasyon(Durak) ile bu alanda nihayetleneceği görülmektedir.

Sugöze mevkiinde Polis Meslek Eğitim Merkezi yapılması için İl Emniyet Müdürlüğü tarafından tahsis edilen alan Büyük Alan Kullanımı Gerektiren Kamu Kuruluş Alanı olarak planda gösterilmiş ve Belediyesince Ardahan onanlı imar planında yapılan revize çalışmaları beraberinde gelen Göle-Ardahan-Çıldır yolunun güneyindeki kentsel gelişme alanı ile bütünleştirilmiştir.

Kentin içerisinden geçen Kura Nehri, yerleşim alanı ve çevre için rekreasyonel aktivite odağı potansiyeline sahip iken, öte yandan kentin gelişiminde tedbir alınmasını zorunlu kılan bir sınırlayıcıdır. Bu sebeple Kura Nehri çevresinin Büyük Kentsel Yeşil Alan/Bölge Parkı olarak planlanması, kentsel hizmet merkezinin bu alanla ilişkilendirilmesi kabul edilmiş aynı zamanda bu Planın Plan Hükümleri'nde Kura Nehri'nin korunmasına ilişkin plan hükümleri belirlenmiştir. Onaylı planda Kura Nehri'nin kuzeybatısında önerilmiş Spor Alanı, büyütülerek Plan kararına dönüştürülmüş ve Bölge Parkı ile ilişkilendirilmiştir.

Türkgözü-Kars yoluna bağlanan güzergahta yer alan Organize Sanayi Bölgesi planda gösterilmiş iken, yakın konumda yer alan Sanayi Bölgesinin(Et Entegre Tesis Alanı) yakınına Organize Tarım/Hayvancılık Alanı'nın planlanması uygun görülmüştür.

Onaylı planında Kuzey konut gelişme alanı içerisinde yer alan Üniversite Alanı Planda gösterilmiş ve Resmi Kurum Alanı olarak ayrılmış alan büyüklüğü ve boşluk oranı gereği plan kararına dönüştürülerek Büyük Alan Kullanımı Gerektiren Kamu Kuruluş Alanı olarak gösterilmiştir. Ayrıca arıtma tesisi ve katı atık depolama tesisi alanı plan içerisinde gösterilmiştir.

Kentin doğu çıkışı (Ardahan-Çıldır yolu üzeri) onaylı planında Küçük Sanayi Sitesi, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanları, Ticaret Alanları ve Gelişme Alanlarını içeren karışık kullanımlı bir alan olarak planlanmışsa da, bu Plan öngörüsünde kentin bu kısmında konut kullanımından ziyade Küçük Sanayi Sitesi ve Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı şeklinde planlanması öngörülmüştür.

Ardahan Merkez yerleşmesinin il merkezi ve bu Plan öngörülerinde kabul edilen Kentsel Hizmet Merkezi nitelikleri gereği, kent içerisinde yürütülen kentsel dönüşüm/yenileme projeleri desteği ile kentsel alanın nitelik olarak iyileştirilmesi önerilmektedir. Kent Merkezi'nin atıl bırakılması, kısa dönemde kent merkezinden kopuk alanlarda sıçramalı gelişmeyi tetikleyecek, bu tetikleme ile bütüncül planlamadan ve gelişimden uzaklaşılarak, korunması gerekli alanlar tahrip edilecektir. Bu sebepler ile kısa dönemde oluşabilecek parçacı ve sıçramalı gelişmenin bu Plan öngörülerinde engellenmesi hedeflenmiştir.

7.1.4.2.Çıldır

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Çıldır İlçesi 2010 yılı şehir nüfusu 1,522 , köy nüfusu 8,128 olmak üzere toplam nüfus 10,546'dır. 2040 yılı şehir nüfusu 2,800 , köy nüfusu 9,500 olmak üzere toplam kabul nüfus 13,500 olarak belirlenmiştir.

TUİK 1990 ve 2000 sektörel dağılım verileri de dikkate alınarak oluşturulan 2040 yılı işgücü projeksiyon kabullerine göre Çıldır İlçesi'nde(beldeleri ile birlikte); yıllar itibari büyük değişiklik göstermeyen tarım(ve hayvancılık) sektöründe çalışan kişi oranı %76.00 ile yine baskın sektör olmaya devam edecek iken, özellikle Çıldır Gölü'nün Kars ve Ardahan ile birlikte gelişecek turizm koridoruna dahil olması ile hizmet sektörünün ön plana çıkacağı kabul edilmiştir. Sanayi sektöründeki oranın artarak %1.60'a, hizmet sektörünün %21.44'e ve buna bağlı olarak özellikle inşaat sektörü temelli olarak diğer sektörlerin payının %0.96'ya ulaşacağı kabul edilmiştir.

Plan Kararları

ÇILDIR					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
1522	8128	10546	2800	9500	13500

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
33.32	42.10	75.42	363.30
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Ağaçlandırılacak Alan, Akarsu, Askeri Alan, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/5000 Ölçekli N.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
47.16	49.81	96.97	365.94
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı, Ağaçlandırılacak Alan, Tarım Arazisi, Çayır-Mera, Üniversite Alanı ve Askeri Alan yer almaktadır.			

Çıldır onaylı imar planının projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa yeterli olacağı kabul edilmiş, onaylı imar planında belirlenmiş Kentsel Yerleşik ve Kentsel Gelişme Alanı sınırları güncellenmiş; ek kentsel gelişme alanı önerilmemiştir.

Çıldır Gölü'nün doğal ve tarihi zenginliklerinin koruyarak kullanılması için gerekli bilimsel çalışmaların yapılması, gölün ve özellikle Akçakale Adası'nın günübirlik ziyaretlere hizmet verebilir standartlara ulaşması gerekmektedir. Bu Plan kararlarında günübirlik alan olarak belirlenen Çıldır Gölü çevresinin bütüncül bir proje kapsamında değerlendirilerek Planlama Bölgesi'ne kazandırılması esas iken, Çıldır yerleşiminin de bu bağlamda gelişme dinamiklerini oluşturması gerekmektedir.

Karaçay ve Sazlısu derelerinin çevresinde Ağaçlandırılacak Alanlar(sınırları şematik) belirlenmiş, onaylı planında belirlenmiş Tarımsal Niteliği Korunacak Alanlar ve Mera Alanları korunmuş, Aşıkşenlik yolu üzerinde onaylı planında belirlenmiş ve bu Plan ile önerilmiş Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanları bir arada gösterilmiştir.

Çıldır İlçesi'nde Çıldır Meslek Yüksekokulu ile Yurt Binasının yapılabilmesi için Ardahan Üniversitesine tahsis edilen alan üniversite alanı olarak planda gösterilmiştir.

7.1.4.2.1.Aşıkşenlik

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Aşıkşenlik Beldesi 2010 yılı şehir nüfusu 896 iken, 2040 yılı şehir nüfusu 1200 olarak belirlenmiştir.

Plan Kararları

AŞIKŞENLİK					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
896	-	-	1200	-	-

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
34.98	58.50	93.47	131.54
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı ve Yeşil Alan diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/1000 Ölçekli U.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
43.15	67.54	110.69	131.54
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı ve Bölge Parkı/Büyük Kentsel Yeşil Alan yer almaktadır.			

Aşıkşenlik onaylı imar planının, projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa yeterli olacağı kabul edilmiş, onaylı imar planında belirlenmiş Kentsel Yerleşik ve Kentsel Gelişme Alanı sınırları güncellenmiş; ek kentsel gelişme alanı önerilmemiştir.

Onaylı imar planında belirlenmiş yeşil alan, büyüklüğü ve plan öngörüsü gereği bu Planda Büyük Kentsel Yeşil Alan/Bölge Parkı olarak gösterilmiştir.

7.1.4.3.Damal

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Damal İlçesi 2010 yılı şehir nüfusu 3,672 , köy nüfusu 3,065 olmak üzere toplam nüfus 6,737'dir. 2040 yılı şehir nüfusu 6,800 , köy nüfusu 4,500 olmak üzere toplam kabul nüfus 11,300 olarak belirlenmiştir.

TUİK 2000 sektörel dağılım verileri de dikkate alınarak oluşturulan 2040 yılı işgücü projeksiyon kabullerine göre Damal İlçesi'nde; tarım(ve hayvancılık) sektöründe çalışan kişi oranı %75.29 ile yine baskın sektör olmaya devam edecek iken, özellikle tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin kontrol altına alınarak çevre köylere de hizmet verebilecek şekilde organize alanlarda gelişerek sürdürülmesi, sanayi sektöründe de çalışan kişi oranın artarak %2.12'ye, hizmet sektörünün %21.18'e ve özellikle inşaat sektörü temelli olarak diğer sektörlerin payının %1.41'e ulaşacağı kabul edilmiştir.

Plan Kararları

DAMAL					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
3672	3065	6737	6800	4500	11300

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	**GELİŞME ALANI (ha)**	**ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)**	**PLANLI ALAN (ha)**
55.88	66.40	122.28	172.55
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Ağaçlandırılacak Alan, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı, Akarsu, Askeri Alan ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/5000 Ölçekli N.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	**GELİŞME ALANI (ha)**	**ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)**	**PLANLI ALAN (ha)**
89.09	62.08	151.18	195.77
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Ağaçlandırılacak Alan, Organize Tarım/Hayvancılık Alanı ve Askeri Alan yer almaktadır.			

Damal onaylı imar planının projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa kısmen yeterli olacağı kabul edilmiş iken, onaylı plan sınırları dışındaki Kapalı Spor Salonunun bulunduğu alan Kentsel Gelişme Alanı olarak belirlenmiş ve bu alanda çevre köylere de hizmet vermek üzere Organize Tarım/ Hayvancılık Alanı önerilmiştir.

Damal Planlı alan dışında, Karayolları proje güzergahı olarak plan kararına dönüştürülmüş Hanak yolu üzerinde Büyük Kentsel Yeşil Alan/Bölge Parkı önerilmiştir.

7.1.4.4.Hanak

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Hanak İlçesi 2010 yılı şehir nüfusu 3,932 , köy nüfusu 6,203 olmak üzere toplam nüfus 10,135'tir. 2040 yılı şehir nüfusu 7,500 , köy nüfusu 6,500 olmak üzere toplam kabul nüfus 14,000 olarak belirlenmiştir.

TUİK 1990 ve 2000 sektörel dağılım verileri de dikkate alınarak oluşturulan 2040 yılı işgücü projeksiyon kabullerine göre Ardahan Hanak İlçesi'nde; yıllar itibari ile aynı seviyede devam ettiği gözlenen tarım(ve hayvancılık) sektöründe çalışan kişi oranı, %81.90 ile yine baskın sektör olmaya devam edecek iken, özellikle tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin kontrol altına alınarak çevre köylere de hizmet verebilecek şekilde organize alanlarda gelişerek sürdürülmesi, mandıracılık faaliyetlerinin Organize Tarım/Hayvancılık Alanı'nda yürütülmesi, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanlarının planlanması, bunlara bağlı olarak sanayi

sektöründe çalışan kişi oranın artarak %2.38'e, hizmet sektörünün %14.29'a ve özellikle inşaat sektörü temelli olarak diğer sektörlerin payının %1.43'e ulaşacağı kabul edilmiştir.

Plan Kararları

HANAK					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
3932	6203	10135	7500	6500	14000

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
67.76	53.02	120.78	616.34
*Planlı alan içerisinde Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Sanayi Alanı, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı, Ağaçlandırılacak Alan, Akarsu, Tarım Niteliği Korunacak Alan, Jeolojik Açıdan Sakıncalı Alan ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/5000 Ölçekli N.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
106.29	42.12	148.42	616.34
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Organize Tarım/Hayvancılık Alanı, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı, Ağaçlandırılacak Alan ve Tarım Arazisi yer almaktadır.			

Hanak onaylı imar planının, projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa yeterli olacağı kabul edilmiş, onaylı imar planında belirlenmiş Kentsel Yerleşik ve Kentsel Gelişme Alanı sınırları güncellenmiş; ek kentsel gelişme alanı önerilmemiştir.

Yerleşimin batı çeperi boyunca ilerleyen Hanak çayı çevresinde Ağaçlandırılacak Alanlar belirlenmiş , onaylı planında belirlenmiş Ağaçlandırılacak Alanlar ile bütünleştirilmiştir. Ortakent yolu üzerinde Organize Tarım/Hayvancılık Alanı belirlenmiş ve Konut Dışı Kentsel Çalışma alanı planda gösterilmiştir.

ORTAKENT-MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	**GELİŞME ALANI (ha)**	**ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)**	**PLANLI ALAN (ha)**
34.88	45.84	80.73	99.69
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Ağaçlandırılacak Alan, Akarsu ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/2000 Ölçekli N.İ.P.)			

ORTAKENT-2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	**GELİŞME ALANI (ha)**	**ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)**	**PLANLI ALAN (ha)**
43.35	52.29	95.64	99.69
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı ve Ağaçlandırılacak Alan yer almaktadır.			

Ortakent onaylı imar planının, projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa yeterli olacağı kabul edilmiş, onaylı imar planında belirlenmiş Kentsel Yerleşik ve Kentsel Gelişme Alanı sınırları güncellenmiş; ek kentsel gelişme alanı önerilmemiştir.

7.1.4.5.Göle

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Göle İlçesi 2010 yılı şehir nüfusu 6,406 , köy nüfusu 21,474 olmak üzere toplam nüfus 29,897'dir. 2040 yılı şehir nüfusu 9,500 , köy nüfusu 24,500 olmak üzere toplam kabul nüfus 38,800 olarak belirlenmiştir.

TUİK 1990 ve 2000 sektörel dağılım verileri de dikkate alınarak oluşturulan 2040 yılı işgücü projeksiyon kabullerine göre Ardahan Göle İlçesi'nde(beldeleri ile birlikte); yıllar itibari ile kısmen azalarak devam ettiği gözlenen tarım(ve hayvancılık) sektöründe çalışan kişi oranı, %76.67 ile yine baskın sektör olmaya devam edecek iken, özellikle tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin kontrol altına alınarak çevre köylere de hizmet verebilecek şekilde organize alanlarda gelişerek sürdürülmesi, ilçe bütününde yoğun olarak yürütülen mandıracılık faaliyetlerinin Erzurum yolu(Kars-Artvin yolu) üzerinde önerilen Tarım ve Hayvancılığa Dayalı Sanayi Alanı, Organize Tarım/Hayvancılık Alanı alanlarında yürütülmesi, Ardahan yolu üzerinde imar planında belirlenmiş Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanının doluluğa ulaşacağı, bunlara bağlı olarak sanayi sektöründe çalışan kişi oranın artarak

%2.00'a, hizmet sektörünün %19.83'e ve özellikle inşaat sektörü temelli olarak diğer sektörlerin payının %1.50'ye ulaşacağı kabul edilmiştir.

Sektörel gelişim açısından; Göle İlçesi'nde tarım sektörünün öncü sektör olarak devam edeceği ve hizmet sektörünün sanayi ile birlikte hızla ön plana çıkacağı kabul edilmiştir.

Plan Kararları

GÖLE					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
6406	21474	29897	9500	24500	38800

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
128.21	82.06	210.27	387.02
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Sanayi Alanı, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı, Ağaçlandırılacak Alan, Akarsu, Tarım Niteliği Korunacak Alan yer almaktadır. (1/1000 Ölçekli U.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
212.68	134.36	347.05	487.04
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Sanayi Alanı (Tarım ve Hayvancılığa Dayalı), Organize Tarım/Hayvancılık Alanı, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı, Bölge Parkı/Büyük Kentsel Yeşil Alan ve Ağaçlandırılacak Alan ve diğer kullanımlar yer almaktadır.			

Göle onaylı imar planının, projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa kısmen yeterli olacağı tespit edilmiş, onaylı imar planında belirlenmiş Kentsel Yerleşik ve Kentsel Gelişme Alanı sınırları güncellenmiş; kuzeydoğusunda ek kentsel gelişme alanı önerilmiştir.

Spor Alanı ve Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı olarak onaylı planında tariflenen alan kentsel gelişme alanı olarak belirlenmiştir. Okçu Köyü yakınına Organize Tarım/Hayvancılık Alanı önerilmiş, onaylı planında Ardahan yolu üzerinde belirlenmiş Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı planda aynen kabul edilmiştir.

Sanayi faaliyetlerinin organize bir alanda yürütülebilmesi adına konut dışı kentsel çalışma alanının güneyinde Tarım ve Hayvancılığa Dayalı Sanayi Alanı önerilmiştir. Yerleşimin kuzey çeperinde yer alan Devlet Üretme Çiftliği kentsel yerleşik alan olarak belirlenmiştir.

7.1.4.5.1.Köprülü

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Köprülü Beldesi 2010 yılı şehir nüfusu 2,017 iken, 2040 yılı şehir nüfusu 4800 olarak belirlenmiştir.

Plan Kararları

KÖPRÜLÜ					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
2017			4800		

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
70.27	53.43	123.70	150.89
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Ağaçlandırılacak Alan, Akarsu, Jeolojik Açıdan Sakıncalı Alan ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/2000 Ölçekli N.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
92.29	49.95	142.24	161.94
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı ve Ağaçlandırılacak Alan yer almaktadır.			

Köprülü onaylı imar planının, projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa yeterli olacağı kabul edilmiş, onaylı imar planında belirlenmiş Kentsel Yerleşik ve Kentsel Gelişme Alanı sınırları güncellenmiş; ek kentsel gelişme alanı önerilmemiş, yerleşim alanının içerisinden geçen Köprülü Deresi(Kür Çayı) çevresinin ağaçlandırılması önerilmiştir.

7.1.4.6.Posof

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Posof İlçesi 2010 yılı şehir nüfusu 1,918 , köy nüfusu 6,545 olmak üzere toplam nüfus 8,463'tür. 2040 yılı şehir nüfusu 2,600 , köy nüfusu 6,900 olmak üzere toplam kabul nüfus 9,500 olarak belirlenmiştir.

TUİK 1990 ve 2000 sektörel dağılım verileri de dikkate alınarak oluşturulan 2040 yılı işgücü projeksiyon kabullerine göre Ardahan Posof İlçesi'nde; yıllar itibari ile kısmen azalarak devam ettiği gözlenen tarım(ve hayvancılık) sektöründe çalışan kişi oranı, %82.86 ile yine baskın sektör olmaya devam edecek iken, özellikle meyve ve sebzecilik potansiyelinin organik tarım şeklinde geliştirilmesi, arıcılık faaliyetleri ve bal üretiminin teşvik edilmesi öngörülmüştür. Sanayi oranının %1.43'e ulaşacağı, bunun yanında sahip olduğu doğal değerlerin (Posof Yaban Hayatı Koruma ve Geliştirme Bölgesi koruma ilkeleri de dikkate alınarak) eko-turizm potansiyeli şeklinde geliştirilmesi ve Artvin'e dek uzanan Karadeniz turizm turlarının Posof'a kadar uzanabileceği, dolayısı ile turizme bağlı hizmet sektörünün gelişerek %14.76'ya ve özellikle inşaat sektörü temelli olarak diğer sektörlerin payının %0.95'e ulaşacağı kabul edilmiştir.

Plan Kararları

POSOF					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
1918	6545	8463	2600	6900	9500

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
22.39	18.44	40.83	63.09
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Askeri Alan, Ağaçlandırılacak Alan ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/2000 Ölçekli N.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
43.99	15.41	59.40	70.44
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Askeri Alan, Ağaçlandırılacak Alan ve diğer alanlar yer almaktadır.			

Posof onaylı imar planının, projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa yeterli olacağı kabul edilmiş, onaylı imar planında belirlenmiş Kentsel Yerleşik ve Kentsel Gelişme Alanı sınırları güncellenmiş; ek kentsel gelişme alanı önerilmemiştir.

7.2.KARS

7.2.1.GELİŞME SENARYOSUNDAKİ YERİ

Kars İli'nin genel anlamda gelişme senaryosunda; kültür ve hizmet sektörleri ile öne çıkan, bunun yanında mevcut turizm faaliyetleri dışında alternatif turizm olanakları ile il genelinde turizm çeşitli turizm ayaklarının gelişeceği, belli başlı ürünler ile markalaşmayı sağlamış, lojistik merkez anlamında hizmet verebilecek olanaklarının kurgusuna yönelik yatırımları yönlendiren ve planlama bölgesinin tümü için de bir merkez niteliğinde gelişimini sürdüren bir kabul ile var olacağı kararlaştırılmış ve plan kararları bu yönde belirlenmiştir.

7.2.2.KARS İLİ NÜFUS VE İŞGÜCÜ KABULLERİ

Nüfus Kabulleri

Kars İli 2040 yılı nüfus projeksiyonu için, ilin son 30 yıl içerisindeki nüfus hareketleri incelenmiştir (Tablo 14). Bu veriler kapsamında ortalama yıllık nüfus artış hızlarının tespit edileceği yıl aralıkları belirlenmiştir. İlin 1980 ve 1990 yılı toplam nüfusu için bugünkü Kars ili ilçe ve belediyeleri nüfusları kullanılmıştır. Aslında ilin o yıllardaki toplam nüfusları şimdi il olmuş Ardahan ilindeki ,Merkez, Göle, Çıldır, Hanak ve Posof ilçeleri toplamı ile, yine sonradan il olmuş Iğdır ilinin, Merkez, Aralık ve Tuzluca ilçelerinin de toplamından oluşmaktadır. Ancak Nüfus artış oranlarının doğru olarak incelenmesi için ilçeler kendi sınırları içerisinde değerlendirilmiştir.

Geçmişteki 30 yılı incelendiğinde Kars ilinin de Ardahan ili gibi sürekli nüfus kaybettiği görülmektedir. Ancak bu sonuç yalnızca Kars'ın verdiği göç oranından değil,aynı zamanda 1980-1990-2000 yılları arasındaki belediye ve ilçe sınırları değişikliklerinden de kaynaklanmaktadır. Örneğin Tablo 14'te 1980 yılında 56.447 kişi olan Arpaçay toplam nüfusu 1990 yılında 24.684 kişiye düşmüştür. Bunun sebebi 1980 yılında henüz ilçe olmamış Akyaka'nın Arpaçay'dan ayrılmasıdır. Bu sonuç geçen 10 yıl içindeki nüfus artış oranının oldukça düşük çıkmasına sebep olduğundan göz önünde bulundurulmamaktadır.

Tablo 14: Kars ili 1980-1990-2000-2010 Nüfus Hareketleri

	1880			1990				2000				2010			
KARS	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	**TOPLAM**	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	**TOPLAM**	NÜFUS ARTIŞ HIZI (%)	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	**TOPLAM**	NÜFUS ARTIŞ HIZI (%)	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	**TOPLAM**	NÜFUS ARTIŞ HIZI (%)
MERKEZ	58,799	43,487	**102,286**	78,455	41,896	**120,351**	1.77	78,473	35,598	114,071	-0.52	73,826	34,238	108,064	-0.5
AKYAKA*	2,300		2,300	2,440	12,655	**15,095**	55.63	3,400	11,126	14,526	-0.38	2,273	9,750	12,023	-1.7
ARPAÇAY	3,151	53,296	**58,982**	2,815	21,869	**27,016**	-5.42	4,453	18,712	24,995	-0.75	2,503	16,419	20,154	-1.9
KOÇKÖY (B)	2,535			2,332			-0.80	1,830			-2.15	1,232			-3.3
DİGOR	2,242	22,379	**27,104**	2,373	22,572	**27,759**	0.24	2,708	19,300	25,125	-0.95	2,647	20,264	26,174	0.4
DAĞPINAR (B)	2,483			2,814			1.33	3,117			1.08	3,263			0.5
KAĞIZMAN	13,236	33,376	**46,612**	15,274	33,855	**49,129**	0.54	21,685	27,223	48,908	-0.04	17,114	31,678	48,792	0.0
SARIKAMIŞ	22,799	43,681	**66,480**	21,743	40,075	**61,818**	-0.70	23,236	33,790	57,026	-0.78	17,860	31,620	49,480	-1.3
SELİM	3,969	29,542	**33,511**	3,957	25,287	**29,244**	-1.27	4,393	21,087	25,480	-1.29	4,781	19,846	24,627	-0.3
SUSUZ	3,137	19,950	**23,087**	2,937	16,088	**19,025**	-1.76	3,797	11,088	14,885	-2.18	2,448	10,004	12,452	-1.6
TOPLAM**	112,351	245,711	358,062	135,140	214,297	349,437	-0.24	147,092	177,924	325,016	-0.70	127947	173819	301,766	-0.7

Kaynak: TUIK, www.tuik.gov.tr

*Akyaka, 1980 yılında Arpaçay'a bağlı bir bucaktır. 1990 yılındaki %55,63 olan nüfus artış hızının ve Arpaçay ilçesinin nüfus kaybının sebebi budur.(Projeksiyon nüfusu hesaplanırken 2000-2010 yılı verileri göz önünde bulundurulacaktır.

**1980 ve 1990 yılı toplam nüfus aslında o yıllardaki Kars ili toplam Nüfusu vermemektedir. 1992 yılına kadar Kars ili Ardahan ve Iğdır ilçelerini da kapsamaktadır. Ardahan ve Iğdır'ın ilçeleri ile birlikte Kars ili 1980 toplam nüfusu= 700.238 kişi, 1990 yılı toplam nüfusu= 688.706 kişidir.

Toplam Nüfus: İlçe merkezleri ve köy nüfuslarından oluşmaktadır. Arpaçay'ın toplam Nüfusu kendisine bağlı olan Koçköy Beldesinin; Digor'un toplam nüfusu ise kendisine bağlı olan Dağpınar Beldesinin Nüfusunu da içermektedir.

Tablo 15: Kars ili 2040 Yılı Nüfus Projeksiyonu

KARS	2010 NÜFUSU			2040 KABUL NÜFUS		
	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	TOPLAM NÜFUS	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	TOPLAM NÜFUS
MERKEZ	73,826	34,238	108,064	128,000	38,800	**166,800**
AKYAKA	2,273	9,750	12,023	3,600	12,000	**15,600**
ARPAÇAY	2,503	16,419	20,154	3,800	20,000	**26,000**
KOÇKÖY (B)	1,232			2,200		
DİGOR	2,647	20,264	26,174	4,000	23,000	**32,000**
DAĞPINAR (B)	3,263			5,000		
KAĞIZMAN	17,114	31,678	48,792	25,500	42,000	**67,500**
SARIKAMIŞ	17,860	31,620	49,480	26,000	34,000	**60,000**
SELİM	4,781	19,846	24,627	6,500	24,000	**30,500**
SUSUZ	2,448	10,004	12452	3,500	12,000	**15,500**
TOPLAM	**127,947**	**173,819**	**301,766**	208,100	205,800	**413,900**

Kaynak: Kent Yapı Planlama Ltd. Şti. bünyesinde hazırlanmıştır.

NOT: -Şehir Nüfusu projeksiyonu yapılırken, Arpaçay için 1990 – 2010 nüfus aralıkları, diğer ilçeler için 1980-2010nüfus aralıkları kullanılmıştır.

-Toplam Nüfus Projeksiyonunda daha doğru sonuçlar almak için genel olarak 2000-2010 nüfus artış oranları kullanılmış, Digor, Kağızman ve Sarıkamış için 1980-2010 verileri kullanılmıştır.

-**Toplam Nüfus:** İlçe merkezleri ve köy nüfuslarından oluşmaktadır. Arpaçay'ın toplam Nüfusu kendisine bağlı olan Koçköy Beldesinin; Digor'un toplam nüfusu ise kendisine bağlı olan Dağpınar Beldesinin Nüfusunu da içermektedir.

Kars ili Planlama Bölgesi için Merkez il olarak görülmekte ve gelişimi de o yönde olmaktadır. Bunun dışında projeksiyonu etkileyecek faktörler ise şöyledir;

- Köklü kent yapısı,
- Ekonomide çeşitlilik ve ihtisaslaşmanın olması,
- Halihazırda demiryolu, havaalanı ve güçlü karayolu bağlantısının bulunması ve üst ölçek ulaşım projeleri ile bu önemli ulaşım imkanlarının da üst ölçek anlamının artacağı,
- Güçlü sanayi sektörü ve gelişme potansiyeli,
- Kış turizmi başta olmak üzere Kültür, İnanç ve Doğa Turizmi olanaklarının ve bu yönde yapılan yatırımların arttırılmakta olması,
- Kafkas Üniversitesi'nin varlığı,

- Üniversite-sanayi işbirliği zemininin bulunması ve bu anlamda yenilikçi gelişme alanlarının oluşabileceği,
- Ham petrol ve doğalgaz hatlarının geçiş güzergahında yer alması ve dolayısı ile Petrol ile sıvılaştırılmış doğalgaz taşımacılığının da gelişme potansiyelinin olması,
- Lojistik sektörünün, yüksek katma değerli sanayinin ve yenilikçi endüstrilerin geliştiği, iletişim altyapısının güçlendiği bir Bölge Merkezi olacağı

Kars ili 2010 yılı toplam şehir 127.947 kişi, şehir ve köy nüfusu toplamı ise 301.766 kişidir. Bu şekilde ildeki kentleşme oranı %42,4'tür. Projeksiyon nüfusuna bakıldığında, şehir nüfusunun 172.453'e, toplam nüfusun da 406.735'e çıkmış olduğu görülür. Ancak Kars'a yönelik proje ve planların ildeki kentleşme oranının artırılmasına yönelik olması dolayısıyla 2040 yılı için öngörülen Kabul Şehir Nüfusu 208.100, toplam nüfus ise 413.900 kişi olarak belirlenmiştir.

İşgücü Kabulleri

Kars ilinin sektörel projeksiyonları hazırlanırken öncelikle TUIK in 1990-2000 yılları Genel Sayım Sonuçlarına göre belirlenen iktisadi faaliyet kollarının (tarım-sanayi-hizmet-diğer) il ve ilçelere göre dağılımları incelenmiştir. Tablo 16'da Kars ili ilçelerinde 1990 ve 2000 yıllarında ana sektörlerde çalışan kadın, erkek ve toplam nüfusları verilmiştir. Tablonun incelenmesi sonucu Kars'ın 1990 ve 2000 yılı sektörlerin oranları çıkarılmış ve 2040 yılı sektörel dağılım oranlarının bulunması için "Demografik Yapı" başlığı altında hazırlanan Nüfus Projeksiyonları ile bağlantılı olarak 3 farklı yöntem kullanılmıştır. (Lineer, Üstel ve İller Bankası Yöntemi). Nüfus projeksiyonları sonuçlarında kabul edilen 2040 yılı nüfusuna göre ve aynı zamanda 3 farklı yöntemle çıkan oranlar göz önünde bulundurularak 2040 yılı için Kabul sektörel dağılım oranları belirlenmiştir.

Buna göre 2000 yılında Kars ilinde tüm sektörlerde çalışan sayısı 141.650 kişiyken, 2040 yılında bu sayı yaklaşık 213.500 kişiye çıkacaktır.

Tablo 16: Kars İli Sektörel Dağılımı (1990-2000)

1990																										
Yerleşim	TARIM						SANAYİ						HİZMET						DİĞER						TOPLAM	
	Kişi			Yüzde			Kişi			Yüzde			Kişi			Yüzde			Kişi			Yüzde			Kişi	
	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K
MERKEZ	24974	12574	12400	51.8	38.0	81.9	2513	1669	844	5.2	5.0	5.6	19032	17175	1857	39.4	51.9	12.3	1729	1692	37	3.6	5.1	0.2	48248	33110	15138
AKKAYA	7001	3204	3797	88.7	81.2	96.2	162	82	80	2.1	2.1	2.0	568	506	62	7.2	12.8	1.6	162	152	10	2.1	3.9	0.3	7893	3944	3949
ARPAÇAY	12671	5722	6949	84.2	82.7	85.4	1163	83	1080	7.7	1.2	13.3	981	877	104	6.5	12.7	1.3	239	235	4	1.6	3.4	0.0	15054	6917	8137
DİGOR	11797	4741	7056	90.3	82.1	96.8	240	68	172	1.8	1.2	2.4	816	762	54	6.2	13.2	0.7	211	206	5	1.6	3.6	0.1	13064	5777	7287
KAĞIZMAN	17445	7334	10111	80.6	65.9	96.2	425	186	239	2.0	1.7	2.3	3316	3157	159	15.3	28.4	1.5	450	445	5	2.1	4.0	0.0	21636	11122	10514
SARIKAMIŞ	20046	8312	11734	62.9	42.8	94.5	710	473	237	2.2	2.4	1.9	10466	10031	435	32.9	51.6	3.5	633	619	14	2.0	3.2	0.1	31855	19435	12420
SELİM	14584	6503	8081	90.1	83.6	96.2	316	114	202	2.0	1.5	2.4	1078	960	118	6.7	12.3	1.4	207	206	1	1.3	2.6	0.0	16185	7783	8402
SUSUZ	9234	3999	5235	90.3	84.1	95.6	197	52	145	1.9	1.1	2.6	680	588	92	6.6	12.4	1.7	118	114	4	1.2	2.4	0.1	10229	4753	5476
İL BÜTÜNÜ	117752	52389	65363	71.7	56.4	91.6	5726	2727	2999	3.5	2.9	4.2	36937	34056	2881	22.5	36.7	4.0	3749	3669	80	2.3	4.0	0.1	164164	92841	71323
2000																										
Yerleşim	TARIM						SANAYİ						HİZMET						DİĞER						TOPLAM	
	Kişi			Yüzde			Kişi			Yüzde			Kişi			Yüzde			Kişi			Yüzde			Kişi	
	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K
MERKEZ	19981	9307	10674	47.5	31.8	83.2	1758	1673	85	4.2	5.7	0.7	18686	16626	2060	44.4	56.9	16.0	1652	1634	18	3.9	5.6	0.1	42077	29240	12837
AKKAYA	6374	3095	3279	80.1	66.9	98.4	42	41	1	0.5	0.9	0.0	1452	1398	54	18.2	30.2	1.6	94	94	0	1.2	2.0	0.0	7962	4628	3334
ARPAÇAY	11999	5408	6591	90.6	83.0	97.9	79	60	19	0.6	0.9	0.3	1019	901	118	7.7	13.8	1.8	148	147	1	1.1	2.3	0.0	13245	6516	6729
DİGOR	10444	4047	6397	86.3	71.9	98.8	38	37	1	0.3	0.7	0.0	1328	1253	75	11.0	22.3	1.2	292	291	1	2.4	5.2	0.0	12102	5628	6474
KAĞIZMAN	13272	5160	8112	67.5	45.9	96.4	226	213	13	1.1	1.9	0.2	5331	5042	289	27.1	44.8	3.4	832	828	4	4.2	7.4	0.0	19661	11243	8418
SARIKAMIŞ	16356	6352	10004	62.7	40.7	95.2	429	389	40	1.6	2.5	0.4	8626	8163	463	33.1	52.4	4.4	688	685	3	2.6	4.4	0.0	26099	15589	10510
SELİM	11592	5115	6477	88.0	78.2	97.7	110	100	10	0.8	1.5	0.2	1228	1087	141	9.3	16.6	2.1	238	238	0	1.8	3.6	0.0	13168	6540	6628
SUSUZ	6501	2891	3610	88.6	80.2	96.8	35	32	3	0.5	0.9	0.1	708	592	116	9.7	16.4	3.1	92	90	2	1.3	2.5	0.1	7336	3605	3731
İL BÜTÜNÜ	96519	41375	55144	68.1	49.9	94.0	2717	2545	172	1.9	3.1	0.3	38378	35062	3316	27.1	42.2	5.7	4036	4007	29	2.8	4.8	0.0	141650	82989	58661

Tablo 17: Kars İli ilçelere Göre Sektörel Dağılım Projeksiyonu

KARS	1990				2000				2040			
YERLESİM	TARIM	SANAYİ	HİZMET	DİĞER	TARIM	SANAYİ	HİZMET	DİĞER	TARIM	SANAYİ	HİZMET	DİĞER
MERKEZ	51.8	5.2	39.4	3.6	47.5	4.2	44.4	3.9	45.0	5.7	45.7	3.6
AKKAYA	88.7	2.1	7.2	2.1	80.1	0.5	18.2	1.2	77.3	1.2	20.5	1.1
ARPAÇAY	84.2	7.7	6.5	1.6	90.6	0.6	7.7	1.1	84.4	1.6	12.5	1.6
DİGOR	90.3	1.8	6.2	1.6	86.3	0.3	11.0	2.4	77.9	1.8	17.9	2.3
KAĞIZMAN	80.6	2.0	15.3	2.1	67.5	1.1	27.1	4.2	68.8	2.2	26.9	2.2
SARIKAMIŞ	62.9	2.2	32.9	2.0	62.7	1.6	33.1	2.6	57.0	1.7	40.0	1.3
SELİM	90.1	2.0	6.7	1.3	88.0	0.8	9.3	1.8	85.3	1.3	12.2	1.1
SUSUZ	90.3	1.9	6.6	1.2	88.6	0.5	9.7	1.3	82.1	1.4	14.7	1.8
İL BÜTÜNÜ	71.7	3.5	22.5	2.3	68.1	1.9	27.1	2.8	63.0	3.1	31.5	2.3

Kars ilinde 2000 yılında % 68,1 ile baskın sektör olan tarım sektörü, 2040 yılında da il genelinde ana sektör olmaya devam etmekle birlikte bu sektörde çalışan oranı % 63'e düşmesi planlanmaktadır. 2000 ve 2040 yılı Kars ilçelerinin sektörel dağılımları incelendiğinde, 2000 yılında tamamında baskın olan tarım sektörü oranı, 2040 yılında azalacak ancak yine de Merkez hariç tüm ilçelerde en büyük orana sahip olmaya devam edecektir. Tarım sektöründe azalan oranın yerini özellikle hizmet sektörü dolduracaktır.

Merkez ilçe tarım sektörünün %50'nin altında olduğu ve Hizmet sektörünün baskın sektör olduğu tek ilçedir. Projeksiyonlar sonucu, 2040 yılı için Merkez ilçede, kentleşme oranındaki artış, turizmin geliştirilmesi, üniversite varlığı, sağlık ve eğitim şartlarının geliştirilmesi gibi faktörler de göz önünde bulundurularak Hizmet sektöründe belirgin bir artış yaşanacağı ayrıca sanayi sektöründeki gelişmeler ve Besi Organize Bölgesinin aktifleşmesi ile sanayi sektöründe çalışan oranının tüm ilçelere nazaran oldukça yüksek olacağı sonucuna varılmıştır.

İldeki çayır ve mera varlığı, hayvan varlığı, özellikle sulama projelerinin gündemde oluşu, çiftçi teşvik programları ve tarımsal örgütlenme gibi oluşumlar sebebiyle ilçelerdeki genel gelişme eğilim tarım sektörü yönündedir. Sarıkamış ilçesindeki kış turizmi olanakları ise turizm sektöründe artışa sebep olduğundan bu ilçede hizmet sektöründe çalışanlar,

merkezden sonra en yüksek orana sahiptir. Bu ilçede 2000 yılında %33 olan hizmet sektörü oranının 2040 yılında %40'a çıkacağı planlanmaktadır.

7.2.3.İÇMESUYU VE KATI ATIK PROJEKSİYONLARI

İçmesuyu ve Arıtma Tesisleri

Kars İlinin içme ve kullanma su temini 1937 de başlamıştır. 1937 de yapılan şebeke yetersiz kaldığından 1962- 1972 yılları arasında ek şebeke çalışmaları yapılmıştır. 1976 da yapılan çalışmalarda hizmet alanı ve kalitesi genişletilmiştir. Kentin son içme suyu inşaatı 1991 yılında İller Bankası Genel Müdürlüğü tarafından şebeke projesine göre yapılmıştır.

DSİ'nin 2008-2012 yılları için hazırlamış olduğu "81 İl Merkezinin İçme, Kullanma ve Sanayi Suyu Temini Eylem Planı" na göre ; Kars Merkezinin 2007 yılı nüfusu 76,990 kişi ve bu nüfusa göre şehrin içmesuyu ihtiyacı 8,38 milyon m3/yıl (kişi başı 108,8 m^3 /yıl) olup, mevcut kaynaklar toplamı 9,46 milyon m3/yıl dır. Mevcut durumda şehrin içmesuyu ihtiyacı DSİ tarafından yapılan Kars Acil İçmesuyu projesi kapsamında Çerme kaynaklarından karşılanmaktadır Çerme kaynakları şehrin 2011 yılına kadar olan su ihtiyacını karşılamaktadır. DSİ tarafından inşaatı sürdürülen Bayburt Barajından alınacak 13,11 milyon m3/yıl ilave su ile şehrin 2050 yılına kadar olan su ihtiyacı karşılanmış olacaktır. İçmesuyu isale hattı ve arıtma tesisinin projelendirme çalışmaları devam etmektedir. Bu oranlarla Kars ilinin tamamının 2010 yılı içme suyu ihtiyacı ve 2040 yılı içme suyu ihtiyacı projeksiyonu hazırlanmıştır.

Tablo 18: Kars İli İçme Suyu Projeksiyonu

KARS	2010 YILI NÜFUSU (kişi)	MEVCUT SU İHTİYACI (hm^3/yıl)	2040 YILI PROJEKSİYON NÜFUSU (kişi)	2040 YILI SU İHTİYACI (hm^3/yıl)
MERKEZ	108,064	11.76	166,800	18.15
AKYAKA*	12,023	1.31	15,600	1.70
ARPAÇAY	20,154	2.06	26,000	2.59
KOÇKÖY (B)	1,232	0.13	2,200	0.24
DİGOR	26,174	2,85	32000	3,48
DAĞPINAR (B)	3,263	0.36	5,000	0.54
KAĞIZMAN	48,792	5.31	67,500	7.34
SARIKAMIŞ	49,480	5.38	60,000	6.53
SELİM	24,627	2.68	30,500	3.32
SUSUZ	12452	1.35	15500	1.69
TOPLAM**	**301,766**	32.83	413,900	45.03

Katı Atık

Ülkede katı atıklar konusunda yürütülen uygulamalar, beli tarzda plansız ve prensipsiz yürütülmesine karşın, çevreye verdiği zararın fark edilmesi ile son yıllarda özellikle büyük şehirlerde geniş kapsamlı katı atık projeleri uygulamaya alınmakla beraber, küçük şehirlerde bu tarz uygulamalara henüz geçilememiştir. Bu nedenle Kars genelinde de katı atık toplanması ve depolanması en genel anlamda yapılmaktadır.

Kars'ta evsel katı atıklar, şehir merkezine yaklaşık 5 Km uzaklıkta Arpaçay yolu üzerinde Karadağ Burnu Mevkii'nde depolanmaktadır. Gün içinde ortalama 100 ton evsel katı atık toplanmaktadır. Bunların kompozisyonu yaz döneminde % 90 organik, % 10 geri kazanılabilir (kağıt, plastik, cam, metal vs.) atık, kış döneminde ise % 70 organik, % 20 kül, % 10 geri kazanılabilir atıktır. Toplanan evsel nitelikli katı atıklar mevcudiyet açısından özellikle kış aylarında kül ve cüruf içermektedir. Katı atıklar genellikle evlerde ısınma amaçlı olarak kullandığından kışın organik atık miktarı azalmaktadır.

Çevre ve Orman Bakanlığı'nın 2008-2012 yılları için hazırlamış olduğu Atık Yönetimi Eylem Planı'na göre belirlenen ildeki toplam atık miktarı 83,390 ton/yıl, kişi başına düşen atık miktarı ise 0,80 kg/kişi-gündür. Bu hesaplamalara göre ilin 2010 yılı nüfusu ve 2040 yılı projeksiyon nüfusuna göre belirlenen toplam katı atık miktarı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 19: Kars ili Katı Atık Projeksiyonu

	2010		2040	
KARS	2010 YILI NÜFUSU (kişi)	TOPLAM KATI ATIK MİKTARI(ton/yıl)	2040 YILI PROJEKSİYON NÜFUSU (kişi)	2040 YILI - TAHMİNİ KATI ATIK MİKTARI(ton/yıl)
MERKEZ	108,064	31,555	166,800	48,706
AKYAKA	12,023	3,511	15,600	4,555
ARPAÇAY	20,154	5,525	26,000	6,950
KOÇKÖY (B)	1,232	360	2,200	642
DİGOR	26,174	6,690	32,000	7,884
DAĞPINAR (B)	3,263	953	5,000	1,460
KAĞIZMAN	48,792	14,247	67,500	19,710
SARIKAMIŞ	49,480	14,448	60,000	17,520
SELİM	24,627	7,191	30,500	8,906
SUSUZ	12452	3,636	15500	4,526
TOPLAM	**301,766**	88,116	413,900	120,859

7.2.4.YERLEŞMELERE AİT DEĞERLENDİRME VE KARARLAR

7.2.4.1.Merkez İlçe

Kars Merkez İlçe Planlama Bölgesi içerisinde, kolay erişilebilirliği, tarihi kent yapısı, turizm değerleri, Kafkas Üniversitesi'nin varlığı, ticaret sektöründeki gelişmişliği ile öne çıkmaktadır.

Özellikle kırsal alanda yoğun olarak yürütülen tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yanı sıra, kanatlı hayvan yetiştiriciliğinde de önemli potansiyele sahip ilçe, peynir- bal üretimi ve pazarlanmasında markalaşmıştır.

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Kars Merkez İlçe 2010 yılı şehir nüfusu 73,826 ve köy nüfusu 34,238 olmak üzere toplam nüfusu 108,064 kişidir. 2040 yılı kabul şehir nüfusu 128,000 ve köy nüfusu 38,800 olmak üzere toplam kabul nüfus 166,800 kişidir.

TUİK 1990 ve 2000 sektörel dağılım verileri de dikkate alınarak oluşturulan 2040 yılı işgücü projeksiyon kabullerine göre Kars Merkez İlçe'de; yıllar itibari ile azalan tarım(ve hayvancılık) sektöründe çalışan kişi oranı %45.00 ile yine baskın sektörlerden birisi olmaya devam edecek iken, ulaşım altyapısının önemli projelerle de desteklendiği Kars Merkez Belediye'nin, Lojistik Merkez projesinin gerçekleşmesini takiben özellikle uluslar arası bağlantılarda stratejik bir merkez olarak öne çıkması, üniversite-sanayi işbirliğinin sağlanması, markalaşan ürün üretiminde gelişimin sağlanması, turizm olanaklarının geliştirilmesi ile planlama bölgesi bütününe hizmet veren bir merkez olacağı öngörülmüştür. Buna göre, sanayi sektöründeki oranın artarak %5.7 ye ulaşacağı, hizmet sektörünün planlama bölgesinin merkezi olma sebebine uygun olarak %45.7'ye ve buna bağlı olarak özellikle inşaat sektörü temelli olarak diğer sektörlerin payının %3.6'ya ulaşacağı kabul edilmiştir.

Sektörel gelişim açısından; Kars Merkez İlçe'de hizmet sektörünün öncü sektör olarak sanayi sektörü ile birlikte hızla ön plana çıkacağı, tarım sektörünün baskın sektörlerden biri olmaya devam edeceği kabul edilmiştir.

Plan Kararları

KARS - MERKEZ					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
73826	34238	108064	128000	38800	166800

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
878.30	940.84	1819.14	5902.41
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Askeri Alan, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı, Turizm Tesis Alanı, Üniversite, Organize Sanayi Bölgesi, Sanayi Alanı, Depolama Alanı, Küçük Sanayi Sitesi, Büyük Alan Kullanımı Gerektiren Alanlar, Katı Atık Depolama Alanı, Tarımsal Niteliği Korunacak Alan, Fuar Alanı, Akarsu, Ağaçlandırılacak Alan ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/5000 Ölçekli N.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM(ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
1091.66	1409.92	2501.58	6331.94
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Askeri Alan, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı, Turizm Tesis Alanı, Üniversite, Organize Sanayi Bölgesi, Sanayi Alanı, Küçük Sanayi Sitesi, Büyük Alan Kullanımı Gerektiren Kamu Kuruluş Alanı, Arıtma Tesisi, Organize Tarım/Hayvancılık Alanı, Tarım Arazisi, Temalı Park/Fuar Alanı, Bölge Parkı/Büyük Kentsel Yeşil Alan, Bölgesel/Kentsel Spor Alanı, Ağaçlandırılacak Alan ve diğer alanlar yer almaktadır.			

Kars Merkez onaylı imar planının projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa kısmen yeterli olacağı kabul edilmiş iken, ek gelişme alanları Erzurum-Kars-Ardahan karayolu üzerinde ve kuzeydoğu Ardahan çıkışında tarihi sit alanının doğusunda önerilmiştir. Bu gelişme alanları diğer gelişme alanlarından farklı olarak Düşük Yoğunluklu Kentsel Gelişme Alanı olarak tanımlanmıştır. Erzurum-Kars-Ardahan karayolu üzerinde onaylı imar planında Bağ-Bahçe olarak belirlenmiş gelişme alanı da bu tanıma dahil edilmiştir. Bu alanlarda doğal yapı dikkate alınarak alt ölçek plan araştırmalarının yapılması esastır.

Kentin havaalanı yönünde gösterdiği gelişmenin planlanması, bu anlamda üniversite alanı ile ilişkili olarak Erzurum-Kars-Ardahan karayolu üzerinde Temalı Park/Fuar Alanı'nın,

Turizm Tesis Alanı ve Bölgesel/Kentsel Spor Alanı'nın planlanması, Kars Çayı Çevresinin ağaçlandırılması ve Bölge Parkı ile ilişkilendirilmesi uygun görülmüştür.

Bunların dışında merkezin kuzey-doğusunda planlanan ve henüz yer seçimi kesinleşmediği için plana aktarılmayan Besi OSB'nin faaliyete geçmesi durumunda sanayide gelişmenin daha da artacağı söylenebilecektir. Kars Organize Sanayi Bölgesi(OSB) ve Küçük Sanayi Sitesi(KSS)'nin yer aldığı alan ile bütünleşen, üniversite alanından ayrılan bölgeye Sanayi Alanı önerilmiştir. Bunun dışında Kars OSB'nin kuzeyinde yer alan Çimento Fabrikasının bulunduğu alan Sanayi Bölgesi şeklinde belirlenmiştir.

Kent içerisinde yürütülen hayvancılık faaliyetlerini kent dışına taşımak ve organize bir alanda yürütmek adına Ardahan yolu üzerinde Organize Tarım/ Hayvancılık Alanı önerilmiştir. Aynı zamanda onaylı imar planında bu alanda belirlenmiş Resmi Kurum Alanları büyüklükleri gereği Büyük Alan Kullanımı Gerektiren Kamu Kuruluş Alanı olarak gösterilmiş, yine bu bölgede Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanları önerilmiştir. Diğer Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanları ise, Kars-Iğdır çıkışında ve KSS yakınında önerilmiştir.

Karadağ Tepesi Tarihi Sit Alanı'nın bir kısmı onaylı imar planında Ağaçlandırılacak Alan, bir kısmı Tarımsal Niteliği Korunacak Alandır.

Kars Barajının Kars Çayı ile kent merkezine bağlanan güzergah boyunca rekreasyonel kullanım için Büyük Kentsel Yeşil Alan/Bölge Parkı yapılması mümkün olacaktır.

7.2.4.2.Akyaka

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Akyaka İlçesi 2010 yılı şehir nüfusu 2,273, köy nüfusu 9,750 olmak üzere toplam nüfus 12,023'tür. 2040 yılı şehir nüfusu 3,600 , köy nüfusu 12,000 olmak üzere toplam kabul nüfus 15,600 olarak belirlenmiştir.

TUİK 1990 ve 2000 sektörel dağılım verileri de dikkate alınarak oluşturulan 2040 yılı işgücü projeksiyon kabullerine göre Kars Akyaka İlçesi'nde; yıllar itibari ile azalan tarım(ve hayvancılık) sektöründe çalışan kişi oranı %77.30 ile yine baskın sektör olmaya devam edecek iken, özellikle demiryolu bağlantısı ve sınır kapısı ile öne çıkan hizmet sektörünün gelişerek %20.5'e , sanayisinin %1.2'ye ve buna bağlı olarak özellikle inşaat sektörü temelli olarak diğer sektörlerin payının %1.1'e ulaşacağı kabul edilmiştir.

Sektörel gelişim açısından; Akyaka İlçesi'nde tarım sektörünün öncü sektör olarak devam edeceği ve hizmet sektörünün ön plana çıkacağı kabul edilmiştir.

Plan Kararları

AKYAKA					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
2273	9750	12023	3600	12000	15600

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
123.42	28.02	151.44	540.71
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Askeri Alan, Tarımsal Niteliği Korunacak Alan, Akarsu, Ağaçlandırılacak Alan, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı, Küçük Sanayi Sitesi ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/5000 Ölçekli N.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
114.62	69.60	184.22	583.22
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Askeri Alan, Tarım Arazisi, Ağaçlandırılacak Alan, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı, Organize Tarım/Hayvancılık Alanı ve Küçük Sanayi Sitesi yer almaktadır.			

Akyaka onaylı imar planının, projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa yeterli olacağı kabul edilmiş, onaylı imar planında belirlenmiş Kentsel Yerleşik ve Kentsel Gelişme Alanı sınırları güncellenmiş; doğusunda ek kentsel gelişme alanı önerilmiştir.

Yerleşim alanı kuzey ve güney şeklinde Kars-Akyaka demiryolu hattı ile ikiye bölünmekte iken aynı zamanda Karahan çayı ve kolları da yerleşimi birçok noktada bölmektedir.

Onaylı imar planında yer alan Küçük Sanayi Sitesi bu Planda Küçük Sanayi Sitesi şeklinde aynen gösterilmiş, bu alanın güney kesimine Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı önerilmiştir. Demirkent köyü yakınına ise Organize Tarım/ Hayvancılık Alanı önerilmiştir.

7.2.4.3.Digor

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Digor İlçesi 2010 yılı şehir nüfusu 2,647 , köy nüfusu 20,264 olmak üzere toplam nüfus 26,174'tür. 2040 yılı şehir nüfusu 4,000 , köy nüfusu 23,000 olmak üzere toplam kabul nüfus 32,000 olarak belirlenmiştir.

TUİK 1990 ve 2000 sektörel dağılım verileri de dikkate alınarak oluşturulan 2040 yılı işgücü projeksiyon kabullerine göre Kars Digor İlçesi'nde(beldeleri ile birlikte); yıllar itibari ile kısmen azalan tarım(ve hayvancılık) sektöründe çalışan kişi oranı %77.9 ile yine baskın sektör olmaya devam edecek iken, hizmet sektörünün gelişerek %17.9'a , sanayisinin %1.8'e ve buna bağlı olarak özellikle inşaat sektörü temelli olarak diğer sektörlerin payının %2.3'e ulaşacağı kabul edilmiştir.

Plan Kararları

DİGOR					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
2647	20264	26174	4000	23000	32000

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
25.42	24.39	49.81	55.61
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Jeolojik Açıdan Sakıncalı Alan ve Askeri Alan ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/2000 Ölçekli N.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
51.22	32.62	83.84	141.75
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı, Ağaçlandırılacak Alan, Askeri Alan ve diğer alanlar yer almaktadır.			

Digor onaylı imar planının projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa yeterli olmayacağı görülmüştür. Öyle ki onaylı imar planı güncelliğini tamamen yitirmiştir. Güncel Kentsel yerleşik Alanı uydu görüntüleri kullanılarak tespit edilmiş ve kentsel gelişmenin yerleşik alan çeperlerinde oluşturulamayacağı, halihazırda dere yatağına yerleşmiş alan için gelişmenin, vadi tabanından yüksekte Kars-Iğdır yolunun kuzey kesiminde sağlanması önerilmiş, yine Iğdır yolu üzerinde Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı planlanmıştır.

7.2.4.3.1.Dağpınar

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Dağpınar Beldesi 2010 yılı şehir nüfusu 3,263 iken, 2040 yılı şehir nüfusu 5,000 olarak belirlenmiştir.

Plan Kararları

DAĞPINAR					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
3263	-	-	5000	-	-

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
42.59	82.63	125.22	142.43
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/1000 Ölçekli U.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
82.76	52.65	135.41	185.42
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Tarım Arazisi, Organize Tarım/Hayvancılık Alanı, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı yer almaktadır.			

Dağpınar onaylı imar planının, projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa yeterli olacağı kabul edilmiş, onaylı imar planında belirlenmiş Kentsel Yerleşik ve Kentsel Gelişme Alanı sınırları güncellenmiş; ek kentsel gelişme alanı önerilmemiştir.

Hayvancılık faaliyetlerinin organize alanda yürütülmesi için Kars-Iğdır yolu üzerinde mevcutta Hayvan Pazarı şeklinde kullanılan alan Organize Hayvancılık Bölgesi olarak önerilmiş, onaylı planında belirlenmiş Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı kabul edilmiştir.

7.2.4.4.Kağızman

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Kağızman İlçesi 2010 yılı şehir nüfusu 17,114 , köy nüfusu 31,678 olmak üzere toplam nüfus 48,792'dir. 2040 yılı şehir nüfusu 25,500 , köy nüfusu 42,000 olmak üzere toplam kabul nüfus 67,500 olarak belirlenmiştir.

TUİK 1990 ve 2000 sektörel dağılım verileri de dikkate alınarak oluşturulan 2040 yılı işgücü projeksiyon kabullerine göre Kars Kağızman İlçesi'nde; yıllar itibari ile azalan tarım(ve hayvancılık) sektöründe çalışan kişi oranı %68.8 ile yine baskın sektör olmaya devam edecek iken, hizmet sektörünün gelişerek %26.9'a , sanayisinin %2.2'ye ve buna bağlı olarak özellikle inşaat sektörü temelli olarak diğer sektörlerin payının %2.2'ye ulaşacağı kabul edilmiştir.

Plan Kararları

KAĞIZMAN					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
17114	31678	48792	25500	42000	67500

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
155.64	524.75	680.39	992.49
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Bağ-Bahçe Alanı, Jeolojik Açıdan Sakıncalı Alan ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/5000 Ölçekli N.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
391.74	432.44	824.18	1113.76
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Ağaçlandırılacak Alan, Üniversite Alanı ve Askeri Alan yer almaktadır.			

Kağızman onaylı imar planının, projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa yeterli olacağı kabul edilmiş, onaylı imar planında belirlenmiş Kentsel Yerleşik ve Kentsel Gelişme Alanı sınırları güncellenmiş; ek kentsel gelişme alanı önerilmemiştir.

Kentin güneyinde yer alan askeri alan ve merkezinde bulunan Kafkas Üniversitesi Rektörlüğü planda gösterilmiştir.

Yerleşim alanının tamamının Aras Nehri kolları ile bölündüğü ve jeolojik açıdan sakıncalı alan içerisinde kaldığı görülmektedir. Adı geçen sınırlayıcı faktörler gereği yapılaşmanın düşük yoğunlukta ve önlemli olarak sürdürülmesi gerekirken, olası taşkınlara karşı ıslah ve ağaçlandırma çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

7.2.4.5.Arpaçay

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Arpaçay İlçesi 2010 yılı şehir nüfusu 2,503 , köy nüfusu 16,419 olmak üzere toplam nüfus 20,154'tür. 2040 yılı şehir nüfusu 3,800 , köy nüfusu 20,000 olmak üzere toplam kabul nüfus 26,000 olarak belirlenmiştir.

TUİK 1990 ve 2000 sektörel dağılım verileri de dikkate alınarak oluşturulan 2040 yılı işgücü projeksiyon kabullerine göre Kars Arpaçay İlçesi'nde(beldeleri ile birlikte); yıllar itibari ile önemli bir değişim göstermeyen tarım(ve hayvancılık) sektöründe çalışan kişi oranı %84.4 ile yine baskın sektör olmaya devam edecek iken, hizmet sektörünün gelişerek %12.5'a , sanayisinin %1.6'ya ve buna bağlı olarak özellikle inşaat sektörü temelli olarak diğer sektörlerin payının %1.6'ya ulaşacağı kabul edilmiştir.

Sektörel gelişim açısından; Arpaçay İlçesi'nde tarım sektörünün öncü sektör olmaya devam edeceği ve tarım kenti karakterini devam ettireceği kabul edilmiştir.

Plan Kararları

ARPAÇAY					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
2503	16419	20154	3800	20000	26000

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
97.69	53.90	151.59	946.04
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Tarımsal Niteliği Korunacak Alan, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı, Mera, Doğal Karakteri Korunacak Alan, Akarsu, Ağaçlandırılacak Alan ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/5000 Ölçekli N.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
151.94	43.08	195.03	946.04
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Tarım Arazisi, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı, Çayır-Mera, Sanayi (Tarım ve Hayvancılığa Dayalı), Ağaçlandırılacak Alan ve diğer alanlar yer almaktadır.			

Arpaçay onaylı imar planının, projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa yeterli olacağı kabul edilmiş, onaylı imar planında belirlenmiş Kentsel Yerleşik ve Kentsel Gelişme Alanı sınırları güncellenmiş; ek kentsel gelişme alanı önerilmemiştir.

Sulu tarım arazileri ve mera alanları ile çevrili Arpaçay, güneyinde mahalleye dönüşmüş Yalıçayır köyü ile iki kopuk yerleşim alanından oluşmaktadır. Kırsal merkez karakterine sahip Arpaçay'da tarım ve hayvancılık faaliyetleri yoğun olarak yürütüldüğünden, kuzeybatıda Tarım ve Hayvancılığa Dayalı Sanayi Alanı ile Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı önerilmiştir.

7.2.4.5.1.Koçköy

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Koçköy Beldesi 2010 yılı şehir nüfusu 1,232 iken, 2040 yılı şehir nüfusu 2,200 olarak belirlenmiştir.

Plan Kararları

KOÇKÖY					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
1232	-	-	2200	-	-

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	**GELİŞME ALANI (ha)**	**ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)**	**PLANLI ALAN (ha)**
32.34	43.42	75.76	674.04
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Tarım Niteliği Korunacak Alan, Akarsu,Ağaçlandırılacak Alan, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı ve Mera ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/5000 Ölçekli N.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	**GELİŞME ALANI (ha)**	**ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)**	**PLANLI ALAN (ha)**
59.33	41.30	100.63	674.04
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Tarım Arazisi, Bölge Parkı/Büyük Kentsel Yeşil Alan, Askeri Alan, Ağaçlandırılacak Alan, Çayır-Mera, Organize Tarım/Hayvancılık Alanı yer almaktadır.			

Koçköy onaylı imar planının, projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa yeterli olacağı kabul edilmiş, onaylı imar planında belirlenmiş Kentsel Yerleşik ve Kentsel Gelişme Alanı sınırları güncellenmiş; ek kentsel gelişme alanı önerilmemiştir.

Yerleşimin içerisinden geçen Alabalık Deresi ve kollarının çevresinde ağaçlandırma çalışmalarının yapılması önerilmiş, yerleşimin doğusunda rekreatif faaliyetlere uygun Büyük Kentsel Yeşil Alan/Bölge Parkı ile Organize Tarım/ Hayvancılık Alanı planlanmıştır.

7.2.4.6.Sarıkamış

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Sarıkamış İlçesi 2010 yılı şehir nüfusu 17,860 , köy nüfusu 31,620 olmak üzere toplam nüfus 49,480'dir. 2040 yılı şehir nüfusu 26,000 , köy nüfusu 34,000 olmak üzere toplam kabul nüfus 60,000 olarak belirlenmiştir.

TUİK 1990 ve 2000 sektörel dağılım verileri de dikkate alınarak oluşturulan 2040 yılı işgücü projeksiyon kabullerine göre Kars Sarıkamış İlçesi'nde; yıllar itibari ile kısmen azalan tarım(ve hayvancılık) sektöründe çalışan kişi oranı %57.0 ile yine baskın sektör olmaya devam edecek iken, hizmet sektörünün özellikle turizm potansiyeline bağlı olarak gelişerek %40.0'a , sanayisinin %1.7'ye ve buna bağlı olarak özellikle inşaat sektörü temelli olarak diğer sektörlerin payının %1.3'e ulaşacağı kabul edilmiştir.

Sektörel gelişim açısından; Sarıkamış İlçesi'nde tarım sektörünün, hizmet sektörü ile birlikte öncü sektörler olacağı, turizm olanaklarının geliştirilerek ulusal ölçekte rekabet gücünün artacağı kabul edilmiştir.

Plan Kararları

SARIKAMIŞ					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
17860	31620	49480	26000	34000	60000

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
243.48	145.64	389.12	599.92
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Turizm Tesis Alanı, Üniversite, Askeri Alan, Ağaçlandırılacak Alan, Orman, Akarsu ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/5000 Ölçekli N.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
307.55	258.78	566.32	835.04
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Turizm Tesis Alanı, Üniversite, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı, Küçük Sanayi Sitesi, Büyük Alan Kullanımı Gerektiren Kamu Kuruluş Alanı, Askeri Alan, Ağaçlandırılacak Alan ve Orman fonksiyonları yer almaktadır.			

835.04 hektar büyüklüğündeki planlı alan içerisinde Sarıkamış Nazım İmar Planı ve Sarıkamış Turizm Merkezi Planını içermektedir. **Sarıkamış Turizm Merkezi Planı** planlı alanın 100.54 hektarlık kısmını kapsamakta iken, bunun 81.89 hektarı Turizm Tesis Alanı, 14.49 hektarı Büyük Alan Kullanımı Gerektiren Kamu Kuruluş Alanı(Orman İşletmeleri Depolama Alanı) ve 4.16 hektarı Kentsel Yerleşik Alan(Resmi Kurum)'dır.

Sarıkamış onaylı imar planının, projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa kısmen yeterli olacağı kabul edilmiş, onaylı imar planında belirlenmiş Kentsel Yerleşik ve Kentsel Gelişme Alanı sınırları güncellenmiş; doğusunda ek kentsel gelişme alanı önerilmiştir.

Sarıkamış yerleşim alanı, Askeri Alan ve Askeri Güvenlik Bölgesi ile ikiye ayrılmakta, batı kısmında yerleşik alan, doğu kısmında gelişme alanı yer almaktadır.

"Sarıkamış(Cıbıltepe) Kayak Merkezi Çevre Düzeni Planı"nda yer aldığı şekli ile Sarıkamış Belediyesinin doğu kısmı Turizm Merkezi içerisinde kalmaktadır. "Sarıkamış Turizm Merkezi Planı" ise doğu kısımdaki gelişme alanının (Erzurum Kars yolunun) güney kesiminde yer almaktadır.

Sarıkamış Onaylı İmar Planı'nın plan sınırları dışında ve fakat yerleşimin batı çeperinde yer alan yerleşim alanı kentsel yerleşik alan içerisine dahil edilmiştir. Bu noktada yerleşim batı yönünde yerleşik alan ve gelişme alanı olarak büyütülmüştür. Yerleşik Alan içerisinde onaylı imar planında belirlenmiş Küçük Sanayi Sitesi, Küçük Sanayi Sitesi olarak bu Planda gösterilmiş iken, yine onaylı planında belirlenmiş Turizm Tesis Alanı ve Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı aynı şekilde kabul edilmiştir.

Yerleşik alanın doğusunda Kars-Erzurum yolu üzerinde Sarıkamış onaylı imar planında belirlenmiş Kentsel gelişme alanının bir kısmı yerleşik alan, bir kısmı da Üniversite Alanı şeklinde plan kararı olarak yer almış, bu kentsel gelişme alanı doğu yönünde büyütülmüştür.

7.2.4.7.Selim

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Selim İlçesi 2010 yılı şehir nüfusu 4,781 , köy nüfusu 19,846 olmak üzere toplam nüfus 24,627'dir. 2040 yılı şehir nüfusu 6,500 , köy nüfusu 24,000 olmak üzere toplam kabul nüfus 30,500 olarak belirlenmiştir.

TUİK 1990 ve 2000 sektörel dağılım verileri de dikkate alınarak oluşturulan 2040 yılı işgücü projeksiyon kabullerine göre Kars Selim İlçesi'nde; yıllar itibari ile önemli ölçüde değişim göstermeyen tarım(ve hayvancılık) sektöründe çalışan kişi oranı %85.3 ile yine baskın sektör olmaya devam edecek iken, hizmet sektörünün gelişerek %12.2'ye , sanayisinin %1.3'e ve buna bağlı olarak özellikle inşaat sektörü temelli olarak diğer sektörlerin payının %1.1'e ulaşacağı kabul edilmiştir.

Sektörel gelişim açısından; Selim İlçesi'nde tarım sektörünün öncü sektör olarak gelişeceği ve tarım kenti karakterini devam ettireceği kabul edilmiştir.

Plan Kararları

SELİM					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
4781	19846	24627	6500	24000	30500

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
122.64	76.55	199.19	247.36
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Taşkın Alanı, Akarsu ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/5000 Ölçekli N.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
164.48	86.34	250.82	348.64
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Askeri Alan, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı, Ağaçlandırılacak Alan, Organize Tarım/Hayvancılık Alanı, Akarsu ve diğer alanlar yer almaktadır.			

Selim onaylı imar planının, projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa kısmen yeterli olacağı kabul edilmiş, onaylı imar planında belirlenmiş Kentsel Yerleşik ve Kentsel Gelişme Alanı sınırları güncellenmiş; güneyinde ek kentsel gelişme alanı önerilmiştir.

Yerleşim alanı kuzeyde Kars Çayı ve çevresindeki Doğal Karakteri Korunacak Alan ile sınırlanmıştır. Onaylı imar planı içerisinde, bu Doğal Karakteri Korunacak Alan içerisinde önerilmiş gelişme alanı ve diğer kullanım türleri Ağaçlandırılacak Alan olarak belirlenmiş ve gelişmenin kuzey yönünde ilerlemesi bu Plan öngörülerine göre engellenmiştir. Sarıkamış yolu üzerinde Cumhuriyet Köyü yakınına Organize Tarım/ Hayvancılık Alanı önerilmiştir.

7.2.4.8.Susuz

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Susuz İlçesi 2010 yılı şehir nüfusu 2,448 , köy nüfusu 10,004 olmak üzere toplam nüfus 12,452'dır. 2040 yılı şehir nüfusu 3,500 , köy nüfusu 12,000 olmak üzere toplam kabul nüfus 15,500 olarak belirlenmiştir.

TUİK 1990 ve 2000 sektörel dağılım verileri de dikkate alınarak oluşturulan 2040 yılı işgücü projeksiyon kabullerine göre Kars Susuz İlçesi'nde; yıllar itibari ile önemli ölçüde değişim göstermeyen tarım(ve hayvancılık) sektöründe çalışan kişi oranı %82.1 ile yine baskın sektör olmaya devam edecek iken, hizmet sektörünün gelişerek %14.7'ye , sanayisinin %1.4'e ve buna bağlı olarak özellikle inşaat sektörü temelli diğer sektörlerin payının %1.8'e ulaşacağı kabul edilmiştir.

Plan Kararları

SUSUZ					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
2448	10004	12452	3500	12000	15500

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
107.26	85.31	192.57	299.94
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Ağaçlandırılacak Alan, Tarımsal Niteliği Korunacak Alan, Akarsu, Askeri Alan ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/1000 Ölçekli U.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
149.60	78.24	227.84	358.28
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Ağaçlandırılacak Alan, Tarım Arazisi, Sanayi Alanı (Tarım ve Hayvancılığa Dayalı) , Askeri Alan ve diğer alanlar yer almaktadır.			

Susuz onaylı imar planının, projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa yeterli olacağı kabul edilmiş, onaylı imar planında belirlenmiş Kentsel Yerleşik ve Kentsel Gelişme Alanı sınırları güncellenmiştir.

Onaylı imar planında Susuz-Ardahan yönünde belirlenmiş kentsel gelişme alanının, yerleşimin gelişme eğilimi ile örtüşmediği tespit edilmiş, kentin Kars yönünde gelişmesi kabulü ile Ardahan yönünde belirlenmiş ve fakat bu planda bir kısmı kabul edilmeyen gelişme alanı kadar Kars yönünde bir kısım kentsel gelişme alanı belirlenmiştir.

Susuz onaylı imar planı sınırları içerisinde belirlenmiş Tarımsal Niteliği Korunacak Alanlar Tarım Alanı olarak korunmuş, Susuz Çayı çevresinin ıslahı ve ağaçlandırılması önerilmiştir. Onaylı imar planında gıda sanayi alanı ve bitişiğindeki mandıracılık alanı bu Plan öngörüleri kapsamında Tarım ve Hayvancılığa Dayalı Sanayi Alanı olarak belirlenmiştir.

7.3.IĞDIR

7.3.1.GELİŞME SENARYOSUNDAKİ YERİ

Iğdır İli'nin genel anlamda gelişme senaryosunda; Ticaret ve Hizmet Merkezi olarak öne çıkan, politik ve stratejik kararlara da bağlı olarak tarımsal karakterini uzmanlaşma anlamında teşviklerle daha organize yürüten, tarımsal üretimde kalite ve verimin artarak pazarlama kanallarına yoğunlaşan, uluslar arası ulaşım bağlantılarında mevcut durumun yanında proje ve diğer potansiyellerle öne çıkan ve bunu sektörel gelişimine yansıtan bir merkez niteliğinde gelişimini sürdüren gelişme kabulü ile var olacağı kararlaştırılmış ve plan kararları bu yönde belirlenmiştir.

7.3.2.IĞDIR İLİ NÜFUS VE İŞGÜCÜ KABULLERİ

Nüfus Kabulleri

Iğdır İli 2040 yılı nüfus projeksiyonu için, ilin son 30 yıl içerisindeki nüfus hareketleri incelenmiştir (Tablo 20). Bu veriler kapsamında ortalama yıllık nüfus artış hızlarının tespit edileceği yıl aralıkları belirlenmiştir.

Iğdır ili, 3 Haziran 1992 tarih ve 21247 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 3806 sayılı kanunla il statüsünü kazanmıştır. Bundan öncesinde Kars iline bağlıdır. Tablo 20'de , 1980 ve 1990 yılları için Iğdır verileri kullanılırken Kars iline bağlı bulunan Iğdır, Aralık, Tuzluca ilçeleri nüfus verileri kullanılmıştır. Karakoyunlu ise 1980 yılında henüz ilçe statüsünde olmayıp Taşburun bucağına bağlıdır. Taşburun bucağı ise Merkeze bağlıdır.

Iğdır, Planlama Bölgesi içerisinde nüfus kaybetmeyip aksine nüfus artış hızı en yüksek olan ildir. Özellikle 1980 sonrası sınır kapısın açılması ile ticaret faaliyetlerinin artması, ve bölgeye göçün başlaması ile nüfusta artış görülmüştür.1990 yılından sonra artış, bu kadar fazla olmamakla beraber devam etmiştir.

Taşburun Bucağı, 1980 yılında henüz Merkeze bağlı bir bucakken, 1992 yılında Karakoyunlu ilçesine bağlanmıştır. Nüfus hareketlerindeki değişikliğin sebebi budur.

Tablo 20: Iğdır ili 1980-1990-2000-2010 Nüfus Hareketleri

	1880			1990				2000				2010			
IĞDIR	**ŞEHİR NÜFUSU**	**KÖY NÜFUSU**	**TOPLAM**	**ŞEHİR NÜFUSU**	**KÖY NÜFUSU**	**TOPLAM**	**NÜFUS ARTIŞ HIZI (%)**	**ŞEHİR NÜFUSU**	**KÖY NÜFUSU**	**TOPLAM**	**NÜFUS ARTIŞ HIZI (%)**	**ŞEHİR NÜFUSU**	**KÖY NÜFUSU**	**TOPLAM**	**NÜFUS ARTIŞ HIZI (%)**
MERKEZ*	24,352	44,163	**91,847**	35,858	51,179	**99,842**	0.87	59,880	30,969	**102,921**	0.31	77,912	31,885	**123,570**	2.2
MELEKLİ (B)	3,476			3,563			0.25	4,103			1.52	3,738			-0.9
HOŞHABER (B)	1,291			1,484			1.49	2,498			6.83	2,738			1.0
HALFETİ (B)	2,374			3,648			5.37	5,471			5.00	7,297			3.3
ARALIK	3,762	12,520	**16,282**	4,201	13,782	**17,983**	1.04	8,115	13,632	**21,747**	2.09	6,201	15,609	**21,810**	0.03
KARAKOYUNLU		2,231		4,110				4,760	13,525	**21,103**	41.35	2,478	9,656	**14,042**	-3.7
TAŞBURUN (B)	2,372	11,588		2,572	13,854	16,426	0.84	2,818				1,908			-3.2
TUZLUCA	6,911	26,386	**33,297**	7,698	21,188	**28,886**	-1.32	8,827	17,127	**25,954**	-1.02	8,959	16,037	**24,996**	-0.4
TOPLAM**	**44,538**	**96,888**	**141,426**	**63,134**	**100,003**	**163,137**	1.54	**96,472**	**75,253**	**171,725**	0.53	**111231**	**73187**	**184,418**	0.8

Kaynak: TUIK, www.tuik.gov.tr

*Merkez nüfusu 1980 ve 1990 yılları için Kars'a bağlı Iğdır ilçesinin nüfusudur. Merkezin toplam nüfusu, Melekli, Hoşhaber, Halfeti, Karakoyunlu ve Taşburun köylerinin nüfus toplamından oluşmaktadır.

-2000 yılından sonrası için; Merkezin Toplam Nüfusu kendisine bağlı olan Halfeli, Melekli ve Hoşhaber Belde Belediyelerinin Nüfusunu da içermektedir.

**Karakoyunlu, 1972 yılından sonra Taşburun bucağına bağlı bir belediye olmuştur. 1992 yılında 3806 sayılı kanunla ilçe statüsü kazanarak Iğdır iline bağlanmıştır. Bu sebepten dolayı 1990-2000 yılları arasındaki artış oranı dikkate alınmayacaktır. 2000 yılından sonraki Karakoyunlu ilçesinin toplam Nüfusu kendisine bağlı olan Taşburun Beldesinin şehir nüfusunu da içermektedir.

***1980 ve 1990 yılında henüz il olmamış Iğdır'ın tüm toplam nüfusu o yıllarda Kars'a bağlı olan ilçelerinin nüfusu alınarak çıkarılmıştır.

Tablo 21: Iğdır ili 2040 Yılı Nüfus Projeksiyonu

IĞDIR	2010 NÜFUSU			2040 KABUL NÜFUS		
	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	TOPLAM NÜFUS	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	TOPLAM NÜFUS
MERKEZ*	77,912	31,885	123,570	**142,000**	**29,000**	**195,000**
MELEKLİ (B)	3,738			6,500		
HOŞHABER (B)	2,738			4,500		
HALFETİ (B)	7,297			13,000		
ARALIK	6,201	15,609	21,810	**12,000**	**19,000**	**31,000**
KARAKOYUNLU	2,478	9,656	14,042	**4,500**	**13,000**	**17,500**
TAŞBURUN (B)	1,908			3,500		
TUZLUCA	8,959	16,037	24,996	**14,000**	**18,000**	**32,000**
TOPLAM**	111,231	73187	184,418	200,000	79,000	**279,000**

Kaynak: Kent Yapı Planlama Ltd. Şti. bünyesinde hazırlanmıştır.

Toplam Nüfus: İlçe merkezleri ve köy nüfuslarından oluşmaktadır. Merkez'in toplam Nüfusu kendisine bağlı olan Melekli, Hoşhaber ve Halfeti Beldelerinin nüfuslarını, Karakoyunlu ilçesinin toplam nüfusu ise kendisine bağlı olan Taşburun Beldesinin Nüfusunu içermektedir.

-1992 sonrası sınır değişikliklerinin gerçekleştiği Iğdır İli nin Nüfus Projeksiyonlarının en doğru sonuçları vermesi için , ilçeleri toplam Nüfus Projeksiyon sonuçları için 2000-2010 yıl aralıkları kullanılmıştır. Ancak Aralık ve Taşburun ilçeleri için 1980-2010 yıl aralıkları kullanılmıştır.

-İlçelerin şehir nüfusları sonuçları için ise, Merkez , Aralık ve Karakoyunlu illerine yönelik 2000-2010 yılları arası nüfus verileri kullanılmıştır.

Iğdır ilinin geçmiş yıllardaki nüfus artış oranları oldukça yüksek olduğu için Projeksiyon sonuçları da, orantılı bir şekilde yüksek çıkmıştır. Iğdır'ın ilk sınır kapısı açıldıktan sonra böyle bir nüfus artışı yaşamış olduğu ve artık bundan sonra böyle büyük bir artış yaşamayacağı göz önünde bulundurularak, , 2040 yılı Kabul Nüfusu için genel olarak projeksiyon yöntemlerinden daha düşük sonuçlar çıkmıştır. . Artışın çok yüksek olmamakla beraber yine de yaşanacağı göz önünde bulundurulursa nüfusu etkileyecek diğer faktörler şöyle sıralanabilir;

- Üç ülkeye sınır konumu ve sınır kapılarının ekonomik faaliyetlere katkı potansiyeli,
- Kentleşme oranında görülen sürekli artış,
- Iğdır havaalanı projesi,
- Kars-Benliahmet-Aralık-Dilucu demiryolu projesi,

- Taşımacılık sektöründeki gelişme potansiyeli,
- Iğdır merkezdeki Üniversitenin varlığı ve gelişim içerisinde olması,
- Iğdır'ın, meyve ve sebze üretiminde planlama bölgesi tamamının %75'ini oluşturması,

Tüm bu faktörler ve ilin normal gelişimi göz önünde bulundurularak 2040 yılı Kabul Nüfusları oluşturulmuştur. İlin Merkez ilçesi Şehir Nüfusunun yaklaşık 142.000 kişi olacağı ve ilçeye bağlı diğer belde belediyesi nüfusları ile bunun 166.000 kişiye ulaşacağı, köy nüfusunun çok artmayıp ilçe toplam nüfusunun 195.000 civarı olacağı öngörülmüştür.

Tüm ilin toplam şehir nüfusuna bakıldığında, lineer artış yöntemi ile 178.000, üssel yöntem ile 207.000 ve iller bankası yöntemine göre 236.000 çıkan sonuçların genel ortalama değeri alınmış ve yaklaşık 200.000 kişilik bir sonuç elde edilmiştir. Toplam il nüfusunun da 279.000 olacağı kabul görüleceği düşünülürse 2010 yılı %60 olan ildeki kentleşme oranının %71,7'e çıkarılması hedeflenmektedir.

İşgücü Kabulleri

Iğdır ilinin sektörel projeksiyonları hazırlanırken öncelikle TUIK in 1990-2000 yılları Genel Sayım Sonuçlarına göre belirlenen iktisadi faaliyet kollarının (tarım-sanayi-hizmet-diğer) il ve ilçelere göre dağılımları incelenmiştir.

Tablo 22'de Iğdır ili ilçelerinde 1990 ve 2000 yıllarında ana sektörlerde çalışan kadın, erkek ve toplam nüfusları verilmiştir.

Tablonun incelenmesi sonucu Iğdır'ın 1990 ve 2000 yılı sektörlerin oranları çıkarılmış ve 2040 yılı sektörel dağılım oranlarının bulunması için "Demografik Yapı" başlığı altında hazırlanan Nüfus Projeksiyonları ile bağlantılı olarak 3 farklı yöntem kullanılmıştır. (lineer, Üstel ve İller Bankası Yöntemi). Nüfus projeksiyonları sonuçlarında kabul edilen 2040 yılı nüfusuna göre ve aynı zamanda 3 farklı yöntemle çıkan oranlar göz önünde bulundurularak 2040 yılı için Kabul sektörel dağılım oranları belirlenmiştir.

Buna göre 2000 yılında Iğdır ilinde tüm sektörlerde çalışan sayısı 64.192 kişiyken, 2040 yılında bu sayı yaklaşık 150,030 kişiye çıkacaktır. Rakamlardaki bu yüksek artış, Iğdır'da hane halkı büyüklüğünün bölge ortalaması üstünde olduğu ve hedeflerde bu sonuçların iyileştirilerek, projeksiyon nüfusunu oluşturan yaş gruplarında çalışan sınıfın (15-65 yaş arası yaş grubu) oranının artırılmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 22: Iğdır İli Sektörel Dağılımı (1990-2000)

ANA SEKTÖRLERE DAĞILIM																										
1990																										
Yerleşim	TARIM						SANAYİ						HİZMET						DİĞER						TOPLAM		
	Kişi			Yüzde			Kişi			Yüzde			Kişi			Yüzde			Kişi			Yüzde			Kişi		
	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K
MERKEZ	33451	15955	17496	81.4	70.3	95.2	775	540	235	1.9	2.4	1.3	5791	5170	621	14.1	22.8	3.4	1058	1036	22	2.6	4.6	0.1	41075	22701	18374
ARALIK	7025	3196	3829	79.9	66.0	96.9	112	36	76	1.3	0.7	1.9	1485	1439	46	16.9	29.7	1.2	170	169	1	1.9	3.5	0.0	8792	4840	3952
TUZLUCA	10707	4674	6033	82.3	68.7	97.1	214	129	85	1.6	1.9	1.4	1851	1767	84	14.2	26.0	1.4	245	234	11	1.9	3.4	0.2	13017	6804	6213
İL BÜTÜNÜ	51183	23825	27358	81.4	69.4	95.9	1101	705	396	1.8	2.1	1.4	9127	8376	751	14.5	24.4	2.6	1473	1439	34	2.3	4.2	0.1	62884	34345	28539
2000																										
Yerleşim	TARIM						SANAYİ						HİZMET						DİĞER						TOPLAM		
	Kişi			Yüzde			Kişi			Yüzde			Kişi			Yüzde			Kişi			Yüzde			Kişi		
	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K
MERKEZ	21183	9323	11860	62.5	45.1	89.5	809	775	34	2.4	3.8	0.3	10382	9037	1345	30.6	43.7	10.2	1543	1531	12	4.5	7.4	0.1	33917	20666	13251
ARALIK	7046	3127	3919	70.5	52.6	97.0	64	56	8	0.6	0.9	0.2	2736	2621	115	27.4	44.1	2.8	145	145	0	1.5	2.4	0.0	9991	5949	4042
KARAKOYUNLU	7214	3474	3740	79.5	67.8	94.6	201	136	65	2.2	2.7	1.6	1412	1265	147	15.6	24.7	3.7	249	248	1	2.7	4.8	0.0	9076	5123	3953
TUZLUCA	8446	3581	4865	75.4	57.6	97.5	204	188	16	1.8	3.0	0.3	2244	2135	109	20.0	34.3	2.2	314	314	0	2.8	5.0	0.0	11208	6218	4990
İL BÜTÜNÜ	43889	19505	24384	68.4	51.4	92.9	1278	1155	123	2.0	3.0	0.5	16774	15058	1716	26.1	39.7	6.5	2251	2238	13	3.5	5.9	0.0	64192	37956	26236

Kaynak: TUIK, Genel Sayım Sonuçları, 1990-2000

NOT: Karakoyunlu İlçesi 1990 yılında henüz ilçe statüsünde olmadığı için tabloda 1990 verisi görülmemektedir.

Tablo 23: Iğdır İli ilçelere Göre Sektörel Dağılım Projeksiyonu

IĞDIR	1990				2000				2040			
YERLESİM	TARIM	SANAYİ	HİZMET	DİĞER	TARIM	SANAYİ	HİZMET	DİĞER	TARIM	SANAYİ	HİZMET	DİĞER
MERKEZ	81.4	1.9	14.1	2.6	62.5	2.4	30.6	4.5	49.1	5.7	40.5	4.7
ARALIK	79.9	1.3	16.9	1.9	70.5	0.6	27.4	1.5	66.3	2.0	30.9	0.9
KARAKOYUNLU					79.5	2.2	15.6	2.7	81.2	2.2	15.2	1.4
TUZLUCA	82.3	1.6	14.2	1.9	75.4	1.8	20.0	2.8	73.3	1.9	22.2	2.5
İL BÜTÜNÜ	81.4	1.8	14.5	2.3	68.4	2.0	26.1	3.5	57.1	4.5	34.7	3.7

Iğdır ilinin, 1980-2010 yılları arası nüfus hareketleri incelendiğinde, sürekli bir artış göstermiş olduğu ve bölgede en yüksek nüfus artış hızına sahip il konumunda bulunduğu gözlemlenmiştir. Bunun ana sebeplerinden biri de, 3 ayrı ülke ile sınır kapısının bulunması ve sınır ticaretinin artarak burada bir cazibe merkezi yaratmasıdır. İlin tüm bu gelişimi ve konumu göz önünde bulundurularak Iğdır için 2040 yılında özellikle hizmetler sektörünün geliştirilmesi düşünülmüş olup, geliştirilen ulaşım şartlarıyla bu bölgede ulusal ve uluslararası bağlantıları sağlayacak lojistik merkezi yaratılması planlanmaktadır.

Verimli Iğdır Ovası ve özel iklimsel özellikleri nedeniyle sebze ve meyve yetiştiriciliğinde bölgenin %75'ini oluşturan Iğdır'da tarımsal faaliyetlerin bu yönde geliştirileceği ve tarımsal sanayinin de aynı oranla artış göstereceği de ulaşılan sonuçlardandır.

Iğdır ilinde 2000 yılında % 68,4 ile baskın sektör olan tarım sektörü, 2040 yılında da il genelinde ana sektör olmaya devam etmekle birlikte bu sektörde çalışan oranı % 57,1'e düşmesi planlanmaktadır. 2000 ve 2040 yılı Iğdır ilçelerinin sektörel dağılımları incelendiğinde, 2000 yılında tamamında baskın olan tarım sektörü oranı, 2040 yılında azalacak ancak yine de tüm ilçelerde en büyük orana sahip olmaya devam edecektir. Tarım sektöründe azalan oranın yerini özellikle hizmet sektörü dolduracaktır.

Merkez ilçe tarım sektörünün %50'nin altında olduğu tek ilçedir. Projeksiyonlar sonucu, 2040 yılı için Merkez ilçede, kentleşme oranındaki artış, ulaşım şartlarının iyileştirilmesi, ticaret aktivitelerinin yoğunlaştırılması, üniversite varlığı, sağlık ve eğitim şartlarının geliştirilmesi gibi faktörler de göz önünde bulundurularak Hizmet sektöründe belirgin bir artış yaşanacağı ayrıca tarımsal üretim odaklı sanayi sektöründeki gelişmeleri ile sanayi sektöründe artış yaşanacağı sonucuna varılmıştır.

7.3.3.İÇMESUYU VE KATI ATIK PROJEKSİYONLARI

İçmesuyu ve Arıtma Tesisleri

Şehrin içme suyu sondajla temin edilen ve depolanarak günün belirli saatlerinde şehir şebeke sistemine veren bir yapıyla işletilmektedir. İçme suyu ihtiyacı halen kullanılmakta olan toplam 4 Adet derin kuyudan (Q=175 lt/sn) karşılamaktadır.

DSİ'nin 2008-2012 yılları için hazırlamış olduğu "81 İl Merkezinin İçme, Kullanma ve Sanayi Suyu Temini Eylem Planı" na göre ; Iğdır Merkezinin 2007 yılı nüfusu 75,920 kişi ve bu nüfusa göre şehrin içmesuyu ihtiyacı 6,78 milyon m3/yıl (kişi başı 89,30 m^3 /yıl) olup, mevcut kaynaklar toplamı 8,20 milyon m3/yıl dır. Halihazırda şehre derin kuyulardan su temin edilmektedir.Yapılan nüfus ve su ihtiyacı tahminlerine göre mevcut kaynaklar ile şehrin 2015 yılına kadar olan içmesuyu ihtiyacı karşılanmaktadır. Bu oranlarla Iğdır ilinin tamamının 2010 yılı içme suyu ihtiyacı ve 2040 yılı içme suyu ihtiyacı projeksiyonu hazırlanmıştır.

Tablo 24: Iğdır İli İçme Suyu Projeksiyonu

IĞDIR	2010 YILI NÜFUSU (kişi)	MEVCUT SU İHTİYACI (hm^3/yıl)	2040 YILI PROJEKSİYON NÜFUSU (kişi)	2040 YILI SU İHTİYACI (hm^3/yıl)
MERKEZ	123,570	11.03	195,000	17.41
MELEKLİ (B)	3,738	0.33	6,500	0.58
HOŞHABER (B)	2,738	0.24	4,500	0.40
HALFETİ (B)	7,297	0.65	13,000	1.16
ARALIK	21,810	1.95	31,000	2.77
KARAKOYUNLU	12,134	1.08	17,500	1.56
TAŞBURUN (B)	1,908	0.17	3,500	0.31
TUZLUCA	24,996	2.23	32,000	2.86
TOPLAM	184,418	16.47	279,000	24.91

Katı Atık

İlde katı atık toplama ve depolama genel anlamda yapılmaktadır. Bölge içerisinde üretilen evsel katı atıklar, konteynırlarda biriktirilerek toplama işlemleri belediyelere ait sıkıştırmalı ve asansörlü tip araçlarla toplanarak hiçbir işleme tabi tutulmadan çöp toplama sahalarına dökülmektedir. Atıklar Belediye tarafından herhangi bir noktada biriktirilmeden doğrudan çöp depolama alanına iletildiğinden transfer istasyonlarına gereksinim duyulmamıştır.

İlde merkeze ait olmak üzere bir adet düzensiz çöp depolama alanı mevcuttur. Düzensiz çöp depolama alanı şehir merkezinin güneydoğusundadır. Toplam depolama

230.000 m2'lik bir yeri kaplamaktadır. Düzensiz çöp depolama alanına dökülen atıkların türü evsel, tıbbi ve çok az organize sanayi şeklindedir. Miktarı hakkında kesin bir araştırma yapılmamakla beraber günlük 80-90 ton civarında katı atık depolanmaktadır.

Çevre ve Orman Bakanlığı'nın 2008-2012 yılları için hazırlamış olduğu Atık Yönetimi Eylem Planı'na göre belirlenen ildeki toplam atık miktarı 49,390 ton/yıl, kişi başına düşen atık miktarı ise 0,80 kg/kişi-gündür. Bu hesaplamalara göre ilin 2010 yılı nüfusu ve 2040 yılı projeksiyon nüfusuna göre belirlenen toplam katı atık miktarı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 25: Iğdır ili Katı Atık Projeksiyonu

	2010		2040	
IĞDIR	**2010 YILI NÜFUSU (kişi)**	**TOPLAM KATI ATIK MİKTARI(ton/yıl)**	**2040 YILI PROJEKSİYON NÜFUSU (kişi)**	**2040 YILI - TAHMİNİ KATI ATIK MİKTARI(ton/yıl)**
MERKEZ	123,570	36,082	195,000	56,940
MELEKLİ (B)	3,738	1,091	6,500	1,898
HOŞHABER (B)	2,738	799	4,500	1,314
HALFETİ (B)	7,297	2,131	13,000	3,796
ARALIK	21,810	6,369	31,000	9,052
KARAKOYUNLU	12,134	3,543	17,500	5,110
TAŞBURUN (B)	1,908	557	3,500	1,022
TUZLUCA	24,996	7,299	32,000	9,344
TOPLAM	184,418	53,850	279,000	81,468

7.3.4.YERLEŞMELERE AİT DEĞERLENDİRME VE KARARLAR

7.3.4.1.Merkez İlçe

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Iğdır Merkez İlçesi 2010 yılı şehir nüfusu 77,912 , köy nüfusu 31,885 olmak üzere toplam nüfus 123,570'tir. 2040 yılı şehir nüfusu 142,000 , köy nüfusu 29,000 olmak üzere toplam kabul nüfus 195,000 olarak belirlenmiştir.

TUİK 1990 ve 2000 sektörel dağılım verileri de dikkate alınarak oluşturulan 2040 yılı işgücü projeksiyon kabullerine göre Iğdır Merkez İlçe'de(beldeleri ile birlikte); yıllar itibari ile azalan tarım(ve hayvancılık) sektöründe çalışan kişi oranı %49.10 ile yine baskın sektörlerden birisi olmaya devam edecek iken, özellikle ticaret-turizm sektörü ve tarım ile hayvancılığa dayalı sanayi kollarında, havaalanı ve demiryolu projeleri ile de gelişimin sağlanacağı, dolayısı ile hizmet sektörünün ön plana çıkacağı kabul edilmiştir. Sanayi sektöründeki oranın artarak %5.7 ye ulaşacağı, hizmet sektörünün planlama Kentsel Hizmet

Merkezlerinden biri olması sebebine uygun olarak %40.5'e ve buna bağlı olarak özellikle inşaat sektörü temelli olarak diğer sektörlerin payının %4.7'ye ulaşacağı kabul edilmiştir.

Plan Kararları

IĞDIR - MERKEZ					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
77912	31885	123570	142000	29000	195000

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
865.85	691.15	1557.00	1984.58
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Ağaçlandırılacak Alan, Küçük Sanayi Sitesi, Askeri Alan, Akarsu ve diğer kullanımlar yer almaktadır.			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
1611.19	1161.77	2772.96	5530.78
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Ağaçlandırılacak Alan, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı, Küçük Sanayi Sitesi, Turizm Tesis Alanı, Temalı Park/Fuar Alanı, Büyük Alan Kullanımı Gerektiren Alanlar, Bölge Parkı/Büyük Kentsel Yeşil Alan, Organize Tarım/Hayvancılık Alanı, Askeri Alan ve diğer alanlar yer almaktadır.			

Iğdır Merkez yerleşme alanının ışınsal olarak yayılma gösterdiği, onaylı imar planı çeperlerinde kentsel alana dönüşmüş alanların olduğu belirlenmiştir. Iğdır Merkez yerleşiminde bu anlamda gelişme kontrolünün sağlanması zorunludur. Bu sebeple plan kararlarında onaylı plan, uydu görüntüleri ve çevre düzeni planı plan verileri bir arada değerlendirilerek Iğdır kentsel yerleşme alanı belirlenmiş böylelikle Iğdır Merkez yerleşim alanı yayılma sınırı tespit edilmiştir.

Iğdır Merkez onaylı imar planının projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa yeterli olmayacağı ortada iken, kentin yağ lekesi modeli ile büyüme eğiliminin kontrol edilmesi, hızla artan nüfusunu, gelişme eğilimlerini ve potansiyellerini de dikkate alarak yeni gelişme alanlarının önerilmesi gerekmektedir. Melekli, Halfeli ve Hoşhaber Beldeleri ile çok yönlü

ekonomik ilişkileri bulunan Iğdır Merkez yerleşim alanının, bu beldeler ile ilişkilerinin anlamlandırılması oldukça önemlidir. Uluslar arası E yolları üzerinde bulunan, bölgenin en önemli ve etkin sınır kapılarından birinin bulunduğu ve benzer gelişme eğilimi gösteren Ağrı İli Doğubeyazıt İlçesi ile yakınlığı, bir tarım kenti olan Iğdır Merkez'in bu vasfını ticaret, sanayi ve hizmet sektörleri ile destekleme eğilimi söz konusudur. Bunların yanında kontrolsüz büyüme, Iğdır'ın sahip olduğu çok değerli tarım arazilerini tahrip etmekte ve bir kent olarak özellikle teknik-sosyal altyapı eksikliklerine neden olmaktadır. Tüm bu potansiyel ve tehditler dikkate alınarak kentin gelişimi güney-batı (Hoşhaber ve Halfeli beldeleri) yönünde ve güney (Doğubeyazıt) yönünde gelişme alanları oluşturulmuş iken, halihazırda bu gelişme alanları kentin büyüme yönleridir.

Plan öngörüleri olarak Merkez yerleşiminin beldeleri ile ulaşım ağları tanımlanmış ve sadeleştirilmiştir. Bu öngörüde Iğdır havaalanı da dikkate alınmıştır. Merkez yerleşimin güney batısında D080 Erzurum-Iğdır yoluna askı niteliğinde, hem kentsel yerleşimi sınırlayıcı bir eşik olarak hem de havaalanı ve demiryolu proje güzergahı dikkate alınarak 2. Derece karayolu bağlantısı önerilmiştir. Bu bağlantının üzerinde Fuar Alanı, Turizm Tesis Alanı önerilmiştir. Bunların dışında kuzeydeki köy yerleşmelerine de yakın konumda Yaycı Köyü yakınına Organize Tarım/ Hayvancılık Alanı önerilmiştir.

Alikamerli ve Hakveyis mahalleleri kentsel alan ile bütünleştirilmiş iken, yerleşme alanının doğusunda yer alan ve merkez ile fiziksel bütünleşmenin mümkün olamayacağı(Merkez yerleşme alanı ve Hanago mahallesi tarım ve sulama alanları ile birbirinden net olarak ayrılmaktadır) Hanago mahallesinin kentsel yerleşik ve gelişme alanları belirlenmiş, ulaşım bağlantısı korunmuştur.

7.3.4.1.1.Halfeli

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Halfeli Beldesi 2010 yılı şehir nüfusu 7,297 iken, 2040 yılı şehir nüfusu 13,000 olarak belirlenmiştir.

Plan Kararları

HALFELİ					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
7297	-	-	13000	-	-

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
51.62	67.09	118.71	284.87
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Tarım Niteliği Korunacak Alan ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/5000 Ölçekli N.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
103.12	77.16	180.28	284.87
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı ve diğer alanlar yer almaktadır.			

Halfeli onaylı imar planının, kentsel yerleşimin ışınsal büyümesi yönünde tarif yapan bir plan iken, projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa yeterli olmayacağı tespit edilmiş, onaylı imar planında belirlenmiş Kentsel Yerleşik ve Kentsel Gelişme Alanı sınırları güncellenerek, ışınsal büyümenin engellenmesi, kentsel gelişme alanlarının bu niteliğine uygun olarak net alan tarifleri ile yapılması uygun bulunmuş, gelişme yönü Iğdır Merkez'e doğru güney-doğu yönünde planlanmıştır.

7.3.4.1.2.Hoşhaber

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Hoşhaber Beldesi 2010 yılı şehir nüfusu 2,738 iken, 2040 yılı şehir nüfusu 4,500 olarak belirlenmiştir.

Plan Kararları

HOŞHABER					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
2738	-	-	4500	-	-

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
61.67	31.58	93.25	209.48
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Ağaçlandırılacak Alanı, Besi Alanı ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/5000 Ölçekli N.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
71.10	51.34	122.44	217.06
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Ağaçlandırılacak Alan ve Organize Tarım/Hayvancılık Alanı fonksiyonları yer almaktadır.			

Hoşhaber Beldesi onaylı imar planının projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa yeterli olacağı kabul edilmiş iken, ek gelişme alanları da önerilmiştir. Onaylı imar planında besi alanı olarak tanımlanmış alan Organize Tarım/ Hayvancılık Alanı olarak belirlenmiştir.

7.3.4.1.3.Melekli

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Melekli Beldesi 2010 yılı şehir nüfusu 3,738 iken , 2040 yılı şehir nüfusu 6,500 olarak belirlenmiştir.

Plan Kararları

MELEKLİ					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
3738	-	-	6500	-	-

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
73.66	179.84	253.50	645.07
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Tarım Niteliği Korunacak Alan, Sulama Alanı ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/5000 Ölçekli N.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
87.79	194.67	282.46	645.07
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı ve Tarım Arazisi yer almaktadır.			

Melekli onaylı imar planının, projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa yeterli olacağı kabul edilmiş, onaylı imar planında belirlenmiş Kentsel Yerleşik ve Kentsel Gelişme Alanı sınırları güncellenmiştir.

7.3.4.2.Aralık

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Aralık İlçesi 2010 yılı şehir nüfusu 6,201 , köy nüfusu 15,609 olmak üzere toplam nüfus 21,810'dur. 2040 yılı şehir nüfusu 12,000 , köy nüfusu 19,000 olmak üzere toplam kabul nüfus 31,000 olarak belirlenmiştir.

TUİK 1990 ve 2000 sektörel dağılım verileri de dikkate alınarak oluşturulan 2040 yılı işgücü projeksiyon kabullerine göre Iğdır Aralık İlçesi'nde; yıllar itibari ile azalan tarım(ve hayvancılık) sektöründe çalışan kişi oranı %66.3 ile yine baskın sektör olmaya devam edecek iken, özellikle sınır ticareti bazında hizmet sektörünün gelişerek %30.9'a , sanayisinin %2.0'a ve buna bağlı olarak özellikle inşaat sektörü temelli olarak diğer sektörlerin payının %0.9'a ulaşacağı kabul edilmiştir.

Sektörel gelişim açısından; Aralık İlçesi'nde tarım sektörünün öncü sektör olmaya devam edeceği, stratejik konumu ve yatırımlar gereği hizmet sektörünün sanayi ile birlikte hızla ön plana çıkacağı kabul edilmiştir.

Plan Kararları

ARALIK					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
6201	15609	21810	12000	19000	31000

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
69.83	137.55	207.38	2158.83
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Turizm Tesis Alanı, Ağaçlandırılacak Alan, Askeri Alan ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/5000 Ölçekli N.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
112.39	162.74	275.12	2158.83
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Büyük Alan Kullanımı Gerektiren Kamu Kuruluş Alanı, Çayır-Mera, Tarım Arazisi, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı, Ağaçlandırılacak Alan ve Askeri Alan yer almaktadır.			

Aralık onaylı imar planının, projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa yeterli olacağı kabul edilmiş, onaylı imar planında belirlenmiş Kentsel Yerleşik ve Kentsel Gelişme Alanı sınırları güncellenmiştir.

Dilucu yolu üzerinde Sanayi Alanı önerilmiş, onaylı imar planında belirlenmiş kullanım türleri dikkate alınarak, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı ve Büyük Alan Kullanımı Gerektiren Kamu Kuruluş Alanı belirlenmiştir.

7.3.4.3.Tuzluca

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Tuzluca İlçesi 2010 yılı şehir nüfusu 8,959 , köy nüfusu 16,037 olmak üzere toplam nüfus 24,996'dır. 2040 yılı şehir nüfusu 14,000 , köy nüfusu 18,000 olmak üzere toplam kabul nüfus 32,000 olarak belirlenmiştir.

TUİK 1990 ve 2000 sektörel dağılım verileri de dikkate alınarak oluşturulan 2040 yılı işgücü projeksiyon kabullerine göre Iğdır Tuzluca İlçesi'nde; yıllar itibari ile kısmen azalan tarım(ve hayvancılık) sektöründe çalışan kişi oranı %73.3 ile yine baskın sektör olmaya devam edecek iken, hizmet sektörünün gelişerek %22.2'ye , sanayisinin %1.9'a ve buna bağlı olarak özellikle inşaat sektörü temelli olarak diğer sektörlerin payının %2.5'e ulaşacağı kabul edilmiştir.

Sektörel gelişim açısından; Tuzluca İlçesi'nde tarım sektörünün öncü sektör olarak devam edeceği ve yöreye özgü sağlık turizmi ve tuz çıkarım/işleme sanayinin gelişmesi ile, hizmet sektörünün sanayi ile birlikte hızla ön plana çıkacağı kabul edilmiştir.

Plan Kararları

TUZLUCA					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
8959	16037	24996	14000	18000	32000

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
124.58	87.67	212.25	395.95
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Ağaçlandırılacak Alan, Tarım Niteliği Korunacak Alan, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı, Akarsu ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/1000 Ölçekli U.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
182.04	115.13	297.17	433.56
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Ağaçlandırılacak Alan, Askeri Alan, Sanayi Alanı , Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı ve diğer alanlar yer almaktadır.			

Tuzluca onaylı imar planının, projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa yeterli olacağı kabul edilmiş, onaylı imar planında belirlenmiş Kentsel Yerleşik ve Kentsel Gelişme Alanı sınırları güncellenmiştir. Sanayi alanı ile konut dışı kentsel çalışma alanları plana aktarılmıştır.

7.3.4.4.Karakoyunlu

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Karakoyunlu İlçesi 2010 yılı şehir nüfusu 2,478 , köy nüfusu 9,656 olmak üzere toplam nüfus 21,810'dur. 2040 yılı şehir nüfusu 4,500 , köy nüfusu 13,000 olmak üzere toplam kabul nüfus 21,000 olarak belirlenmiştir.

TUİK 1990 ve 2000 sektörel dağılım verileri de dikkate alınarak oluşturulan 2040 yılı işgücü projeksiyon kabullerine göre Iğdır Karakoyunlu İlçesi'nde(beldesi ile birlikte); yıllar itibari ile önemli değişim göstermeyen tarım(ve hayvancılık) sektöründe çalışan kişi oranı %81.2 ile yine baskın sektör olmaya devam edecek iken, hizmet sektörünün gelişerek %15.2'ye , sanayisinin %2.2'ye ve buna bağlı olarak özellikle inşaat sektörü temelli olarak diğer sektörlerin payının %1.4'e ulaşacağı kabul edilmiştir.

Plan Kararları

KARAKOYUNLU					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
2478	9656	14042	4500	13000	21000

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
36.99	29.15	66.13	80.54
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/1000 Ölçekli U.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM(ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
59.46	28.61	88.07	115.57
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı ve diğer alanlar yer almaktadır.			

Karakoyunlu onaylı imar planının, projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa yeterli olacağı kabul edilmiş, onaylı imar planında belirlenmiş Kentsel Yerleşik ve Kentsel Gelişme Alanı sınırları güncellenmiştir. Iğdır-Aralık yolu üzerindeki konut dışı kentsel çalışma alanı planda gösterilmiştir.

7.3.4.4.1.Taşburun

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Taşburun Beldesi 2010 yılı şehir nüfusu 1,908 iken , 2040 yılı şehir nüfusu 3,500 olarak belirlenmiştir.

Plan Kararları

TAŞBURUN					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
1908			3500		

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
32.85	106.73	139.58	399.34
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Tarım Niteliği Korunacak Alan ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/5000 Ölçekli N.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
84.21	51.33	135.53	408.68
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Bölge Parkı/Büyük Kentsel Yeşil Alan, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı, Kayalık-Taşlık Alan ve diğer alanlar yer almaktadır.			

Taşburun onaylı imar planında belirlenmiş kentsel gelişme alanlarının projeksiyon dönemi içerisinde yerleşme için kısmen fazla olacağı, yerleşimin batısında onaylı planında kentsel gelişme alanı olarak belirlenmiş alanın, Ağrı Dağı eteklerinden bu alana dek uzanan kayalık taşlık alanların devamı şeklinde yerleşimin iç kesimlerine uzandığı tespit edildiğinden, bu alanın Büyük Kentsel Yeşil Alan ve kayalık-taşlık alan olarak belirlenmesi uygun görülmüştür.

7.4.AĞRI

7.4.1.GELİŞME SENARYOSUNDAKİ YERİ

Ağrı İli'nin genel anlamda gelişme senaryosunda; Kentsel Hizmet Merkezi olarak öne çıkan, politik ve stratejik kararlara da bağlı olarak tarımsal karakterini uzmanlaşma anlamında teşviklerle daha organize yürüten, tarımsal üretimde kalite ve verimin artarak işleme ve pazarlama kanallarına yoğunlaşan, bu anlamda özellikle tarım ve hayvancılığa dayalı sanayisi gelişmiş, uluslar arası ulaşım bağlantılarında mevcut durumun yanında proje ve diğer potansiyellerle öne çıkan ve bunu sektörel gelişimine yansıtan, aynı zamanda yurtiçi önemli komşu iller ile ilişkisi kuvvetli bir merkez şeklindeki gelişme kabulü ile var olacağı kararlaştırılmış ve plan kararları bu yönde belirlenmiştir.

7.4.2.AĞRI İLİ NÜFUS VE İŞGÜCÜ KABULLERİ

Nüfus Kabulleri

Ağrı İli 2040 yılı nüfus projeksiyonu için, ilin son 30 yıl içerisindeki nüfus hareketleri incelenmiştir (Tablo 27). Bu veriler kapsamında ortalama yıllık nüfus artış hızlarının tespit edileceği yıl aralıkları belirlenmiştir.

Tablo 27 incelendiğinde Ağrı'nın da Iğdır gibi 1980 sonrasında sürekli bir nüfus artışı içerisinde olduğu görülmektedir. Bunun en büyük sebebi, Ağrı'daki doğum oranlarının çok yüksek olup hane halkı büyüklüklerinin bölge ortalaması üzerinde olmasıdır. Eğitim oranı düşük olan il halkı için plansız bir büyüme söz konusudur.

Tablo 26: Ağrı İli Hane Halkı Büyüklüğü

Birimler	2000	2008		
	Genel Ortalama	İl ve İlçe Merkezleri (Şehir)	Belde ve Köyler	Genel Ortalama
Ağrı	7.64	6.27	7.36	6.79
Planlama	6.4	5	5.9	5.5
Türkiye	4.5	3.9	4.2	3.97

Kaynak: TUİK; Bölgesel İstatistikler, 2008

Nüfus projeksiyonları yapılırken en çok bu konu üzerinde durulmuş, ildeki eğitim seviyesinin yükseltilerek hane halkı büyüklüklerinin en azından planlama bölgesi ortalamasına düşürülmesi hedeflenmektedir.

Bu şekilde Projeksiyonlarda kullanılan doğal nüfus artış oranları ile oldukça yüksek çıkan Ağrı ili nüfusu dengede tutulacaktır.

Tablo 27: Ağrı ili 1980-1990-2000-2010 Nüfus hareketleri

	1880			1990				2000				2010			
AĞRI	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	TOPLAM	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	TOPLAM	NÜFUS ARTIŞ HIZI (%)	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	TOPLAM	NÜFUS ARTIŞ HIZI (%)	ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	TOPLAM	NÜFUS ARTIŞ HIZI (%)
MERKEZ	40,532	43,594	**84,126**	58,038	45,759	**103,797**	2.34	79,764	39,979	119,743	1.54	99,336	38,516	137,852	1.7
DİYADİN	6,011	27,147	**33,158**	9,569	28,844	**38,413**	1.58	13,320	27,448	40,768	0.61	19,484	26,341	45,825	1.4
DOĞUBEYAZIT	23,513	50,281	**73,794**	35,213	53,958	**89,171**	2.08	56,261	49,493	105,754	1.86	69,447	45,907	115,354	1.0
ELEŞKİRT	10,083	32,568	**44,125**	9,871	28,363	**41,741**	-0.54	15,339	24,445	48,892	1.71	10,422	23,909	39,409	-2.2
TAHİR (B)	1,474	3,167		1,570	3,289			3,271	2,392		10.83	1,632			-5.0
YAYLADÜZÜ (B)		1,235		1,549				3,140			10.27	1,615			-4.9
YÜCEKAPI (B)		1,914		1,937				2,697			3.92	1,831			-3.2
HAMUR	2,055	17,766	**19,821**	3,154	19,190	**22,344**	1.27	3,865	18,187	22,052	-0.13	3,098	19,051	22,149	0.0
PATNOS	18,184	39,146	**59,002**	33,759	49,867	**85,698**	4.52	71,829	59,194	135,100	5.76	60,616	59,561	123,621	-0.9
DEDELİ (B)	1,672			2,072				4,077				3,444			
TAŞLIÇAY	4,226	17,705	**21,931**	4,555	17,421	**21,976**	0.02	5,180	16,659	21,839	-0.06	6,212	16,788	23,000	0.6
TUTAK	3,810	28,243	**32,053**	4,599	29,347	**33,946**	0.59	6,751	27,845	34,596	0.19	7,170	27,642	34,812	0.1
TOPLAM*	111,560	256,450	368,010	165,886	272,749	437,086	1.88	265,494	263,250	528,744	2.10	284307	257,715	542,022	0.3

-**Toplam Nüfus:** İlçe merkezleri ve köy nüfuslarından oluşmaktadır. Eleşkirt İlçesinin toplam nüfusu kendisine bağlı olan Tahir, Yayladüzü ve Yücekapı Beldelerinin nüfuslarını, Patnos ilçesinin toplam nüfusu ile kendisine bağlı olan Dedeli beldesinin nüfusunu da içermektedir.

Tablo 28: Ağrı ili 2040 Yılı Nüfus Projeksiyonu

AĞRI	2010 NÜFUSU			2040 KABUL NÜFUS		
	KENT NÜFUSU	KIR NÜFUSU	TOPLAM NÜFUS	KENT NÜFUSU	KIR NÜFUSU	TOPLAM NÜFUS
MERKEZ	99,336	38,516	137,852	146,000	39,000	185,000
DİYADİN	19,484	26,341	45,825	35,000	27,000	62,000
DOĞUBEYAZIT	69,447	45,907	115,354	171,726	42,000	213,726
ELEŞKİRT	10,422	23,909	39,409	14,500	26,100	48,600
TAHİR (B)	1,632			3,000		
YAYLADÜZÜ (B)	1,615			2,500		
YÜCEKAPI (B)	1,831			2,500		
HAMUR	3,098	19,051	22,149	4,500	21,000	25,500
PATNOS	60,616	59,561	123,621	84,000	55,000	146000
DEDELİ (B)	3,444			7,000		
TAŞLIÇAY	6,212	16,788	23,000	11,000	17,500	28,500
TUTAK	7,170	27,642	34,812	14,000	26,000	40,000
TOPLAM*	284,307	257,715	542,022	495,726	253,600	749,326

Plan Değişikliği Onama Sınırı (08.06.2022)

Plan Değişikliği Onama Sınırı (23.09.2021)

Plan Değişikliği Onama Sınırı (08.06.2022)

Kaynak: Kent Yapı Planlama Ltd. Şti. bünyesinde hazırlanmıştır.

NOT: 1980'den bu yana Ağrı ili için Sınır değişiklikleri pek yaşanmadığı için, Nüfus Projeksiyonları için genel olarak 1980-2010 yıl aralıkları kullanılmıştır. Şehir nüfusu Projeksiyonları için Doğubeyazıt ve Merkez ilçesi için 2000-2010 Yılı verilerinin kullanılması daha doğru bulunmuştur.

-Toplam Nüfus: İlçe merkezleri ve köy nüfuslarından oluşmaktadır. Eleşkirt İlçesinin toplam nüfusu kendisine bağlı olan Tahir, Yayladüzü ve Yücekapı Beldelerinin nüfuslarını, Patnos ilçesinin toplam nüfusu ile kendisine bağlı olan Dedeli beldesinin nüfusunu da içermektedir.

Ağrı İli'nin geçmiş yıllardaki nüfus artış oranları oldukça yüksek olduğu için Projeksiyon sonuçları da, orantılı bir şekilde yüksek çıkmıştır. Ağrı'nın hane halkı büyüklüğünün bölgedeki diğer illere nazaran yüksek olması ve bunun ilerleyen dönemlerde kontrol altına alınacağı düşüncesi ile artışın bu şekilde devam etmeyeceği göz önünde bulundurulmuş ve 2040 yılı Kabul Nüfusu buna göre oluşturulmuştur. Artışın çok yüksek olmamakla beraber yine de yaşanacağı göz önünde bulundurulursa nüfusu etkileyecek diğer faktörler şöyle sıralanabilir;

- Uluslar arası Avrupa yolu bağlantıları ve havayolu erişiminin bulunması,
- Otoyollar Dairesi Başkanlığı'nca 2023 yılına kadar yapılması planlanan Gerede-Amasya-Erzurum-Ağrı-Gürbulak otobanı üzerinde yer alacak olması,
- Sınır kapısı ve ekonomik katkı potansiyeli,
- Taşımacılık sektöründe gelişme potansiyeli,
- Üniversitenin varlığı ve gelişim içerisinde olması,
- Tarih, Kültür ve İnanç Turizm gelişme potansiyelinin oldukça yüksek olması,
- Diyadin Termal Turizm Merkezinin konaklama imkanlarının arttırılacağı, diğer turizm değerleri ile ilişkilendirilerek başta il içerisinde tur güzergahı yaratılabileceği,
- Tarım ve özellikle hayvancılık sektörlerindeki çok önemli potansiyellerin, diğer sektörler ile ilişkilerinin kurularak sanayi, pazarlama olanaklarının gelişmesi.

Tüm bu faktörler ve ilin normal gelişimi göz önünde bulundurularak 2040 yılı Kabul Nüfusları oluşturulmuştur. İlin Merkez ilçesi Şehir Nüfusunun yaklaşık 146.000 kişi olacağı ve köy nüfusunun çok artmayıp ilçe toplam nüfusunun 185.000 civarı olacağı öngörülmüştür.

Tüm ilin toplam şehir nüfusunun 414.000 kişi ve köy nüfusunun 253.600 olacağı varsayılmıştır. Toplam il nüfusunun da 667,600 olacağı kabul görüleceği düşünülürse 2010 yılı %51,6 olan ildeki kentleşme oranının %62'ye çıkarılması hedeflenmektedir.

İşgücü Kabulleri

Ağrı ilinin sektörel projeksiyonları hazırlanırken öncelikle TUIK in 1990-2000 yılları Genel Sayım Sonuçlarına göre belirlenen iktisadi faaliyet kollarının (tarım-sanayi-hizmet-diğer) il ve ilçelere göre dağılımları incelenmiştir.

Tablo 29'da Ağrı ili ilçelerinde 1990 ve 2000 yıllarında ana sektörlerde çalışan kadın, erkek ve toplam nüfusları verilmiştir.

Tablonun incelenmesi sonucu Ağrı'nın 1990 ve 2000 yılı sektörlerin oranları çıkarılmış ve 2040 yılı sektörel dağılım oranlarının bulunması için "Demografik Yapı" başlığı altında hazırlanan Nüfus Projeksiyonları ile bağlantılı olarak 3 farklı yöntem kullanılmıştır. (lineer, Üstel ve İller Bankası Yöntemi). Nüfus projeksiyonları sonuçlarında kabul edilen 2040 yılı nüfusuna göre ve aynı zamanda 3 farklı yöntemle çıkan oranlar göz önünde bulundurularak 2040 yılı için Kabul sektörel dağılım oranları belirlenmiştir.

Buna göre 2000 yılında Ağrı ilinde tüm sektörlerde çalışan sayısı 183.856 kişiyken, 2040 yılında bu sayı yaklaşık 309,870 kişiye çıkacaktır. Rakamlardaki bu yüksek artış, Ağrı'da hane halkı büyüklüğünün bölge ortalaması üstünde olduğu ve hedeflerde bu sonuçların iyileştirilerek, projeksiyon nüfusunu oluşturan yaş gruplarında çalışan sınıfın (15-65 yaş arası yaş grubu) oranının artırılmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 29: Ağrı İli Sektörel Dağılımı (1990-2000)

1990																									
Yerleşim	TARIM						SANAYİ						HİZMET						DİĞER						TOPLAM
	Kişi			Yüzde			Kişi			Yüzde			Kişi			Yüzde			Kişi			Yüzde			Kişi	
	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K
MERKEZ	22216	9812	12404	60.2	42.7	89.2	2275	1585	690	6.2	6.9	5.0	11049	10251	798	29.9	44.6	5.7	1362	1346	16	3.7	5.9	0.1	36902	22994	13908
DİYADİN	14321	6432	7889	90.6	82.9	98.0	160	56	104	1.0	0.7	1.3	1075	1019	56	6.8	13.1	0.7	248	248	0	1.6	3.2	0.0	15804	7755	8049
DOĞUBEYAZIT	27094	11903	15191	72.1	54.7	96.1	688	349	339	1.8	1.6	2.1	8770	8508	262	23.3	39.1	1.7	1023	1015	8	2.7	4.7	0.1	37575	21775	15800
ELEŞKİRT	16004	6753	9251	82.3	68.0	97.2	308	173	135	1.6	1.7	1.4	2810	2685	125	14.5	27.0	1.3	321	316	5	1.7	3.2	0.1	19443	9927	9516
HAMUR	9587	4378	5209	89.4	81.8	97.1	176	50	126	1.6	0.9	2.3	721	695	26	6.7	13.0	0.5	235	232	3	2.2	4.3	0.1	10719	5355	5364
PATNOS	22292	10014	12278	75.0	59.8	94.5	786	253	533	2.6	1.5	4.1	4915	4747	168	16.5	28.3	1.3	1745	1735	10	5.9	10.4	0.1	29738	16749	12989
TAŞLIÇAY	9194	4056	5138	86.5	79.3	93.2	403	95	308	3.8	1.9	5.6	891	831	60	8.4	16.2	1.1	138	134	4	1.3	2.6	0.1	10626	5116	5510
TUTAK	14494	6154	8340	89.5	80.9	97.0	233	58	175	1.4	0.8	2.0	1213	1133	80	7.5	14.9	0.9	259	258	1	1.6	3.4	0.0	16199	7603	8596
İL BÜTÜNÜ	135202	59502	75700	76.4	61.2	94.9	5029	2619	2410	2.8	2.7	3.0	31444	29869	1575	17.8	30.7	2.0	5331	5284	47	3.0	5.4	0.1	177006	97274	79732
2000																									
Yerleşim	TARIM						SANAYİ						HİZMET						DİĞER						TOPLAM
	Kişi			Yüzde			Kişi			Yüzde			Kişi			Yüzde			Kişi			Yüzde			Kişi	
	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K	Top.	E	K
MERKEZ	21108	9013	12095	57.5	38.3	91.8	1267	1219	48	3.5	5.2	0.4	12693	11669	1024	34.6	49.6	7.8	1634	1619	15	4.5	6.9	0.1	36702	23520	13182
DİYADİN	12860	4908	7952	87.1	73.5	98.4	46	35	11	0.3	0.5	0.1	1382	1277	105	9.4	19.1	1.3	471	460	11	3.2	6.9	0.1	14759	6680	8079
DOĞUBEYAZIT	23791	9912	13879	62.7	42.3	95.5	455	431	24	1.2	1.8	0.2	12224	11616	608	32.2	49.6	4.2	1491	1470	21	3.9	6.3	0.1	37961	23429	14532
ELEŞKİRT	17358	7680	9678	80.6	65.7	98.3	184	178	6	0.9	1.5	0.1	3631	3472	159	16.9	29.7	1.6	354	351	3	1.6	3.0	0.0	21527	11681	9846
HAMUR	8665	3608	5057	89.5	78.5	99.4	25	23	2	0.3	0.5	0.0	783	755	28	8.1	16.4	0.6	213	213	0	2.2	4.6	0.0	9686	4599	5087
PATNOS	29813	12895	16918	77.5	60.8	98.2	269	258	11	0.7	1.2	0.1	5857	5571	286	15.2	26.2	1.7	2519	2499	20	6.6	11.8	0.1	38458	21223	17235
TAŞLIÇAY	7925	3167	4758	84.9	70.3	98.4	58	57	1	0.6	1.3	0.0	1185	1107	78	12.7	24.6	1.6	172	172	0	1.8	3.8	0.0	9340	4503	4837
TUTAK	13508	5317	8191	87.6	74.5	98.8	61	60	1	0.4	0.8	0.0	1538	1445	93	10.0	20.2	1.1	316	314	2	2.0	4.4	0.0	15423	7136	8287
İL BÜTÜNÜ	135028	56500	78528	73.4	55.0	96.8	2365	2261	104	1.3	2.2	0.1	39293	36912	2381	21.4	35.9	2.9	7170	7098	72	3.9	6.9	0.1	183856	102771	81085

Tablo 30: Ağrı İli ilçelere Göre Sektörel Dağılım Projeksiyonu

AĞRI	1990				2000				2040			
YERLESİM	TARIM	SANAYİ	HİZMET	DİĞER	TARIM	SANAYİ	HİZMET	DİĞER	TARIM	SANAYİ	HİZMET	DİĞER
MERKEZ	60.2	6.2	29.9	3.7	57.5	3.5	34.6	4.5	46.6	5.4	42.9	5.1
DİYADİN	90.6	1.0	6.8	1.6	87.1	0.3	9.4	3.2	71.7	1.1	22.6	4.6
DOĞUBEYAZIT	72.1	1.8	23.3	2.7	62.7	1.2	32.2	3.9	52.1	2.4	41.3	4.2
ELEŞKİRT	82.3	1.6	14.5	1.7	80.6	0.9	16.9	1.6	72.1	1.3	25.0	1.5
HAMUR	89.4	1.6	6.7	2.2	89.5	0.3	8.1	2.2	81.3	2.1	15.8	0.8
PATNOS	75.0	2.6	16.5	5.9	77.5	0.7	15.2	6.6	69.2	2.9	23.2	4.6
TAŞLIÇAY	86.5	3.8	8.4	1.3	84.9	0.6	12.7	1.8	82.9	1.1	15.4	0.7
TUTAK	89.5	1.4	7.5	1.6	87.6	0.4	10.0	2.0	84.2	1.3	13.7	0.8
İL BÜTÜNÜ	76.4	2.8	17.8	3.0	73.4	1.3	21.4	3.9	61.1	3.1	32.0	3.8

Ağrı ilinde 2000 yılında % 73,4 ile baskın sektör olan tarım sektörü, 2040 yılında da il genelinde ana sektör olmaya devam etmekle birlikte bu sektörde çalışan oranı % 61,1'e düşmesi planlanmaktadır. 2000 ve 2040 yılı Ağrı ilçelerinin sektörel dağılımları incelendiğinde, 2000 yılında tamamında baskın olan tarım sektörü oranı, 2040 yılında azalacak ancak yine de tüm ilçelerde en büyük orana sahip olmaya devam edecektir. Tarım sektöründe azalan oranın yerini özellikle hizmet sektörü dolduracaktır.

Merkez ilçe tarım sektörünün %50'nin altında olduğu tek ilçedir. Projeksiyonlar sonucu, 2040 yılı için Merkez ilçede, kentleşme oranındaki artış, turizmin geliştirilmesi, üniversite varlığı, sağlık ve eğitim şartlarının geliştirilmesi gibi faktörler de göz önünde bulundurularak Hizmet sektöründe belirgin bir artış yaşanacağı ayrıca sanayi sektöründeki gelişmeler ile sanayi sektöründe çalışan oranının tüm ilçelere nazaran yüksek olacağı sonucuna varılmıştır.

İldeki çayır ve mera varlığı ve hayvan varlığı (özellikle küçükbaş hayvan sayısı) sebebiyle ilçelerdeki genel eğilim tarım sektörü yönündedir. Ancak Merkez'den sonra en büyük nüfusa sahip olan Doğubeyazıt ilçesinde de, sınır kapısı ilişkileri ve ticaret-ulaşım faktörlerinin geliştirilmesi hedefiyle hizmet sektöründe belirgin bir artış yaşanacağı düşünülmektedir.

Diyadin ilçesindeki tarım sektöründeki oranın %87.1'den %71.7'ye düşmesi ise, ilçedeki turizme yönelik düşünülen hedeflerin bir sonucudur. İlçe sınırları içerisindeki Jeotermal Kaynakların değerlendirilmesi sonucu turizm sektöründe ve buna bağlı olarak hizmet sektöründe belirgin bir artış olacaktır.

7.4.3.İÇMESUYU VE KATI ATIK PROJEKSİYONLARI

İçmesuyu ve Arıtma Tesisleri

İlde kullanılan su sondaj işlemi yapılarak çıkarılan yer altı sularıdır. Bu su yerin altındaki derin kuyulardan yaklaşık olarak 70 – 85 metre derinlikte dinamolarla çıkan sulardır.

DSİ'nin 2008-2012 yılları için hazırlamış olduğu "81 İl Merkezinin İçme, Kullanma ve Sanyi Suyu Temini Eylem Planı" na göre ; Ağrı Merkezinin 2007 yılı nüfusu 97,830 kişi ve bu nüfusa göre şehrin içmesuyu ihtiyacı 9,30 milyon m3/yıl (kişi başı 95,06 m³ /yıl) olup, mevcut kaynaklar toplamı (19 adet derin kuyu) 18,45 milyon m3/yıl dır.Yapılan nüfus ve su ihtiyacı tahminlerine göre mevcut kaynaklar ile şehrin 2027 yılına kadar olan içmesuyu ihtiyacı karşılanmaktadır.

Derinkuyulardan su temini enerji masrafı getirdiğinden Belediyesinin talebi üzerine Mamik deresi ve Çeşme yaylasındaki kaynaktan su temini için İller Bankası tarafından ön etüt çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca DSİ tarafından da uzun vadeli içmesuyu ihtiyacının karşılanmasına yönelik etüt çalışmalarına başlanılmıştır.

Bu oranlarla Ağrı ilinin tamamının 2010 yılı içme suyu ihtiyacı ve 2040 yılı içme suyu ihtiyacı projeksiyonu hazırlanmıştır.

Tablo 31: Ağrı İli İçme Suyu Projeksiyonu

AĞRI	2010 YILI NÜFUSU (kişi)	MEVCUT SU İHTİYACI (hm³/yıl)	2040 YILI PROJEKSİYON NÜFUSU (kişi)	2040 YILI SU İHTİYACI (hm³/yıl)
MERKEZ	137,852	13.10	185000	17.59
DİYADİN	45,825	4.36	62000	5.90
DOĞUBEYAZIT	115,354	10.97	213726	20.31
ELEŞKİRT	39,409	3.75	48600	4.62
TAHİR (B)	1,632	0.16	3000	0.29
YAYLADÜZÜ (B)	1,615	0.15	2500	0.23
YÜCEKAPI (B)	1,831	0.17	2500	0.23
HAMUR	22,149	2.11	25500	2.42
PATNOS	123,621	11.75	146000	13.88
DEDELİ (B)	3,444	0.33	7000	0.67
TAŞLIÇAY	23,000	2.19	28500	2.71
TUTAK	34,812	3.31	40000	3.80
TOPLAM	542,022	51.52	749,326	78.07

Plan Değişikliği Onama Sınırı (08.06.2022)

Plan Değişikliği Onama Sınırı (23.09.2021)

Plan Değişikliği Onama Sınırı (08.06.2022)

Katı Atık

İlde ekonomiye bağlı gelişmişlik seviyesi ve sanayinin olmaması nedeniyle, katı atıklar içerisinde evsel atıklar önemli bir yer tutmaktadır. Evsel atıklar haricinde ticari ve endüstriyel madencilik gibi diğer sektörlere bağlı atıklar ikinci sırada gelmektedir. Ancak evsel atıklardan sonra şehir içlerinde büyük oranda hayvan besiciliği yapıldığı için, hayvansal atıklarda Ağrı ' da önemli bir yere sahiptir.

Merkez ilçede yazın 50 - 60 ton/gün atık oluşurken bu miktar da kışın yanma sonucu oluşan küllerden dolayı artış olduğu gözlemlenmektedir (Küllere - evsel atıklar katılmaktadır). Kış aylarında bu değer 70 - 80 ton / gün arasında değişmektedir. Bu durum ilçelerde de aynen gözlemlenmektedir. Toplam evsel atıklar yaz döneminde 130 -140 ton / gün, kış dönemlerinde ise 150 -160 ton / gün arasındadır.

Çevre ve Orman Bakanlığı'nın 2008-2012 yılları için hazırlamış olduğu Atık Yönetimi Eylem Planı'na göre belirlenen ildeki toplam atık miktarı 144,131 ton/yıl, kişi başına düşen atık miktarı ise 0,80 kg/kişi-gündür. Bu hesaplamalara göre ilin 2010 yılı nüfusu ve 2040 yılı projeksiyon nüfusuna göre belirlenen toplam katı atık miktarı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 32: Ağrı ili Katı Atık Projeksiyonu

	2010		2040		
AĞRI	**2010 YILI NÜFUSU (kişi)**	**TOPLAM KATI ATIK MİKTARI(ton/yıl)**	**2040 YILI PROJEKSİYON NÜFUSU (kişi)**	**2040 YILI - TAHMİNİ KATI ATIK MİKTARI(ton/yıl)**	
MERKEZ	137,852	40,253	185000	54,020	
DİYADİN	45,825	13,381	62000	18,104	Plan Değişikliği Onama Sınırı (08.06.2022)
DOĞUBEYAZIT	115,354	33,683	213726	62,407	
ELEŞKİRT	39,409	11,507	48600	11,855	
TAHİR (B)	1,632	477	3000	877	Plan Değişikliği Onama Sınırı (23.09.2021)
YAYLADÜZÜ (B)	1,615	472	2500	730	
YÜCEKAPI (B)	1,831	535	2500	730	
HAMUR	22,149	6,468	25500	7,446	
PATNOS	123,621	36,097	146000	42,632	
DEDELİ (B)	3,444	1,006	7000	2,044	
TAŞLIÇAY	23,000	6,716	28500	8,322	
TUTAK	34,812	10,165	40000	11,680	
TOPLAM*	542,022	158,270	749326	222,847	Plan Değişikliği Onama Sınırı (08.06.2022)

7.4.4.YERLEŞMELERE AİT DEĞERLENDİRME VE KARARLAR

7.4.4.1.Merkez İlçe

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Ağrı Merkez İlçesi 2010 yılı şehir nüfusu 99,336 , köy nüfusu 38,516 olmak üzere toplam nüfus 137,852'dır. 2040 yılı şehir nüfusu 146,000 , köy nüfusu 39,000 olmak üzere toplam kabul nüfus 185,000 olarak belirlenmiştir.

TUİK 1990 ve 2000 sektörel dağılım verileri de dikkate alınarak oluşturulan 2040 yılı işgücü projeksiyon kabullerine göre Ağrı Merkez İlçesi'nde; yıllar itibari ile azalan tarım(ve hayvancılık) sektöründe çalışan kişi oranı %46.6 ile yine baskın sektörlerden biri olmaya devam edecek iken, hizmet sektörünün gelişerek %42.9'a , sanayisinin %5.4'e ve buna bağlı olarak özellikle inşaat sektörü temelli olarak diğer sektörlerin payının %5.1'e ulaşacağı kabul edilmiştir.

Sektörel gelişim açısından; Ağrı Merkez İlçesi'nde tarım sektörünün hizmet sektörü ile birlikte öncü sektör olmaya devam edeceği ve sanayinin hızla ön plana çıkacağı kabul edilmiştir.

Plan Kararları

AĞRI - MERKEZ					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
99336	38516	137852	146000	39000	185000

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
772.01	721.15	1493.16	2422.81
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Askeri Alan, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı, Sanayi ve Depolama Alanı, Sanayi Alanı, Küçük Sanayi Sitesi, Tarımsal Niteliği Korunacak Alan, Akarsu, Ağaçlandırılacak Alan, Üniversite Alanı ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/1000 Ölçekli U.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	**GELİŞME ALANI (ha)**	**ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)**	**PLANLI ALAN (ha)**
1210.63	1486.68	2697.31	4243.45
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Askeri Alan, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı, Sanayi Alanı, Küçük Sanayi Sitesi, Organize Tarım/Hayvancılık Alanı, Tarım Arazisi, Bölgesel/Kentsel Spor Alanı, Üniversite Alanı, Ağaçlandırılacak Alan ve diğer alanlar yer almaktadır.			

Ağrı Merkez İlçe'nin geçmiş yıllardaki nüfus artış oranının ve hane halkı büyüklüğünün oldukça yüksek olmasının yanında, ilçenin önemli ulaşım bağlantıları üzerinde olması, dolayısı ile Erzurum ve Van koridorunda merkez niteliğine sahip olması, sanayi potansiyeli ile birlikte değerlendirildiğinde kent merkezinin gelişimini artarak sürdüreceği kabul edilmiştir.

Merkez İlçenin eski yerleşim alanının irdelenerek kentsel niteliklere kavuşturulması, bu anlamda iyileştirme ve dönüşüm çalışmalarının yapılması uzun vadede kentin gelişimine önemli katkı sağlayacağı ortada iken, ticaret ve hizmetin yanında bir sanayi merkezi olarak kabul edilen ilçenin kentsel mekanın planlanmasında ivedilikle yenileme çalışmaları başlatması gerekmektedir.

Kentsel gelişmenin öncelikle meskun alan içerisinde başlatılmasının yanında kuzey ve batı yönündeki gelişimin devamlılığı beklenilebilecektir. Altyapı eksikliğinin gözlendiği şehrin, içerisinden geçen ve kollara ayrılan Murat Nehri'nin, mutlak suretle ıslah edilerek korunması ve yerleşik alan ile koruma bantları ile ayrılması gerekmektedir. Ağrı kent merkezinde kentsel faaliyetlerin organize alanlarda yürütülmesi ve kirlilik yaratan etmenlerin kontrol altına alınması esastır.

Planlama çalışmalarında kentsel mekana canlılık getirmesi adına, nehir kenarları korunarak bazı rekreasyon alanları ile bütünleştirilmiş ve sanayi bölgesi ile Organize Hayvancılık Bölgesi'nin kentte dağınık ve kontrolsüz yürütülen tarım ve hayvancılık faaliyetlerini organize alanlarda yürütülmesi adına kentin ihtiyaçlarını karşılayacağı kabul edilmiştir. Kentin doğusunda yer alan Organize Sanayi Bölgesi henüz kapasitesine uygun çalışmasa da, Ağrı Merkez ilçenin ve diğer yakın merkezlerin de faydalanacağı kabul edilmiştir.

Onaylı imar planı planlı alanı kentsel gelişme alanları için kısmen yeterli olsa da, yerleşimin batısında yer alan Askeri Alan ve Sanayi Bölgesinin bulunduğu alan ile kuzeyi

plan öngörüleri açısından kentsel gelişme yönleri olarak planlanmıştır. Bu alanda öneri kentiçi ulaşım bağlantısı planlanmıştır.

Kentin doğusunda onaylı imar planında belirlenmiş Sanayi Bölgesi korunmuş, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı ile Organize Tarım/Hayvancılık Alanı önerilmiştir.

7.4.4.2.Doğubeyazıt

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Doğubeyazıt İlçesi 2010 yılı kent nüfusu 69.447, kır nüfusu 45.907 olmak üzere toplam nüfus 115.354'tür. Bileşik Faiz Yöntemi ile hazırlana 2040 yılı kent nüfusu 171.726, kır nüfusu 42.000 olmak üzere toplam kabul nüfus 213.726 kişi olarak belirlenmiştir.

PLAN DEĞİŞİKLİĞİ ONAMA SINIRI 23/09/2021

TUİK 1990 ve 2000 sektörel dağılım verileri de dikkate alınarak oluşturulan 2040 yılı işgücü projeksiyon kabullerine göre Ağrı Doğubeyazıt İlçesi'nde; yıllar itibari ile azalan tarım(ve hayvancılık) sektöründe çalışan kişi oranı %52.1 ile yine baskın sektörlerden biri olmaya devam edecek iken, hizmet sektörünün gelişerek %41.3'e , sanayisinin %2.4'e ve buna bağlı olarak özellikle inşaat sektörü temelli olarak diğer sektörlerin payının %4.2'ye ulaşacağı kabul edilmiştir.

Sektörel gelişim açısından; Doğubeyazıt İlçesi'nde tarım sektörünün, turizm olanaklarıyla birlikte gelişecek hizmet sektörü ile öncü sektörler olmaya devam edeceği ve sanayi sektörünün de ön plana çıkacağı kabul edilmiştir.

Plan Kararları

DOĞUBEYAZIT					
2010 KENT NÜFUSU	2010 KIR NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 KENT NÜFUSU	2040 KIR NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
69447	45907	115354	171726	42000	213,726

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
485.61	305.72	791.32	969.55

*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Askeri Alan Turizm Tesis Alanı, Küçük Sanayi Sitesi, Kent Parkı, Ağaçlandırılacak Alan ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/1000 Ölçekli U.İ.P.)

PLAN DEĞİŞİKLİĞİ ONAMA SINIRI 23/09/2021

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
1.706	1.625	3.331	4.326
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Askeri Alan, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı, Kentsel Servis Alanı, ,Sanayi ve Depolama Alanı, Turizm Tesis Alanı, Katı Atık Bertaraf ve Geri Kazanım Tesisi, Küçük Sanayi Sitesi, Üniversite Alanı, Kentsel ve Bölgesel Yeşil Spor Alanı, Kentsel ve Bölgesel Sosyal Altyapı Alanı, Ağaçlandırılacak Alan ve diğer alanlar yer almaktadır.			

PLAN DEĞİŞİKLİĞİ ONAMA SINIRI 23/09/2021

Ağrı Doğubeyazıt İlçesi; uluslararası yollar üzerinde yer alması, inşaatı devam etmekte olan Iğdır havaalanına yakınlığı, Erzurum-Ağrı-Doğubeyazıt-Gürbulak ve Dilucu-Iğdır-Doğubeyazıt koridorları üzerinden komşu ülkelerle olan faal ilişkilerin yürütülmesi (yük-yolcu taşımacılığı, sınır ticareti), Karayolları Genel Müdürlüğü Otoyollar Dairesi Başkanlığı'nca 2023 yılına kadar yapılması planlanan Gerede-Amasya-Erzurum-Ağrı-Gürbulak otobanı üzerinde yer alacak olması itibari ile uzun dönem öngörüsü olarak lojistik ve hizmet sektörlerinin gelişeceği söylenebilecektir.

Doğubeyazıt onaylı imar planının projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa ve gelişim eğilimine yeterli olmayacağı, planın mutlak suretle güncellenmesi gerekliliği tespit edilmiştir.

Güneyinde erozyon sahaları ile, kuzeyinde Ağrı Dağı Milli Parkı ile, kuzey-batısında Doğubeyazıt Sazlığı Sulak Alanı ile sınırlanmış yerleşimin kontrolsüz gelişiminin engellenmesi için kuzey-doğu yönünde gelişiminin sağlanması ve sınırlanması öngörülmüştür. Bu alan içerisinde Bölgesel Spor Alanı ve Turizm Tesis Alanı ayrılmış iken, planda Besi Alanı olarak ayrılan alanın Organize Hayvancılık Bölgesi olarak tanımlanması böylelikle hayvancılık faaliyetlerinin yerleşim dışına taşınması, Gürbulak yolu üzerinde Sanayi Alanı ile Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanlarının yer alması önerilmiştir.

Jeolojik açıdan sakıncalı alanların bulunduğu yerleşimin kuzeyi ve kuzey-batısı Doğubeyazıt Sazlığı Sulak Alan Sınırı içerisinde kalmaktadır. Taşkın olaylarının sıklıkla görüldüğü ve hasara yol açtığı bu alanda gelişim sınırlandırılmıştır. Yılanlı köyü, Sarıdana (Sarıgül) Mahallesi ve doğu yönünde gelişme alanları planlanmıştır.

7.4.4.3.Diyadin

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Diyadin İlçesi 2010 yılı şehir nüfusu 19,484 , köy nüfusu 26,341 olmak üzere toplam nüfus 45,825'dır. 2040 yılı şehir nüfusu 35,000, köy nüfusu 27,000 olmak üzere toplam kabul nüfus 62,000 olarak belirlenmiştir.

Plan Değişikliği Onama Sınırı (08.06.2022)

TUİK 1990 ve 2000 sektörel dağılım verileri de dikkate alınarak oluşturulan 2040 yılı işgücü projeksiyon kabullerine göre Ağrı Diyadin İlçesi'nde; yıllar itibari ile azalan tarım(ve hayvancılık) sektöründe çalışan kişi oranı %71.7 ile yine baskın sektörlerden biri olmaya devam edecek iken, özellikle Termal Turizm Merkezi odaklı gelişecek turizm sektörüne bağlı hizmet sektörünün gelişerek %22.6'ya , sanayisinin %1.1'e ve buna bağlı olarak özellikle inşaat sektörü temelli olarak diğer sektörlerin payının %4.6'ya ulaşacağı kabul edilmiştir.

Sektörel gelişim açısından; Diyadin İlçesi'nde tarım sektörünün öncü sektör olmaya devam edeceği ve gelişen turizm olanakları ile hizmet sektörünün sanayi ile birlikte hızla ön plana çıkacağı kabul edilmiştir.

Plan Kararları

DİYADİN					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
19484	26341	45825	35000	27000	62000

Plan Değişikliği Onama Sınırı (08.06.2022)

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
263.54	240.89	504.43	903.59
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Ağaçlandırılacak Alan, Tarımsal Niteliği Korunacak Alan ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/5000 Ölçekli N.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
428.63	547.91	976.55	1095.14
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Bölge Parkı/Büyük Kentsel Yeşil Alan, Sanayi Alanı (Tarım ve Hayvancılığa Dayalı), Ağaçlandırılacak Alan, Turizm Tesis Alanı ve Tarım Arazisi yer almaktadır.			

Plan Değişikliği Onama Sınırı (08.06.2022)

Diyadin onaylı imar planının, projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa yeterli olmayacağı tespit edilmiş, onaylı imar planında belirlenmiş Kentsel Yerleşik ve Kentsel Gelişme Alanı sınırları güncellenmiştir.

Diyadin için, batı çeperi boyunca ilerleyen Murat Nehri çevresi onaylı imar planında ve bu Plan ile belirlenmiş Ağaçlandırılacak Alanlar ile sınırlı iken, yine onaylı imar planında kuzeydoğu kısımlarında heyelanlı alanların belirlendiği görülmüş ve bu alanlar da Ağaçlandırılacak Alanlar olarak belirlenmiş ve yerleşim için diğer bir sınırlayıcı olmuştur.

Bu durumda gelişmenin güneyde Termal Turizm Merkezi yönünde planlanması, aynı zamanda Murat Nehri bitişiğinde önerilen Bölge Parkı ile ilişkilendirilmiş Turizm Tesis Alanının da bu yönde planlanması uygun görülmüştür.

Kuzeybatı Ağrı yolu üzerinde belirlenen Tarım ve Hayvancılığa Dayalı Sanayi Alanında jeotermal enerji kullanılması önerilmiştir.

7.4.4.4.Patnos

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Patnos İlçesi 2010 yılı şehir nüfusu 60,616 , köy nüfusu 59,561 olmak üzere toplam nüfus 123,621'dır. 2040 yılı şehir nüfusu 84,000 , köy nüfusu 55,000 olmak üzere toplam kabul nüfus 146,000 olarak belirlenmiştir.

TUİK 1990 ve 2000 sektörel dağılım verileri de dikkate alınarak oluşturulan 2040 yılı işgücü projeksiyon kabullerine göre Ağrı Patnos İlçesi'nde(beldesi ile birlikte); yıllar itibari ile kısmen azalan tarım(ve hayvancılık) sektöründe çalışan kişi oranı %69.2 ile yine baskın sektörlerden biri olmaya devam edecek iken, hizmet sektörünün gelişerek %23.2'ye , sanayisinin %2.9'a ve buna bağlı olarak özellikle inşaat sektörü temelli olarak diğer sektörlerin payının %4.6'ya ulaşacağı kabul edilmiştir.

Sektörel gelişim açısından; Patnos İlçesi'nde tarım sektörünün öncü sektör olmaya devam edeceği ve hizmet sektörünün sanayi ile birlikte hızla ön plana çıkacağı kabul edilmiştir.

Plan Kararları

PATNOS					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
60616	59561	123621	84000	55000	146000

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
658.55	710.81	1369.36	1805.03
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı, Küçük Sanayi Sitesi, Ağaçlandırılacak Alan, Tarım Niteliği Korunacak Alan, Askeri Alan, Akarsu ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/5000 Ölçekli N.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
1277.86	749.16	2027.02	3331.75
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı, Organize Tarım/Hayvancılık Alanı, Sanayi Alanı (Tarım ve Hayvancılığa Dayalı), Küçük Sanayi Sitesi, Ağaçlandırılacak Alan, Askeri Alan, Bölgesel/Kentsel Spor Alanı, Bölge Parkı/Büyük Kentsel Yeşil Alan ve diğer alanlar yer almaktadır.			

Patnos onaylı imar planının projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa ve gelişim eğilimine yeterli olmayacağı, yerleşimin batı ve kuzey yönünde gelişiminin sağlanması ve sınırlanması öngörülmüştür. Yerleşimin içerisinden geçen Aşağıçay deresi ve Badişan çayının ıslahı ve ağaçlandırılması önerilmiştir. Tutak yolu üzerinde Tarım ve Hayvancılığa Dayalı Sanayi Alanı planlanmış, mevcut ve öneri Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı ile Küçük Sanayi Sitesi planda gösterilmiştir.

Ayrıca Patnos Barajı yakınındaki Bölge Parkı olarak belirlenen Dana Tepesinin rekreatif kulanı için kent merkezinden kuzeydoğu yönünde Patnos Barajı'na ulaşım altyapısının iyileştirilmesi önerilmektedir.

7.4.4.4.1.Dedeli

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Dedeli Beldesi 2010 yılı şehir nüfusu 3,444 iken , 2040 yılı şehir nüfusu 7,000 olarak belirlenmiştir.

Plan Kararları

DEDELİ					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
3444	-	-	7000	-	-

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
36.85	25.53	62.38	675.37
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Tarımsal Niteliği Korunacak Alan, Ağaçlandırılacak Alan, Taşkın Alanı, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/5000 Ölçekli N.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
46.16	23.41	69.57	675.37
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Tarım Arazisi, Ağaçlandırılacak Alan ve Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı yer almaktadır.			

Dedeli onaylı imar planının, projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa yeterli olacağı kabul edilmiş, onaylı imar planında belirlenmiş Kentsel Yerleşik ve Kentsel Gelişme Alanı sınırları güncellenmiştir. Dedeli onaylı imar planları ve plan hükümleri incelendiğinde planlı alanının uygulama alanı dışında Jeolojik Açıdan Önlemli Alan, Jeolojik Sakıncalı Alan, Taşkın Alanından oluştuğu tespit edilmiştir. Bu alanlar bu Plana Ağaçlandırılacak Alan olarak yansıtılmış ve bu alanlara gelişme engellenmiştir. Onaylı imar planında belirlenen Tarımsal Niteliği Korunacak Alanlar, bu Planda korunmuştur.

7.4.4.5.Tutak

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Tutak İlçesi 2010 yılı şehir nüfusu 7,170 , köy nüfusu 27,642 olmak üzere toplam nüfus 34,821'dir. 2040 yılı şehir nüfusu 14,000 , köy nüfusu 26,000 olmak üzere toplam kabul nüfus 40,000 olarak belirlenmiştir.

TUİK 1990 ve 2000 sektörel dağılım verileri de dikkate alınarak oluşturulan 2040 yılı işgücü projeksiyon kabullerine göre Ağrı Tutak İlçesi'nde; yıllar itibari ile önemli değişim göstermeyen tarım(ve hayvancılık) sektöründe çalışan kişi oranı %84.2 ile yine baskın sektör olmaya devam edecek iken, hizmet sektörünün gelişerek %13.7'ye , sanayisinin %1.3'e ve buna bağlı olarak özellikle inşaat sektörü temelli olarak diğer sektörlerin payının %0.8'e ulaşacağı kabul edilmiştir.

Plan Kararları

TUTAK					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
7170	27642	34812	14000	26000	40000

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
119.43	74.74	194.17	664.84
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Doğal Karakteri Korunacak Alan, Tarımsal Niteliği Korunacak Alan, Ağaçlandırılacak Alan, Jeolojik Açıdan Sakıncalı Alan, Akarsu ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/5000 Ölçekli N.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
139.57	87.97	227.54	667.02
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Bölge Parkı/Büyük Kentsel Yeşil Alan, Tarım Arazisi, Organize Tarım/Hayvancılık Alanı, Ağaçlandırılacak Alan ve diğer alanlar yer almaktadır.			

Tutak onaylı imar planının, projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa yeterli olacağı kabul edilmiş, onaylı imar planında belirlenmiş Kentsel Yerleşik ve Kentsel Gelişme Alanı sınırları güncellenmiştir. Yerleşimin güneyinden geçen Murat Nehri'nin(Seriyan Çayı) ıslahı ve ağaçlandırılması aynı zamanda Büyük Kentsel Yeşil Alan/Bölge Parkı ile ilişkilendirilerek rekreatif kullanımı önerilmiş iken, planda hayvan pazarı olarak ayrılan alanın çevre köylere de hizmet verebilecek Organize Tarım/Hayvancılık Alanı olarak belirlenmiştir. Van yolu üzerinde Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı belirlenmiştir.

7.4.4.6.Taşlıçay

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Taşlıçay İlçesi 2010 yılı şehir nüfusu 6,212 , köy nüfusu 16,788 olmak üzere toplam nüfus 23,000'dır. 2040 yılı şehir nüfusu 11,000 , köy nüfusu 17,500 olmak üzere toplam kabul nüfus 28,500 olarak belirlenmiştir.

TUİK 1990 ve 2000 sektörel dağılım verileri de dikkate alınarak oluşturulan 2040 yılı işgücü projeksiyon kabullerine göre Ağrı Taşlıçay İlçesi'nde; yıllar itibari ile önemli değişim göstermeyen tarım(ve hayvancılık) sektöründe çalışan kişi oranı %82.9 ile yine baskın sektör olmaya devam edecek iken, hizmet sektörünün gelişerek %15.0'e , sanayisinin %1.5'e ve buna bağlı olarak özellikle inşaat sektörü temelli olarak diğer sektörlerin payının %0.7'e ulaşacağı kabul edilmiştir.

Plan Kararları

TAŞLIÇAY					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
6212	16788	23000	11000	17500	28500

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
60.54	67.09	127.63	179.48
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Ağaçlandırılacak Alan, Akarsu ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/1000 Ölçekli U.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
129.41	181.31	318.72	376.84
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Ağaçlandırılacak Alan, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı ve diğer alanlar yer almaktadır.			

Taşlıçay onaylı imar planının, projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa kısmen yeterli olacağı tespit edilmiş, onaylı imar planında belirlenmiş Kentsel Yerleşik ve Kentsel Gelişme Alanı sınırları güncellenmiştir. Yerleşime batıda sınır oluşturan Murat Nehri ile güneyinde yer alan Gündeperi deresi çevresinin ağaçlandırılması önerilmiş iken, kuzeybatısında Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı belirlenmiştir.

7.4.4.7.Eleşkirt

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Eleşkirt İlçesi 2010 yılı şehir nüfusu 10,422 , köy nüfusu 23,909 olmak üzere toplam nüfus 39,409'dır. 2040 yılı şehir nüfusu 14,500 , köy nüfusu 26,100 olmak üzere toplam kabul nüfus 48,600 olarak belirlenmiştir.

TUİK 1990 ve 2000 sektörel dağılım verileri de dikkate alınarak oluşturulan 2040 yılı işgücü projeksiyon kabullerine göre Ağrı Eleşkirt İlçesi'nde(beldeleri ile birlikte); yıllar itibari ile önemli değişim göstermeyen tarım(ve hayvancılık) sektöründe çalışan kişi oranı %72.1 ile yine baskın sektör olmaya devam edecek iken, hizmet sektörünün ticaret odaklı gelişerek %25.0'e , sanayisinin %1.3'e ve buna bağlı olarak özellikle inşaat sektörü temelli olarak diğer sektörlerin payının %1.5'e ulaşacağı kabul edilmiştir.

Plan Kararları

ELEŞKİRT					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
10422	23909	39409	14500	26100	48600

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
199.69	130.40	330.09	534.42
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Büyük Alan Kullanımı Gerektiren Alanlar, Besi Alanı, Küçük Sanayi Sitesi, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı, Ağaçlandırılacak Alan, Askeri Alan ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/1000 Ölçekli U.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
296.60	131.76	428.36	650.43
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Büyük Alan Kullanımı Gerektiren Kamu Kuruluş Alanı,Küçük Sanayi Sitesi, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı, Ağaçlandırılacak Alan, Organize Tarım/Hayvancılık Alanı, Askeri Alan ve diğer alanlar yer almaktadır.			

Eleşkirt onaylı imar planının, projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa kısmen yeterli olacağı kabul edilmiş, onaylı imar planında belirlenmiş Kentsel Yerleşik ve Kentsel Gelişme Alanı sınırları güncellenmiş, ek gelişme alanları önerilmiştir. Yerleşimin kuzeybatı ucu onaylı imar planında heyelanlı alan olarak tanımlandığından, bu alan bu Planda Ağaçlandırılacak Alan olarak belirlenmiş, Ağrı Merkez yolu üzerinde Organize Hayvancılık Bölgesi ve Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı önerilmiştir.

7.4.4.7.1.Tahir

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Tahir Beldesi 2010 yılı şehir nüfusu 1,632 iken, 2040 yılı şehir nüfusu 3,000 olarak belirlenmiştir.

Plan Kararları

TAHİR					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
1632	-	-	3000	-	-

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	**GELİŞME ALANI (ha)**	**ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)**	**PLANLI ALAN (ha)**
35.17	47.18	82.36	384.65
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Tarım Niteliği Korunacak Alan, Jeolojik Açıdan Sakıncalı Alan, Bugünkü Arazi Kullanımı Devam Ettirilecek Alan, Ağaçlandırılacak Alan, Akarsu ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/5000 Ölçekli N.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	**GELİŞME ALANI (ha)**	**ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)**	**PLANLI ALAN (ha)**
45.00	39.28	84.28	384.65
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Ağaçlandırılacak Alan, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı, Organize Tarım/Hayvancılık Alanı ve diğer alanlar yer almaktadır.			

Tahir onaylı imar planının, projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa yeterli olacağı kabul edilmiş, onaylı imar planında belirlenmiş Kentsel Yerleşik ve Kentsel Gelişme Alanı sınırları güncellenmiştir.

Yerleşim alanı dere yatakları, eğimli arazi, tarım alanları gibi eşiklere sahiptir. Bu Planda çevresi Ağaçlandırılacak Alan olarak belirlenen yerleşmeyi ikiye bölen Karışan deresi ve çevresi, onaylı imar planında önlemli yerleşilmesi gerekli alan olarak belirlenmiştir.

Onaylı imar planında Erzurum-Ağrı yolu üzerinde Besihane Alanı olarak tanımlanmış alan bu Planda Organize Tarım/Hayvancılık Alanı olarak belirlenmiştir. Aynı şekilde bu alanda 2 ayrı noktada belirlenmiş Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanları bu Planda korunmuştur.

7.4.4.7.2.Yücekapı

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Yücekapı Beldesi 2010 yılı şehir nüfusu 1,831 iken, 2040 yılı şehir nüfusu 2,500 olarak belirlenmiştir.

Plan Kararları

YÜCEKAPI					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
1831	-	-	2500	-	-

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN(ha)
42.53	68.45	110.98	298.68
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/5000 Ölçekli N.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
50.28	78.33	128.62	302.83
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Ağaçlandırılacak Alan, Organize Tarım/Hayvancılık Alanı ve diğer alanlar yer almaktadır.			

Yücekapı onaylı imar planının, projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa yeterli olacağı kabul edilmiş, onaylı imar planında belirlenmiş Kentsel Yerleşik ve Kentsel Gelişme Alanı sınırları güncellenmiştir. Onaylı imar planında belirlenmiş arazi kullanım türleri de dikkate alınarak Organize Tarım/Hayvancılık Alanı belirlenmiştir.

7.4.4.7.3.Yayladüzü

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Yayladüzü Beldesi 2010 yılı şehir nüfusu 1,615 iken, 2040 yılı şehir nüfusu 2,500 olarak belirlenmiştir.

Plan Kararları

YAYLADÜZÜ					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
1615	-	-	2500	-	-

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
26.51	6.55	33.06	33.06
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı yer almaktadır.			

Onaylı imar planı bulunmadığından, uydu görüntüsü üzerinden yerleşik alan sınırı belirlenmiştir ve gelişme alanı önerilmiştir.

7.4.4.8.Hamur

Nüfus ve İşgücü Kabulleri

Hamur İlçesi 2010 yılı şehir nüfusu 3,098 , köy nüfusu 19,051 olmak üzere toplam nüfus 22,149'dur. 2040 yılı şehir nüfusu 4,500 , köy nüfusu 21,000 olmak üzere toplam kabul nüfus 25,500 olarak belirlenmiştir.

TUİK 1990 ve 2000 sektörel dağılım verileri de dikkate alınarak oluşturulan 2040 yılı işgücü projeksiyon kabullerine göre Ağrı Hamur İlçesi'nde; yıllar itibari ile önemli değişim göstermeyen tarım(ve hayvancılık) sektöründe çalışan kişi oranı %81.3 ile yine baskın sektör olmaya devam edecek iken, hizmet sektörünün ticaret odaklı gelişerek %15.8'e , sanayisinin %2.1'e ve buna bağlı olarak özellikle inşaat sektörü temelli olarak diğer sektörlerin payının %0.8'e ulaşacağı kabul edilmiştir.

Plan Kararları

HAMUR					
2010 ŞEHİR NÜFUSU	2010 KÖY NÜFUSU	2010 TOPLAM NÜFUS	2040 ŞEHİR NÜFUSU	2040 KÖY NÜFUSU	2040 TOPLAM NÜFUS
3098	19051	22149	4500	21000	25500

MEVCUT PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
36.43	27.46	63.89	83.90
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Askeri Alan ve diğer kullanımlar yer almaktadır. (1/5000 Ölçekli N.İ.P.)			

2040 YILI PLANLI ALAN			
YERLEŞİK ALAN (ha)	GELİŞME ALANI (ha)	ARA TOPLAM (ha) (Kentsel Yerleşme Alanı)	PLANLI ALAN (ha)
67.12	33.26	100.38	129.00
*Planlı alan içerisinde; Kentsel Yerleşik ve Gelişme Alanı, Askeri Alan, Ağaçlandırılacak Alan ve Organize Tarım/Hayvancılık Alanı yer almaktadır.			

Ağrı Merkez İlçe ve havaalanına oldukça yakın konumda bulunan Hamur ilçesine ait onaylı imar planının, projeksiyon yılı içerisinde öngörülen nüfusa ve gelişme eğilimine yeterli olmayacağı tespit edilmiş iken, ek gelişme alanları belirlenmiş ve çevre köylere de hizmet verebilecek Organize Hayvancılık Bölgesi planlanmıştır.

8.YÖNETİM VE ORGANİZASYON ŞEMASI

Bu planın etkin olarak uygulanabilmesi için aşağıdaki yönetişim stratejileri göz önünde bulundurulacaktır.

- Alt ve üst ölçek plan kademeleri arasında uygunluğun sağlanması,
- Serhat Kalkınma Ajansı'nın bölgede yaptığı/uyguladığı bölge planı kapsamındaki çalışmaların bu planın ana gelişim kararlarını gözetmesinin sağlanması,
- Planlama süreçlerinin tüm evrelerine ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının yanında Sivil Toplum Kuruluşları ve halkın da etkin olarak katılımının sağlanması,
- Bölgede yürütülen/yürütülecek planlama faaliyetlerinin fiziki planlar ile sınırlı kalmayıp, yönetim, strateji vb. boyutlarını da içeren yapıya kavuşturulması,
- Kentlerin fiziki planlarının; tarım topraklarını, doğal yaşam alanlarını, orman ve mera alanlarını tehdit edici niteliklerinin ortadan kaldırılmasının sağlanması.

8.1. İLGİLİ İDARELERİN, KURUM VE KURULUŞLARIN KORUMA, GELİŞME VE PLANLAMA İLKELERİNE İLİŞKİN GÖREV VE SORUMLULUKLARI

Plan ilkeleri ve kararlarının uygulanmasında ilgili yönetim birimleri, kurum ve kuruluşların görev ve sorumlulukları aşağıdaki gibidir.

- Planlama Bölgesi'nde bulunan tarım arazilerinin korunarak geliştirilmesine ilişkin çalışmalar Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yürütülür. Bu çalışmalara Valilikler, Üniversiteler ve ilgili kurum ve kuruluşlar da katılacaktır.
- Planlama Bölgesi'ndeki içme suyu kaynaklarının korunması amacıyla Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, ilgili Belediyeler ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile birlikte Su Yönetimi Ana Planı hazırlanır. Bu plan doğrultusunda belirlenecek önceliklere göre projeler oluşturulur.
- Planlama Bölgesi'nde, yer altı ve yer üstü su kaynaklarının korunmasına, su kirliliğinin önlenmesine ve bu kaynakların kullanılmasına yönelik yapılacak çalışmalar, Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği çerçevesinde İl Çevre ve Şehircilik Müdürlükleri tarafından yapılır.

- Planlama Bölgesi'ndeki tarihsel, kentsel, arkeolojik ve doğal sit alanlarına, kültür ve tabiat varlıklarına ilişkin envanter, ilgili yönetim birimince tam olarak belirlenir. Kırsal doğal ve kültürel, mimari mirasın korunması için saptama ve belgeleme çalışmaları yapılır.

- Flora ve fauna açısından zengin sulak alanlar, ekolojik açıdan eşsiz özellikler taşıyan alanlar korunacak olup, endemik türlerin yer ve konumuna ilişkin çalışmalar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nca yapılır / yaptırılır.

- Hazırlanacak alt ölçekli planlar,projeler ve yatırımların, bu planın hedef ve stratejilerine uyumlu olması sağlanır.

- Bu Plan'ın hedef ve stratejilerine uyumlu hazırlanan alt ölçek planlar, projeler ve yatırımların kentsel alanda fiziki, ekonomik ve sosyal gelişmenin kırsal alanda da oluşturulması, yatırımların programlanmasında bu hususun gözetilmesi sağlanır.

- Kırsal alanlardaki hizmet ve donatı eksikliğini gidermek, tarımsal ve hayvansal ürünlerin depolama, pazarlama ve dağıtım sorunlarını çözmek üzere Merkezi Yerleşim Yerleri uygulamasının desteklenmesi sağlanır.

- Plan bütününde öngörülmüş eğitim, sağlık ve diğer sosyo/teknik altyapı alanlarının ilgili kurum ve kuruluşlarca yatırım programlarına alınması sağlanacaktır.

- Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca 2007 yılında hazırlanıp 2007-2023 dönemini kapsayan, Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı kapsamında geliştirilen stratejiler arasında yer alan, Planlama Bölgesi'nin Erzurum ve Erzincan ile birlikte Kış Turizmi Koridoru'na dahil edilmesi hususunda, bölge illerindeki turizm yatırımlarını bu hedefe uygun olarak yönlendirilmesi sağlanır.

- Planlama Bölgesi bütününde, turizm alanlarının geliştirilmesine ve yeni kültürel ve eko-turizm alanlarının koruma - kullanma dengeleri içinde değerlendirilmesine yönelik **"Turizm Ana Planı"**, Kültür Ve Turizm Bakanlığı tarafından, diğer ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği sağlanarak bu planın ilke ve hedefleri çerçevesinde yapılır.

- Bu planın ilke ve hedefleri uyarınca yapılması gereken altyapı uygulamaları; Ardahan, Kars, Iğdır ve Ağrı Valiliklerinin eşgüdümünde, ilgili belediyelerin, kurum ve kuruluşların katılımı ile hazırlanacaktır.

- Bu Planın ilke ve hedeflerine uygun olarak ilgili yönetim birimi tarafından oluşturulması olası toplu konut projelerinin, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı'nca yatırım programına alınması sağlanır.

- Bu plan sınırları içerisinde "Katı Atık Yönetim Planı" ilgili Valiliğin eşgüdümünde, Belediyeler Birliği tarafından hazırlanabilir. Kullanılmakta olan vahşi katı atık depolama alanları, bu yönetim planı uyarınca iyileştirilecek ya da ilgili mevzuata uygun katı atık alanına dönüştürülebilecektir.

- Hava, su ve toprak kirliliğinin önlenmesine ve bu kaynakların kullanılmasına yönelik alt ölçekli planların hazırlık aşamasında ilgili kurumlardan alınacak görüşlere alt ölçekli planlarda ve plan hükümlerinde yer verilecektir.

8.2. DENETİMİN SAĞLANMASI VE ÖRGÜTSEL KARARLAR

Ardahan-Kars-Iğdır-Ağrı Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı'nın doğru bir şekilde uygulanması için, uygulamanın ilgili her birimce denetlenmesi, bu şekilde tüm sistemin beklenen faydaya ulaşma yolunda etkin çalışması oldukça önemli bir husustur.

Kentsel uzlaşmalarda halkın ve diğer katılımcıların plan sürecinde temsil edilmesini sağlamak ve buna yönelik eylem biçimleri geliştirmek, bunun yanında bölgedeki kişi ve toplulukları, çevrelerinin sorunlarına ve çözümlerine yabancılaştırmadan, yerel yönetimlerin de yapılacak planlama çalışmalarının o çevrenin ölçeğine uyan katılma olanaklarını dahil olması önerilmektedir.

- Merkezi yönetim birimlerinin; ülke ve / veya planlama bölgesi kapsamında yapılacak, bölgede önemli etki ve değişiklikler oluşturacak nitelikteki yatırımların planlama aşamasında, valilikler ve ilgili belediyelerle ortak çalışma yapılır.

- Alt ölçek planların üretimi ve onayından sorumlu yerel yönetimlerde, Belediyelerin planlama ile ilgili birimlerinde teknik eleman eksikliğinin giderilmesi, yerel yönetim birliklerinin kurulması ve bu birliklerin özellikle katı atık depolaması, arıtma tesislerinin yapılması benzeri altyapı sorunlarını ortak çözümler ile gidermeleri sağlanır.